

ספר
נועם הלכות

סיכום הלבנת סומה

לחוקרת הנבחרים לרבנות

ספר נועם הלכות

סיכום הלכות סוכה

לתועלת הצבתנים לרבנות
חברתיו

בעזרת החוקן לאדם דעת
נועם דניאל ועקנץ

בן אאמו"ר חיים שליט"א
כתובת לחארות וחסדות

noamhalachot@gmail.com

הלכות סוכה

סימן תרכה'. ובו סעיף אחד:

ש"ע בסכת תשבו שבעת ימים וגו', כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש. ומלוא לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, למלוא הצלח לידך אל יחמילנה (מהרי"ל).

הטעם למצות סוכה וסמיכותה ליציאת מצרים: כתב הב"י שהוקשה לטור מש"כ בפסוק "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג' מג') שהרי ישיבת בני ישראל בסוכות היא ודאי לאחר יציאת מצרים מדוע תלה עשייתה ביציאת מצרים היה לו לומר בסוכות הושבתי את בני במדבר, **ותירץ** שיציאת מצרים הוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והוא מורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים.

ועוד הוקשה לו מה מיוחד דוקא בסכה שצוה לעשות זכר לישיבת בני ישראל בסוכות. **ותירץ** שהסוכות שהושיבנו בהם, הם ענני כבוד שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמש. וציונו לעשות סוכות לזכור נפלאותיו ונראותיו.

ועוד הוקשה לו למה צוה לעשות סוכות בתשרי, בניסן היה צריך לעשות כיון שהם זכר ליציאת מצרים, **ותירץ** שניסן הוא זמן הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא הייתה ניכרת עשייתה שהיא במצות הבורא, ולכן צוה לעשות בחדש תשרי שהוא זמן גשמים ואנחנו יוצאים מהבית ויושבים בסוכה נראה לכל שמצות המלך עלינו לעשותה (הבאו הדברים בקצרה **במשנ"ב** ס"ק א').

(כתב הב"ח שאין דרך הטור לבאר כונת הפסוקים ומדוע חרג כאן לבאר ולדרוש את הפסוק, ונראה שהטור סובר כיון שכתוב בפסוק "למען ידעו" לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כונת מצוה סוכה כפי פשטה, ולכן ביאר שעיקר הכונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים, וכן מצינו במצות ציצית שכתוב בה "למען תזכרו" וכן בתפילין כתוב "למען תהיה תורת ה' בפיך").

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כי בסוכות: שיכון בישיבתה שציונו הקב"ה לישוב בסוכה זכר ליציאת מצרים, וגם זכר לענני כבוד. וכל זה לצאת ידי מצוה כתיקונה, אבל בדיעבד אם כיון לצאת ידי חובה יצא [פמ"ג] (ס"ק א'). ומצוה לתקן הסכה מיד: בלילה מתחיל וביום מסיים, אם אפשר. המדקדק יתחיל מהלילה, ושאינו מדקדק עכ"פ יעשה ביום ויגמור כולה אם אפשר. ובע"ש עד חצות ולאחר מכן אסור [פמ"ג] (ס"ק ב'). (בכה"ח ס' רנא' אות ט' כתב בשם הט"ז שהמקל כסברא שנייה בש"ע עד זמן מנחה קטנה לא הפסיד).

סימן תרכו' העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג. ובו ג' סעיפים:

סעיף א'

(אין לעשות סוכה תחת בית או אילן. ו) **ש"ע** העושה סוכתו תחת האילן, יש אומרים שאם האילן צילתו מרובה מחמתו, פסולה בכל עניין, אף אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה, אבל אם האילן חמתו מרובה מצילתו אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה בלא אילן, כשרה אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסכה, אבל אם אין הסוכה צילתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן, צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בעניין שלא יהיו ניכרים, ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן. ויש אומרים שאפילו אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרובה מצילתו, אם ענפי האילן מכוונים כנגד הסכך הכשר פסולה, בין שהאילן קדם בין שהסוכה קדמה, כיון שענפי האילן מכוונים כנגד הסכך הכשר. הגה מיהו אם השפיל הענפים למטה וערבן עם הסכך שצ"ל ניכרין, בטלן והסוכה כשרה (הרא"ש והר"ן). וכן אם הניח הסכך הכשר על הסכך הפסול מקרי ערוכ וכשר (מרדכי). **אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר** (או שהסכך הרבה שאפילו ינטל האילן נשאר כשיעור) (טור) **כשרה, הואיל והצל הכשר הוא מרובה מחמתה, שאפילו אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר. ובכל זה לא שאני לן בין קדם האילן לקדם הסכך, דין אחד להם.**

מקור ההלכה: משנה סוכה ט: העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית (פרש"י ופסולה) **ובגמ'** אמר רבא לא שנו אלא באילן שצילתו מרובה מחמתו, אבל חמתו מרובה מצילתו כשרה. ממאי? מדקתני כאילו עשאה בתוך הבית, למה לי למתני כאילו עשאה בתוך הבית, ליתני פסולה? (פרש"י מההוא קרא דנפקא לן תוך הבית, נפקא לן תחת האילן ולמה לי למתני האי בהאיך) אלא הא קמ"ל דאילן דומיא דבית, מה בית צילתו מרובה מחמתו אף אילן צילתו מרובה מחמתו. וכי חמתו מרובה מצילתו מאי הוי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר? (פרש"י מחובר סכך פסול הוא, דכתיב "באספך מגרנך ומיקבך" (דברים טז) ממה שאתה מאסף מגרנך ומיקבך עשה סוכתך, אלמא תלוש בענין, ומהני צל האילן לצל הסכך להשלים צילתה של סוכה) אמר רב פפא בשחבטן (פרש"י השפיל ענפיו למטה מעורבין עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלה דמדאורייתא כל מילי בטל ברוב כמו ששנינו לקמן יא. אם היה סיכוך מרובה מהן כשרה) אי בשחבטן מאי למימרא? (פרש"י למה ליה לרבא למימר כשרה, ולמתניתין למה ליה למימר כאילו עשאה בתוך הבית לאשמועינן דלא פסול אלא דומיא דבית, האי לאו תחת שני סככים הוא דכיון דחמתו מרובה, דענפיו מועטין וסכך כשר רבה עליו, מהיכא תיתי למיפסל לאו משום שני סככים איכא דחד סככה הוא, ולא משום מחובר איכא דהא בטל ליה ברובא) מהו דתימא ניגזור היכא דחבטן אטו היכא דלא חבטן (פרש"י דאיכא משום מחובר דמצטרף סכך פסול לכשר דאינו מעורב ביניהם ולחודיה קאי ולא בטיל) קמ"ל דלא גזרינן.

ברייתא שם ת"ר "בסכת תשבו" (ויקרא כג' מה') ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית. אדרבא בסוכות תרתי משמע? אמר רב נחמן בר יצחק בסכת כתיב.

הרא"ש כתב כדברי רש"י על קושית הגמ' אי בשחבטן מאי למימרא, וכתב שמדובר שהסוכה צילתה מרובה מחמתה בצירוף האילן הפסול שמשלימה, כי

אם הייתה צילתה מרובה מחמתה בלא האילן לא נפסלת מחמת צירוף סכך פסול, כיון שאם נוציא את הפסול עדין צילתה מרובה מחמתה. אבל האבי עזרי כתב בשם הריב"א שאם לא חבטן אפילו האילן חמתו מרובה מצילתו והסוכה צילתה מרובה מחמתה פסולה, שאם ינטל סכך הסוכה יהיה עדיין צל מהאילן, לא שנא קדם האילן לא שנא קדמה הסוכה, כיון שענפי האילן מונחים כנגד הסכך, אבל אם ענפי האילן אינם מצלים כנגד הסכך אלא כנגד האויר, והסוכה צילתה מרובה מחמתה, לא פסול הואיל ואינם מכוונים ויש בכשר שיעור אם ינטל הפסול, והאילן חמתו מרובה וכ"כ הראב"ן (יש גורסים רמב"ן) ע"כ.

דעת התוס' כפירוש הרא"ש. ודעת הר"ן כאבי עזרי, שכתב (הר"ן) מה שתירץ רב פפא בשחבטן שהשפיל ענפי האילן ועירבן עם הסכך הכשר כיון שהאילן חמתו מרובה מצילתו בטל ברוב ע"י העירוב, אבל אם הייתה צילתו מרובה מחמתו לא בטל ברוב שאין הסכך הכשר מועיל בסוכה כלום. וכ"כ ה"מ בשם הרמ"ה וכ"כ הגה"מ בשם ראבי"ה וכתבו שאף שמדברי רש"י משמע שאם הסוכה צילתה מרובה מחמתה כשר אפילו אם האילן מיצל כנגד הסכך אפילו לא חבטן, אח"כ חזר בו ופירש גבי סוכה תחת סוכה שהעליונה למעלה מעשרים אע"פ שהתחתונה צילתה מרובה מחמתה פסולה.

המרדכי כתב בשם רש"י ור"ת כפירוש הראשון, ובשם הר"ש מקוצי כפירוש השני (שיטת הרמב"ם תובא אי"ה בס' ב').

הש"ע בי"א הראשון כתב את דעת רש"י והתוס', ובי"א בתרא כתב כדעת האבי עזרי והר"ן (כתב הבה"ל (ד"ה ו"א) שע"פ הכלל הידוע שבשני י"א פסק הש"ע כהשני לחומרא. ומ"מ בשעת הדחק שאין לו סוכה אחרת, וא"א לתקן סוכה זו להכשירה יש לסמוך על סברא ראשונה כ"כ הא"ר והגר"ז. וכתב בכה"ח אות יג' כיון שיש בזה מחלוקת אין לברך).

דינים היוצאים מהמשנ"ב: תחת בית: צריך שתהיה הסוכה תחת אויר השמים (כנלמד מהברייתא ט'). הבית אם ירצה לישוב בו לשם סוכה פסול, שסוכה אמרה התורה ולא בית של כל השנה. והאילן פסול לסכך משום שהוא מחובר (ס"ק א'). (כתב הבה"ל (ד"ה תחת האילן) מדובר שענפי האילן הם מעל הסוכה ממש, אבל אם הם מהצד, אע"פ שבגלל צל האילן לא מגיעה השמש לסוכה כלל כשר [בכורי יעקב]). בכל ענין: אפילו אם השפיל ועירב את הענפים עם הסכך, והסכך רבה עליהם, ואף שהסוכה צילתה מרובה פסול, כיון שהאילן צילתו מרובה, א"כ סכך הסוכה לא מועיל כלל [ב"ח] (ס"ק ב'). (כתב הבה"ל כאן אפילו אם הבית או האילן גבוה מעט מעל הסוכה אסור, ולא כמו בסוכה מעל סוכה שרק אם רחוקה י' טפחים). צריך שישפיל: אפילו לכתחילה מותר, ואפילו אם עשה סוכה בחול המועד, ולא שייך בזה אין מבטלין איסור לכתחילה (ס"ק ה'). (כתב הבה"ל (ד"ה צריך שישפיל) הש"ע סתם שלא כהרמב"ם שצריך לקצוץ, שאם לא קצץ אפילו אם רובו סכך כשר לא מועיל. לכתחילה נכון לחוש לדעת הרמב"ם כדברי הבה"ח כי כן נמצא בפ' ר' חננאל ורי"ץ גיאת, ובזה מותר אפילו בלא ניענוע (ד"ה ויערבם) שלא יהיה ניכר מה הכשר ומה הפסול, אם סתם הניח הפסול על הכשר נחשב שהם ניכרים, ולא מועיל הסכך הכשר שחמתו מרובה לצרף יחד). מכוונים כנגד הסכך הכשר פסולה: שכל מה שתחת האילן כאינו דמי, א"כ הסכך הנשאר חמתו מרובה מצילתו, וסכך האילן לא מצרף כי פסול הוא (ס"ק ו'). מיהו אם השפיל הענפים וכו': וזה מועיל אפילו אם הסוכה

אין צילתה מרובה מחמתה בלא האילן, כי אם סכך הסוכה צילתו מרובה מחמתו בעצמו, אפילו אם הם ניכרים מותר. ויש אומרים שלדעה זו לא מועיל שהשפיל אא"כ הסוכה צילתה מרובה מחמתה בלא אילן, ונכון להחמיר כן (ס"ק ז'). שאין ניכרין: ואם היתה צילתה מרובה מחמתה אפילו היו ניכרים או מונחים זה ע"ג זה מותר, כיון שמרובים מסכך האילן, ויש חולקים על זה (ס"ק ח'). (כתב הבה"ל ד"ה מקרי עירוב וכשר) לדעת המ"א צריך שיהיה בסכך כשר צילתה מרובה מחמתה, ולדעת שאר אחרונים הסוברים שהרמ"א מקל בהשפלת הענפים שיהיה כשר ע"י צירוף עם סכך הפסול אפילו צילתו מרובה מחמתו, רק צריך שהכשר יהיה רבה על הפסול. החמד משה תמה על הרמ"א ולדעתו אין לחלק אם הפסול למעלה או למטה וצריך שיהיה מעורבים כדי שיהיה ביטול. יוצא לפי זה שלרש"י ותוס' שזה לא נקרא עירוב צריך שיהיה הסכך צילתו מרובה מחמתו, ולאבי עזרי שלא מועיל צילתה מרובה מחמתה צריך לערובם). מקרי עירוב כשר: כשהיה הסכך הכשר מרובה על הפסול ואם היו מונחים כל אחד בפני עצמו, ואינם מעורבים כלל, אפילו מחצה על מחצה כשר הלכה למשה מסיני, ומכיון שא"א לצמצם יש להעדיף קצת (ס"ק ט'). אבל אם הענפים וכו': מדובר שהענפים חמתם מרובה מצילתם (ס"ק י'). שאפילו אם ינטל כנגד האילן וכו': כיוון שהסכך שכנגד האילן נחשב לסכך פסול, אין להכשיר אא"כ היה פחות מד' טפחים בסוכה גדולה או פחות מג' בקטנה (ס"ק יא'). שאפילו אם ינטל האילן וכו': שאפילו בלעדיו הסכך צילתו מרובה מחמתו (ס"ק יב').

סעיף ב'

ש"ע אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסיכוך, כשר והוא שינענעו, שיגביה כל אחד לבדו ומניחו, וחוזר ומגביה חברו ומניחו, ואם לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. הגה אצל מותר לעשות סוכה תחת מחוצר או בית ולהסירו אחר"כ ולא מקרי תעשה ולא מן העשוי הואיל ואין פסול בסכך עלמנו (כל בו והגהות אשר"י).

מקור ההלכה: משנה סוכה יא. הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבה פסולה (פרש"י שאין מסככין במחובר), ואם היה סיכוך הרבה מהן, או שקצצן כשרה (פרש"י אף לאחר שסככה בהן ולא אמרין תחילת עשייתה בפסול ופסולה). ובגמ' אמר רב שצריך לנענע (פרש"י או שקצצן כשרה אמר רב עלה נהי דאין צריך לחזור ולסותרה כולה, אבל צריך הוא לנענע קצת אותם שהוסככו במחובר לאחר קצצתן דתהוי לן הך כעשייה, דאי לא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי דהכי משמע סוכות תעשה כשאתה עושה אותה תהא ראויה לסוכה ולא מן העשוי בפסול שאינו ראוי לסוכה, ואתה מתקנו בתיקון מועט, כי האי דמכשר לה בקציצה ולא הדר סתר לה, מיהו ניענוע קרוב לסתירה הוא, שמגביה כל אחד לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חברו ומניחו).

ובגמ' ט: על מה שמסיקה הגמ' שלא גזרינן שחבטן אטו שלא חבטן, מקשה הגמ' הא נמי תנינא הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבן פסולה, ואם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה, היכי דמי (פרש"י סיכוך הרבה מהן דמכשיר ליה בביטול אי דלא חבטן דלא בטיל אמאי כשרה) אי לימא בשלא חבטן הא קא מצטרף (פרש"י ונמצא מסכך במחובר ואע"פ שהוא רחוק ומובדל מרבה הוא את הצל וצריך להיות צילתה מרובה מחמתה לבד מזה) סכך פסול עם סכך כשר? אלא לאו

בשחבטן (פרש"י דבטיל אגב כשר והוה ליה כוליה כשר) ושמע מינה דלא גזרינן. מהוא דתימא הני מילי בדיעבד (פרש"י דקתני הדלה) אבל לכתחילה לא, קמ"ל.

כתב הב"י מש"כ הטור שאם לא נענע לא אומרים קציצתו זו היא עשייתו, אע"ג שנחלקו בזה אמוראים, מ"מ מ"ד קציצתו זו היא עשיתו נשאר בקשיא.

כתב הרי"ף שצריך לנענע שיהא נעשה לשם סוכה. כתב הר"ן שלא דוקא שא"צ סוכה לשמה, אלא צריך לנענע משום תעשה ולא מן העשוי וכפרש רש"י.

שיטת הרמב"ם בפ' ה' כתב הדלה עלי האילנות וסיכך על גבן ואח"כ קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה, ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחילתו כשר הרבה מהן, צריך לנענע אותן אחר קציצתן כדי שתהיה עשויה לשם סוכה. וכתב ה"מ הרמב"ם מפרש חבטן שהפרידן זה מזה, אבל אם היו מעורבים זה בזה אע"ג שהסכך הכשר רבה מצטרף זה בזה ופסול. ומש"כ או שקצצן הוא סוף המשנה ובגמ' אמרו שצריך לנענע, מחדש הרמב"ם שאם היה הסכך הכשר רבה וקצץ הפסול שאינו צריך לנענע, שכיון שהסכך רבה לא צריך קציצה אלא חבטה להפרידן זה מזה וכיון שקצצן כ"ש שכשרה, ולא הזכירו ניענוע אלא משום תעשה ולא מן העשוי, וכ"כ הראב"ד שהרמב"ם מפרש חבטן שהפרידן זה מזה ע"כ. אבל בפירוש המשנה נראה שהרמב"ם מפרש שחבטן היינו שקצצן, וכן נראה ממה שכתב בהלכה י"ב הדלה עליה וכו' ואח"כ קצצן וכו'. ולפי זה המשנה שהדלה עליה כך מתפרשת אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה בלא ניענוע כלל שהרי חבטן היינו קצצן. ומה ששינו או שקצצן היינו קצץ וניענע אע"פ שאין הסיכוך רבה מהן כשרה, שאפילו אם כל הסיכוך מהן כשרה שקצץ וניענע. והמשנה של העושה סוכתו תחת האילן וכפי שהעמידה הגמ' כך מתפרשת כל שהאילן חמתו מרובה מצילתו מן הסתם הסכך הפסול מעט מהכשר ולכן אם חבטן דייהנו קצצן אע"פ שלא ניענע כשרה, וכשהאילן צילתו מרובה מחמתו, מן הסתם הסכך הפסול רבה על הכשר ולכן אפילו חבטן דהיינו קצצן פסולה משום תעשה ולא מן העשוי עד שינענע, אע"פ שבשעת הקציצה הענפים נופלים על הסכך אין זה מועיל כיון שלא ניענע בידיים.

כתב הסמ"ג כתב מורי לפני ר"י בשחבטן ונתערבו ולא הוכרו שם דמדאורייתא חד בתרי בטל, אבל אם ניכר הסכך הפסול לא בטל.

כתב הרא"ם (כדי להבין היטב את דבריו צריך לראות בפנים) נראה שהר"ן והסמ"ג לא ראו דברי הרמב"ם בפירוש המשנה, ועוד קשה על הסמ"ג שאם לא סובר כהרמב"ם מנין לו לחלק בין דבר מעורב לבין זה וזה לחוד שהרי בפירוש שנינו המקרה סוכתו בשיפודים או בארוכות המטה אם יש רווח בניהן כמותן כשרה והעמידה הגמ' במעדיף שהסכך הכשר רבה עליו ע"כ. כתב הב"י שאין זה קשה והסמ"ג ודאי מפרש בשחבטן כרש"י, והעתיק לשון הרמב"ם כמנהגו והוצרך לישב לפי הרמב"ם את דברי רב פפא בשחבטן, ועוד שגם מדברי רש"י והתוס' יש ללמוד שאם עירב אע"פ שהכשר רבה על הפסול פסול אא"כ לא ניכר הסכך הפסול. ואע"פ

שהרמב"ם כתב סתם הוצרך לפרש שמדובר בניכר הסכך הפסול שאל"כ קשה מה שהעמיד ר' פפא בשחבטן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: אם קצץ וכו': אף שבתחילה הדלה לשם סיכוך אין בזה תעשה ולא מן העשוי כיון שלבסוף קצצו לשם סיכוך, וכיון שהקציצה היא לא עשיה גמורה כיון שלא קצץ לפני שהדלה, לכן צריך לנענע לאחר הקציצה, שזה כאילו עכשיו מניחם במקומם (ס"ק יג'). ומניחו: לשם צל וא"צ לשם סוכה. אם תחב יחור של אילן בארץ לשם צל הסוכה כשר. ואם שלא לשם צל, וכשגיע זמן סוכה כיון לשם צל פסול משום תעשה ולא מן העשוי, ואם השריש אפילו תחבו לשם צל פסול משום מחובר [פמ"ג] (ס"ק יד'). ולא מקרי תעשה וכו': בזה אין צריך לנענע הסכך מחדש (ס"ק טו').

סעיף ג

ש"ע העושה סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים אף על פי שנשארו עדין העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם כשרה. הגה וכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויים לפתוח ולסגור ומותר לסוגרן מפני הגשמים ולחזור ולפותחן (מהרי"ל) ואפילו ציוס טוב שרי לסוגרן ולפותחן (אגודה ומהרי"ו) אם יש להם ליריס (ד"ע) ססוגר ופותח בהן, ואין בזה לא מקום סתירה וצנין אהל ציוס טוב, ולא מקום תעשה ולא מן העשוי, רק שיהיה שלא יסב תחתיהן כשהן סוגרין, שאז הסוכה פסולה.

מקור ההלכה: כתב הטור יש מחמירים שלא לעשות סוכה בבית תחת הגג אע"פ שהסירו את הרעפים כיון שנשארים העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם אע"פ שיש אויר גדול בין העצים יותר מכדי העצים. כתב הב"י טעמו משום שחושש לאבי עזרי, שלפרוש רש"י מותר, שכתב שמסככים על קני הגג שנקראים לט"ש אע"פ שסמוכים זה לזה פחות מג' כיון שחמתן מרובה מצילתם.

כתב המרדכי לפירוש הר"ש מקוצי יש להסיר הלט"ש אע"פ שחמתן מרובה מצילתן כיון שהם פסולים כנגדן. ור' פרץ היה מצוה לשים ערבה עליהם או לזקוף ערבה על הלט"ש שזה כמו חבטן.

ר' יחיאל שהיה עושה סוכה תחת הגג שהסירו הרעפים היה זוקף הקנים מהסכך עד לגג לערבב שני הסככים להיות סכך אחד. כ"כ בהג"ה סמ"ק, ונראה שזה כדברי ר' פרץ.

הב"י תמה על הטור שסתם תיקון זה שמשמע שיוצא לכולי עלמא, והרי לרש"י כשר רק שיערב הסככים ולא ניכר הפסול לעצמו וכ"כ התוס' והסמ"ג. ואם נרצה לחוש לפירוש האבי עזרי ולעשות תיקון זה נמצא לפי הראשונים הנ"ל שאין זה מועיל, וכן לדעת הרמב"ם לא יועיל. והתיקון הזה יכול להועיל לשיטת הר"ן שאם סכך פסול והכשר עומדים בפני עצמם עדיף ממעורב (לא זכיתי להבין הרי הטור כתב שר' יחיאל היה עושה כן כדי לערב הסככים, ויש לומר שהטור מתכוין לערב לא כפרש"י שלא יהיה ניכר אלא לקרב).

כתב **הב"י** מה שמתיר הטור לסכך תחת הלטשי"ם, כי הפוסל מחמת שלא עירבם היינו דוקא שהסוכה צילתה מרובה מחמתה, ונחשב את הסכך הכשר תחת הפסול כאינו ואז הסוכה חמתה מרובה מצילתה, אבל אם כל הסוכה מכוסה אפילו אם נוריד את הסכך שכנגד הפסול עדין נשאר צילתה מרובה מחמתה וכשר, דברים נכונים הם ומבוארים יפה בדברי הר"ן. ונראה שגם הר' פרץ ור' יחיאל לא מצריכים לזקוף קנים, אלא דוקא אם מסלקים את הסכך שתחת הקנים תהיה חמתה מרובה מצילתה, ואפשר שגם אם תישאר צילתה מרובה נצרכים לזקוף שגוזרים אטו חמתה מרובה.

בעל העיטור מתיר מטעם אחר, כיון שהסיר הרעפים אין על העצים הדקים דין סכך פסול ע"פ **המשנה סוכה** (טו.) תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק או נוטל אחת מבנתיים. כתב **הב"י** שהראיה היא לא מהנוטל אחת מבנתיים שצריך לתת סכך כשר באויר שבאין נסר לנסר והנסרים הנשארים נחשבים סכך פסול, אלא הראיה היא שמפקפק שדי שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה ואז הסכך כשר, כיון שפסול הוה משום תעשה ולא מן העשוי.

כתב **הר"ן ר"ת** מוכיח מהמשנה שהידלה ואח"כ סיכך, שדוקא באופן כזה פסול, אבל אם תחילתו בכשרות אע"פ שאח"כ הדלה את הגפן לא נפסל, ואין זה ראיה ששינוי במשנה שני דברים הדלה עליה את הדלעת והגפן או סיכך על גבן, בין שקדם הסיכוך, ובין שקדם האילן וסיכך עליו.

כתב **התרה"ד** תלוש ולבסוף חיברו כגון קורות המחוברים לבית ע"י מסמרים כשרות, כמוכח **מהמשנה בסוכה** (טו.) מפקפק או נוטל אחת מבנתיים. ואע"ג שלעניין שחיטה מחובר מעיקרו נטוע ואח"כ השריש דינו כמחובר משום שלא נפשט הספק לגבי זה **בגמ' חולין** (טז:) אבל כיון שלעניין עבודה זרה והכשר זרעים נחשב תלוש לתנא אחד ה"ה לענין סוכה ע"כ. ואין דבריו מובנים שנטוע ולבסוף השריש הרי זה אילן שפסול משום מחובר, ומש"כ מחובר מעיקרו כשר לסוכה תמוה הוא, ונראה שטע"ס הוא שצריך להגיה תלוש ולבסוף חיבר.

כתב **מהר"ם בן ברוך** העולם אומרים שאסור לעשות סוכה תחת הגג קודם שיסיר הגג משום תעשה ולא מן העשוי, **והרב אלחנן** פ' שדווקא גבי סוכה ישנה שייך תעשה ולא מן העשוי אבל לא באופן זה, וראיה לזה סוכה שהיתה גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט ולא אומרים לסלק הסוכה והסכך קודם שיסיר הגג מעלה ע"כ.

כתב **אורחות חיים** העושים סוכה תוך הבית ומסירים הרעפים אחרי סיכוך הסוכה, ואין צריך לנענע את הסכך אח"כ משום תעשה ולא מן העשוי, שהסרת הרעפים ופיקפוק הלטשי"ם הם מעשה להכשיר הסכך שנעשה פסול.

הש"ע פסק כדברי הטור.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כשרה: אפילו לישוב תחת העצים עצמם, כיון שעשה מעשה להסיר הרעפים לשם עשיית סוכה לצל, הכשיר בזה את העצים, [אבל אם לא הסיר את הרעפים לשם עשיית סוכה, כיון שלא עשה מעשה בגג לשם צל, העצים והקירות

הם סכך פסול, ודינו כמו אילן שכל שאין הסכך כשר רבה עליו עד שאם ינטל שיעור העצים הדקים המצלים תהיה הסוכה צילתה מרובה מחמתה], ויש מחמירים שבכל אופן צריך לחשוב אם ינטלו העצים תהיה צילתה מרובה מחמתה. בסתם סוכות שהכל מכוסה בסכך בכל אופן תשאר צילתה מרובה מחמתה. כדי לצאת מכל הספיקות יעשה רווח בין לט"ש ללט"ש כשיעור ג' טפחים ודווקא שעושה תחת הגג, אבל אם מסכך על הלט"ש אפילו סומכים פחות מג' טפחים כשרה ואין אומרים בזה לבד כיון שמונח סכך כשר בניהם לא מצטרפים (ס"ק יז'). (בחזו"ע עמ' ע' (בהערה) כתב שהבית יהודה תמה על דברי הט"ז ודבר פשוט הוא שכל סכך שחמתו מרובה מצילתו אין עליו שם סכך כלל, והסוכה שתחתיו לא נקראת סוכה שתחת סוכה). הגגות העשויים וכו': אפילו שהם סגורים ולא נקרא תעשה ולא מן העשוי, והב"ח והמ"א הא"ר מחמירים לפתוח דלתות הגג קודם שיסכך, ואם שכח צריך לפתוח הגג ולנענע כל הסכך, כל עץ לבדו ויחזור להניחו לשם צל, אם סכך על התקרה ואח"כ הסיר התקרה פסול לכ"ע, כיון שאין שם סוכה על הסכך שלא היו כאן דפנות, (ס"ק יח'). ולחזור לפותחן: מותר אפילו למחמירים שנעשה תחילה (ס"ק יט'). צירים וכו': שהרי זה כפתח, ואם אין ציר מותר ע"י גוי, ואם מחוברים ע"י מסמרים שאסור לפתוח מהתורה, מסתפק הפמ"ג אם הוה מותר ע"י גוי, משום שבות ע"י גוי, וכן אם מותר לומר לגוי לסכך לו ביו"ט אם אין לו אחרת. ובבין השמשות יש להקל ע"י גוי (ס"ק כ'). שלא ישבו וכו': שהרי זה כיושב בתוך סוכה בבית [גר"א]. צריך להיזהר לפתוח את הדלתות שלא יהיו מוטין על הסכך, אף אם ישאר שיעור צריך להיזהר לא לישוב תחת הגג המשופע, כתב הפמ"ג מזוזה בסוכה פטור, חדר שדר בו כל השנה ומסיר הגג פטור ממזוזה בסוכתו. מי שיש לו שני חדרים זה לפניו מזה אם הולך מחדרו לסוכה, פתח הסוכה צריך מזוזה משום חדרו, ואם הלך מהסוכה לחדרו שהפתח הוא מחדר הסוכה, חייב במזוזה בפתח הסוכה הפתוח לרה"ר כמו בבית שער (ס"ק כא').

סימן תרכז' דיני הישן בסוכה. ובו ד' סעיפים:

סעיף א'

(צריך לישוב באויר הסוכה) **ש"ע הישן תחת המטה בסוכה, אם היא גבוהה עשרה טפחים לא יצא.**

מקור ההלכה: משנה סוכה כ: הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו. (פרש"י דאהל מפסיק בינו לסוכה ועיקר ישיבת הסוכה אכילה שתיה ושינה). **ובגמ'** והא ליכא עשרה? תרגמא שמואל במטה עשרה.

כתב המשנ"ב (ס"ק ג') גבוהה עשרה טפחים מן הארץ ועד תחתית המטה, ואפילו אם דפנות המטה קצרות מאוד שאין להן אפילו רוחב טפח, מ"מ שם אהל עליה.

סעיף ב'

ש"ע הישן תחת הכילה בסוכה, אם אינה גבוהה עשרה טפחים או שאין לה גג רחב טפח, יצא.

מקור ההלכה: גמ' סוכה י: אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה (פרש"י כילה הפרוסה סביבות המטה ואע"פ שיש לה גג שאין גגה משופע כשל נקלטין אלא שוה כשל קינפות. והוא שאינה גבוהה עשרה מהמטה שפחות מגובה עשרה לאו אהל הוא). **שם יא.** ל"א אמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישון בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג והיא סביבות המטה וגגה משופע כשל נקלטין.

כתב הרא"ש נראה ששני הלשונות בגמ' לא חולקים, הלשון הראשון שהשמיע היתר כשאין לה גג אע"פ שגבוהה עשרה, ובשביל לאסור צריך את שניהם (גג וגבוהה עשרה) וכ"ד הרי"ף. **והרי"ץ גיאת פוסק** כלשון השני שכילה שיש לה גג אפילו אינה גבוהה עשרה פסולה, ואם אין לה גג אפילו גבוהה עשרה מותרת. וא"א לומר כן שהרי שמואל העמיד את הדין של הישן תחת המטה במטה עשרה (דהיינו שאע"פ שיש לה גג צריך עשרה) וכן פירש ר"י ששני הלשונות בגמ' לא חולקים וכ"פ הרמב"ם.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: אם אינה גבוהה עשרה טפחים וכו': מודדים מהקרקע, אע"פ שאין עשרה טפחים מהמטה למעלה (כתבו בהגות איש מצליח, מדובר שהעמודים עומדים על הקרקע, שאם עומדים על המטה מודדים מהמטה) (ס"ק ה'). או שאין לה גג רוחב טפח: כתב המ"א אם יש בפחות מג' טפחים סמוך לגג רוחב טפח, אסור לישון תחתיו, שכל פחות מג' הוא כלבוד, ונמצא אהל מפסיק בינו לבין הגג. ובשם האגודה כתבו שאפילו אם אין לה גג טפח, אינו מותר רק כשהסדינים מגיעים לארץ, אבל אם גבוהים מהארץ אפילו שיעור טפח אסור (וביאר בשעה"ץ אות ח' הטעם שאז נעשה האויר שבין הסדינים לארץ לבוד ונעשית מחיצה טפח, ונעשית הכילה כגג, אבל אם הסדינים מגיעים עד לארץ בשיפוע, נחשב השיעור כמחיצה) (ס"ק ו').

סעיף ג'

ש"ע העצים היוצאים מארבעת ראשי המטה אסור לפרוס עליהם סדין ולישן תחתיו אפילו אם אינם גבוהים עשרה, אבל אם אחד יוצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה כנגדו, ונותנים כלונסות (פרוש עצים ארוכים כעין קנה של רומח) **מזה לזה, מותר לפרוש סדין עליו לישן תחתיו, משום דאין לה גג רחב טפח למעלה, והוא שלא יהיו גבוהים עשרה טפחים. ויש מכשירין אפילו בגבוהים עשרה טפחים.**

מקור ההלכה: משנה סוכה י. פירס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר (פרש"י שלא יהו עלים וקיסמים נושרים על שולחנו, וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסול לסכך), או שפירס ע"ג הקינוף (פרש"י כלומר אפילו לא פירס מפני הנשר אלא לנוי על מטתו. הקינוף הן ד' קונדסין לד' רגלי המטה וגבוהין ומניח כלונסות מזה לזה על גביהן ופורס עליהן סדין ומרחיקן מן הסכך, דהשתא לא משום מסכך בדבר המקבל טומאה מיפסלא דהא לא לסכוכי שטחם התם) פסולה (פרש"י משום דאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם). אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה (פרש"י שאינם אלא שנים והם יוצאים באמצע המטה אחד למראשותיה ואחד לרגליה ונותנים כלונסא מזה לזה ופורסים עליו סדין והוא משפע לכאן, ולכאן, ומשום שאין לה גג טפח רחב למעלה לא מקרי אהל). **ובגמ' אמר רב חסדא**

לא שנו אלא מפני הנשר (פרש"י דשויה סך להגן הלכך מפסיל משום מקבל טומאה) אבל לנאותה כשרה (פרש"י אין שם סך עליה וכשרה).

כתב הר"ן שג' דינים הם כילה ונקליטין וקינופות. **כילה** שאינה קבועה לא נאסרת אא"כ יש תרתי לריעותא שיש לה גג וגבוהה עשרה. **נקליטין** קבועים יותר מכילה אע"פ שאין להם גג, אם גבוהים עשרה אין ישנים תחתיהם. אע"פ שאין נראה כן מדברי הרי"ף והרמב"ם שהכשירו סתם משמע אפילו גבוהים עשרה ואינו מחזור. **קינופות** קבועים ויש להם גג, אפילו לא גבוהים עשרה אין ישנים תחתיהם. (הובא **במשנ"ב** ס"ק ז').

כתב **הב"י** שדברי הר"ן מבוארים בגמ' שלגבי נקליטין כשרה ובלבד שלא יהיו גבוהים מהמטה עשרה, וא"כ יש לתמוה על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו שנקליטין לא מתכשרין אלא שלא גבוהים עשרה. **וה"מ** תירץ שהם סוברים שסוגיא זו אינה להלכה כי היא לפי מי שמכשיר סוכה העשויה כמין צריך, וקיי"ל שסוכה העשויה כצריך פסולה, וקיי"ל שלא נחשב אהל אא"כ יש תרתי גבוה עשרה וגג טפח.

כתב **הב"י** אע"ג שלגבי קינופות משום שקבועים פוסלים אפילו בפחות מעשרה, ובמטה דוקא אם גבוהה עשרה. הקינפות עשוין לתוכן, אבל מטה עשויה לשימוש על גבה ולכן רק אם גבוהה עשרה נחשבת אוהל. (הובא **במשנ"ב** ס"ק ח')

הש"ע גבי נקליטין פסק כהר"ן והטור, והיש מכשירין הם דעת הרי"ף והרמב"ם. (כתב **הבה"ל** (ד"ה ויש מכשירין) שהטור סובר שאף מדברי הרי"ף אין ראיה להקל, וסתם בנקליטין שסתמם לא גבהים עשרה. ולכן אין לזוז מדברי הש"ע שסתם כדעה ראשונה ודעה שניה כתב בשם י"א משום דעת הפוסקים שסוברים שדעת הרי"ף להקל)

כתב **המשנ"ב** (ס"ק ח') גבי קינופות אפילו אינם גבוהים עשרה מהמטה. (כתבו בהגהות איש מצליח שאפילו, אינם גבוהים עשרה מהקרקע פסול ושכ"כ הגר"מ מאזוז). (כתב **הבה"ל** (ד"ה ולישן תחתיו) אע"ג שבמשנה נכלל דין זה עם דין סדין, מ"מ יש נפק"מ בניהם ששם פוסל את הסוכה וכאן אינו פוסל אלא שאסור לישן תחתיו).

סעיף ד'

ש"ע פרס סדין תחת הסכך לנוי אם הוא בתוך ארבעה טפחים לגג כשרה, ואם הוא רחוק ארבע טפחים מהגג פסולה. (ויש לזהר שלא לתלות שום נוי סוכה רק פחות מארבעה לסוכה) (מהרי"ל).

מקור ההלכה: גמ' סוכה י: אתמר נוי סוכה (פרש"י סדינים הפרוסים תחת הסכך לנוי) המופלגין ממנה ארבעה, רב נחמן אמר כשרה, רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי פסולה (פרש"י משום אהל מפסיק ואשכחן דלא גני בסוכה, ולרב נחמן כיון דלנוי נתנם בטלים לגבה).

כתב **הרא"ש** וקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים, **והרי"ץ גיאת** כתב שמסתבר כרב נחמן שהוא כשיטת שמואל, (דוחה הרא"ש) דאינו דומה לשמואל (הסביר **הקרבן נתנאל** שמה שהצריך שמואל עשרה ה"מ בין סך כשר לכשר, אבל נוי סוכה שהם פסולים

לסיכוך מודה שמואל שבהפלגת ד' פוסל את הסכך העליון). דוקא נוי סוכה יש להכשיר אם רחוק פחות מד' (ע"פ הגהות והערות) שבטל לסוכה, אבל סכך פסול שלם העשוי לנוי אפילו סמוך לסכך הכשר פסולה שאותו סדין שכשר לנוי פסול מפני הנשר ע"כ.

הרי"ף והרמב"ם ג"כ פסקו כרב חסדא ורבה בר רב הונא והכי נקטינן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: פרש סדין וכו': ה"ה אם עיטרה בשאר מינים שאין מסככים בהם (ס"ק ט'). כשרה: ומותר לישב תחתיהם (ס"ק י'). ואם הוא רחוק ארבע טפחים וכו': ואפילו אם הנוין חמתן מרובה מצילתן ג"כ אסור. ויש מקילים שחמתן מרובה מצילתן (ס"ק יא'). פסולה: שיש בהם שיעור ד' טפחים, ואם הוא באמצע פוסל כל הסוכה מטעם זה (ס"ק יב'). אע"פ שהוא בתוך ד' טפחים: וה"ה אפילו טפח (ס"ק יד'). ויש ליזהר וכו': אף שמדינא לא אסור אלא ברוחב ד' טפחים, שיש לחוש שיעשה הרבה נזקים עד שיהא בהם שיעור זה וישב תחתיו. מ"מ לעינן תלית מנורה נגד השולחן א"צ להחמיר שיהיו תוך ד' טפחים, ויותר טוב להרחיקם כמה שאפשר (ס"ק טו'). (כתב הבה"ל (ד"ה ואם אינו לנוי) אפילו שאינו מפני הנשר כל שאינו לנוי פסול שאינו בטל. הגר"א כתב שאם תלה סדין ליבשו לצורך הבגד הוא ופסול. והב"ח כתב שלדעת הטור שה"ה אם הניח לצורך האדם להגן עליו או שאר צורך דין נוי יש לו. ומוכח מזה שגם צורך הבגד מותר).

סימן תרכח' דיני סוכה שתחת סוכה. ובו ג' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סוכה שתחת סוכה, העליונה כשרה והתחתונה פסולה, והני מילי שיכולה התחתונה לקבל כרים וכסתות של עליונה, ואפילו ע"י הדחק, ויש בניהם עשרה טפחים, אבל אם אין בניהם עשרה טפחים, או שיש בניהם עשרה טפחים אבל אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו על ידי הדחק, התחתונה כשרה אם היא מסוככת כהלכתה, אפילו אם העליונה למעלה מעשרים, ואם אינה מסוככת כהלכתה ומתכשרת ע"י סכך העליונה, צריך שלא יהיה סכך העליונה גבוה מן הארץ למעלה מעשרים אמה.

מקור ההלכה: משנה סוכה ט: סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה, (פרש"י דשני סככים יש לה וקרא פסל סוכה תחת סוכה). **ובגמ'** ת"ר "בסוכת תשב" (ויקרא כג' מב') ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית. אדרבה בסוכות תרתי משמע? אמר רב נחמן בר יצחק בסכת כתיב. אמר ר' ירמיה פעמים ששתיהן כשרות, פעמים ששתיהן פסולות, פעמים שהתחתונה כשרה והעליונה פסולה, פעמים שתחתונה פסולה והעליונה כשרה. **פעמים ששתיהן כשרות** היכי דמי? כגון שתחתונה חמתה מרובה מצילתה, והעליונה צילתה מרובה מחמתה וקיימא עליונה בתוך עשרים (פרש"י שהתחתונה חמתה מרובה דסכך ידיה כמאן דליתיה הוא דתרוייהו מתכשרן בסכך העליון והוא דקיימא עליונה בתוך עשרים לארץ דהוי סכך כשר להכשיר תחתונה). **פעמים ששתיהן פסולות** היכי דמי? כגון דתרוייהו צילתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה למעלה מעשרים אמה (פרש"י לגגה של תחתונה שהיא קרקעית

של עליונה). **פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה, שם י.** היכי דמי? כגון שהתחתונה צילתה מרובה מחמתה והעליונה מרובה מצילתה וקיימי תרוייהו בתוך עשרים (פרש"י דסכך של עליונה לאו סכך הוא ולא מיפסלה תחתונה משום סוכה תחת סוכה, ועליונה פסולה משום שחמתה מרובה מצילתה, וכגון דקיימי תרוייהו בתוך כ' לארץ דאי עליונה למעלה מעשרים אף תחתונה פסולה משום דמצטרף סכך פסול בהדי כשר, משום דסכך למעלה מעשרים פסולה, אבל כי קאי בתוך כ' לצטרף, ובלבד שלא יהיה צילתה מרובה מחמתה דתפסול תחתונה משום סוכה תחת סוכה). **ופעמים שהעליונה כשרה ותחתונה פסולה** היכי דמי? כגון דתרוייהו צילתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה בתוך עשרים. (פרש"י תחתונה פסולה משום סוכה תחת סוכה. וקיימא עליונה בתוך כ'. לגגה של תחתונה דהוא קרקעיתא דעליונה). פשיטא? (פרש"י דכי חד מנייהו חמתה מרובה לאו סוכה תחת סוכה היא ומאי אשמעינן ר' ירמיה) תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה (פרש"י דקיימא עליונה בתוך כ') מ"ד נגזור דילמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר (פרש"י למיפסל תחתונה משום זמנין דקיימא עליונה למעלה מכל דלא מסיק אדעתיה למיחש אתחתונה משום צירוף פסול עם כשר ומדחזי לעליון חמתה מרובה סבר כמאן דליתיה הוא ולא פוסל לתחתונה קמ"ל דלא גזרינן הא אטו הא) קמ"ל. כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה (פרש"י הפסק בין סכך לסכך ותפסול תחתונה משום סוכה תחת סוכה דלא נימא חד סוכה הוא) אמר רב הונא טפח (פרש"י אבל בציר מטפח חד סככה הוא) שכן מצינו באהלי טומאה טפח וכו', ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ארבעה שלא מצינו מקום חשוב פחות מארבעה, ושמואל אמר עשרה. מאי טעמא דשמואל כהכשרה כך פסולה (פרש"י משום שתי סוכות פסלה קרא וכי לית בה בעליונה הכשר סוכה לאו סוכה היא ולא פסלה). תנן רבי יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה. מאי אם אין דיורין אילמא דיורין ממש (פרש"י שאין בה אדם) אטו דיורין קא גרמ'? (פרש"י מ"מ סוכה תחת סוכה היא) אלא לאו מאי אין דיורין, כל שאינה ראויה לדירה והיכי דמי דלא גבוה עשרה מכלל דתנא קמא סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסולה (פרש"י וקשיא לשמואל מדרבנן). כי אתה רב דימי אמר אמרי במערבא אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה התחתונה כשרה (פרש"י האי אין ראויה לדירה דקאמר ר' יהודה לאו בשאין גבוה קאמר, דא"כ לת"ק נמי כשרה, אלא כשאין בריאה וחזקה לקבל כסתות וכרים של עליונה ולישן, תחתונה כשרה מהאי טעמא דשמואל דכהכשרה כך פסולה, וכיון דעליונה לא חזיא למידר בה שהרי אין תחתונה מקבלתה לא פסלה), מכלל דתנא קמא סבר אע"פ שאינה ראויה לקבל פסולה (פרש"י סוף סוף שמע מינה דרבנן לית להו דשמואל וה"ה לשאינה גבוהה וכו') ? איכא בנייהו דיכולה לקבל על ידי הדחק (פרש"י דרבנן סברי כיון דיכולה לקבל בדוחק שם סוכה על עליונה ומפסילא התחתונה, ורבי יהודה סבר כיון דליכא תשמישא להדיא לאו שם סוכה עלה דעליונה).

כתב **הב"י** רבי יהודה לטעמיה שמצריך סוכה דירת קבע ולכן אם התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה ע"י הדחק העליונה לא נקראת סוכה, ורבנן לשיטתם שסוכה דירת עראי והלכה כמותם.

כתב **הרא"ש שבעה"ט והאבי עזרי והר"ה** סוברים שהלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא שאם יש ד' טפחים רווח בניהם התחתונה פסולה. ודחה (הרא"ש) את הראיות שלהם ופסק כשמואל שבעשרה טפחים וכ"ד **הר"ן** וכ"פ **הרמב"ם** וכ"ד **הראב"ד** והכי נקטינן.

התוס' (במקרה שתחתונה כשרה ועליונה פסולה) כתבו **שר"ת** גורס אבל העליונה לא חיישין בכל ענין דקיימא אפילו למעלה מעשרים לא מיפסלא התחתונה בהכי משום שלמעלה מעשרים לא חשוב סכך פסול מחמת שאין פיסולו מחמת עצמו (הובא טעמו במשנ"ב ס"ק ח') וכתב **הר"ן** שכן גורס **הרי"ף**, אבל רש"י גורס דקיימי תרוייהו בתוך עשרים, כי אם העליונה למעלה מעשרים מצטרף סכך פסול עם הכשר.

הרמב"ם כתב אם אין גובהה של עליונה עשרה או שלא הייתה התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונים אפילו ע"י הדחק, אף התחתונה כשרה, והוא שלא יהיה גובה שתיהן יותר מעשרים אמה שהתחתונה בסכך העליון ניתרת ע"כ. **נראה** שהוא סובר כגרסת **ר"ת**, מזה שנתן טעם שלא יהיה גובה שתיהן יותר מעשרים אמה משמע שהתחתונה חמתה מרובה מצילתה שהיא צריכה לסכך העליונה, אבל אם צילתה מרובה אע"ג שהעליונה למעלה מעשרים אמה אין זה פסול.

הש"ע פסק כרבנן שאפילו יכולה לקבל ע"י הדחק, וכשמואל גבי המרחק בין הסוכות עשרה טפחים, וכגרסת **ר"ת**. שאם התחתונה מסוככת כהלכתה אפילו אם העליונה גבוהה למעלה מעשרים.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שיכולה התחתונה לקבל וכו': שחזקה לקבל הכרים והכסתות שאדם מניח כדי לישון עליהם, ואדם יושב שם ואוכל סעודתו, אז העליונה נקראת סוכה, והתחתונה פסולה (ס"ק ב'). ואפילו ע"י הדחק: שהגג של התחתונה שהוא הקרקע של העליונה מתנענע שמשתמשים שם (ס"ק ג'). ויש בניהם עשרה טפחים: בין הסכך של העליונה לקרקעית (ס"ק ד'). התחתונה כשרה: אבל העליונה פסולה, שלא ראוייה אפילו לדירת עראי (ס"ק ה'). אפילו וכו': ואפילו אם העליונה צילתה מרובה מחמתה. ואם העליונה חמתה מרובה מצילתה, אז אפילו אם התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה התחתונה כשרה (ס"ק ז'). ומתכשרת ע"י סכך העליונה: וכשרה התחתונה. ואם הייתה העליונה צילתה מרובה מחמתה, אף העליונה כשרה (ס"ק ט'). (כתב **הבה"ל** (ד"ה העליונה כשרה והתחתונה פסולה) מותר לבנותה תוך עשרים מגג התחתונה אע"ג שהיא גבוה יותר מעשרים מהארץ, שהרי הסוכה העליונה שבה רוצה לקיים מצות סוכה פחות מעשרים יכולה להתקיים ע"י דפנות עראי. (ד"ה וה"מ שיכולה וכו') הכלל שלא פוסל מטעם סוכה מתחת סוכה אלא כשהסכך צילתו מרובה מחמתו, ולכן שהתחתונה חמתה מרובה והעליונה צילתה מרובה ועומדת בתוך עשרים מהארץ שתיהן כשרות. וכששתיהן צילתן מרובה והעליונה למעלה מעשרים מסכך התחתונה, שתיהן פסולות. וכשהתחתונה צילתה מרובה והעליונה חמתה מרובה ועומדת בתוך עשרים [לרש"י חוזר על העליונה, ולר"ת והש"ע מדובר על התחתונה] התחתונה כשרה והעליונה פסולה. וכשהתחתונה צילתה מרובה וכן העליונה ועומדת בתוך עשרים מהסכך של התחתונה, העליונה כשרה והתחתונה פסולה).

סעיף ב'

ש"ע העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה, אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה, אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה, אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים, כשרה.

מקור ההלכה: משנה סוכה כב: העושה סוכתו בראש העגלה (פרש"י אע"ג דמטלטלא ולא קביעא) או בראש הספינה (פרש"י שהוא מקום גבוה של הספינה וגבוה מאוד ואין הרים מקיפים והרוח שולטת שם ועוקרתה) כשרה (פרש"י דדירת עראי סגי בה). ועולין לה ביו"ט. **בגמ' כג.** מני מתניתין? רבי עקיבא היא דתניא העושה סוכתו בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ור"ע מכשיר, מעשה בר"ג ור"ע שהיו באין בספינה עמד ר"ע עשה סוכה בראש הספינה למחר נשבה רוח ועקרתה, אמר לו ר"ג עקיבא היכן סוכתך. אמר אב"י דכולי עלמא היכא דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה לא כלום היא, (פרש"י דאפילו דירת עראי לא הויה), יכולה לעמוד בשאינה מצויה דיבשה כ"ע לאפליגי דכשרה (פרש"י דהיינו רוח מצויה בים, אע"ג שאינה עומדת ברוח שאינה מצויה דים, דאפילו למ"ד סוכה דירת קבע איכא), כי פליגי בדיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים, ר"ג סבר דירת קבע בעינן וכיון דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים לאו כלום היא, ר"ע סבר סוכה דירת עראי בעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשרה.

הש"ע פסק כר"ע.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: בראש העגלה: לכן הסוחרים יכולים לעשות סוכה בעגלות, ובלבד שתהיה גובה עשרה טפחים ורוחב שבעה טפחים מלבד הגלגלים [ח"א]. וצריך לקושרה חזק שתעמוד ברוח מצויה שבארץ (ס"ק י'). אם אינה יכולה וכו': שלא קשרה בחוזק, פסולה שהיא אפילו לא דירת עראי (ס"ק יב'). כשרה: ואפילו בשעת הפלגה (ס"ק יד').

סעיף ג'

ש"ע עשאה בראש הגמל או בראש האילן כשרה ואין עולין לה ביום טוב. מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר, אם הוא בעניין שאם ינטל האילן תישאר היא עומדת ולא תיפול עולין לה ביום טוב, ואם לאו אין עולין לה ביום טוב.

מקור ההלכה: משנה סוכה כב: בראש האילן (פרש"י תיקן מושבו בראשו ועשה שם מחיצות וסכך) או על גבי גמל כשרה (פרש"י דגזור בה רבנן דאין עולין באילן ואין משתמשים בו שמא יתלוש) שתים באילן ואחת בידי אדם, או שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה, ואין עולין לה ביום טוב (פרש"י סמך קרקעית הסוכה רובו באילן ועשה סביבה בראש האילן שתי מחיצות ואחת עשה בידי אדם בארץ וסמך קצת קרקעית הסוכה באמצע הדופן והגביה הדופן ממנו למעלה עשרה, או שתים בידי אדם ואחת באילן הואיל ואם ינטל האילן נופל קרקעית הסוכה שאינו יכול לעמוד בסמיכות שתים שבארץ אין עולין לה ביום טוב דמשתמש באילן) שלש בידי אדם אחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט. זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה כשרה ועולין לה ביו"ט.

גמ' ביצה לו: לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש (פרש"י דהוי אסור דאורייתא דהיינו קוצר שתולש מן המחובר) ולא רוכבין על גבי בהמה וכו' גזרה שמא יחתוך זמורה (פרש"י להכותה והוי קוצר מן המחובר).

דינים היוצאים מהמשנ"ב: בראש הגמל: שעשה דפנות בין חטוטרותיו וסיכך על גבן (ס"ק טו'). ואין עולין לה: אפילו אם הסוכה על הארץ והקנים של הסכך נסמכים על האילן, אסור לעלות לה בשבת ויו"ט, גזרה שמא ישתמש בסכך. ואפשר שדוקא בזמנם שהיו רגילים להשתמש בסכך להניח ולתלות שם חפצים, אבל עכשיו אין לחוש לכך ומותר לעלות לה בשבת ויו"ט. מ"מ לכתחילה אין לסמוך את הסכך לאילן שאין מעמידים את הסכך לכתחילה אלא בדבר שראוי לסכך בו. ואם נעץ קנים באילן וסמך הסכך עליהם מותר לכתחילה (ס"ק יז'). ביום טוב: עבר ועלה ביום טוב יצא ידי חובה. הסתפק הפמ"ג אם אין לו ביו"ט רק סוכה ע"ג אילן או בהמה אם מותר לעלות. והבכורי יעקב מסיק שאסור שחכמים פטרוהו (ס"ק יח'). עולין לה ביו"ט: בסולם, ולא דרך האילן (ס"ק כ').

סימן תרכט' ממה צריך להיות הסכך. ובו יט' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע דבר שמסכים בו צריך שיהיה צומח מן הארץ ותלוש ואינו מקבל טומאה, אבל דבר שאינו צומח מן הארץ, אף על פי שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה, כגון עורות של בהמה שלא עובדו שאינם מקבלים טומאה או מיני מתכות, אין מסכין בהם. (וכן אין מסכים בעפר) (ר"ן).

מקור ההלכה: משנה סוכה יא. זה הכלל כל שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ (פרש"י כגון עורות של בהמה ואפילו לא מקבלי טומאה כגון שמחוסרים מלאכה), אין מסכין בו, וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסכין בו.

כתב הרא"ש שאין מסכין אלא בדבר הגדל מן הארץ אבל לא בעורות שנקראו גידולי קרקע אבל לא גידול מן הארץ.

כתב הרמב"ם שאין מסכים במתכות. וטעמו שלא נקרא גידולו מן הארץ אלא מה שצומח מהאדמה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: ואינו מקבל טומאה: פרוש, שלא ראוי לקבל טומאה (ס"ק ב'). מיני מתכות: שלא נעשו מהם כלים שעדיין לא מקבלים טומאה, וה"ה עפר שצריך שיהיו צומחים מהארץ ולא קרקע ממש (ס"ק ד'). (כתב הבה"ל (ד"ה צומח) דבר שאינו צומח מהארץ או מחובר דבר שראוי לקבל טומאה מהתורה פסול מדאורייתא. ודבר שמקבל טומאה רק מדרבנן פסול מדרבנן. ולכן אם אין לו סכך רק זה, יסכך בלי לברך [פמ"ג]).

סעיף ב'

ש"ע וכן דבר שמקבל טומאה, כגון שיפודין וארכות המטה וכל הכלים, אין מסכים בהם, אפילו נשברו שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה.

מקור ההלכה: משנה סוכה טו. המקרה סוכתו בשיפודין או בארכות המטה אם יש ריוח ביניהם כמותן כשרה. ובגמ' עמ': אמר רבי אמי בר טביומי סככה בבלאי כלים פסולה (פרש"י אע"ג דהשתא לא מקבלי טומאה, כיון דמכלי אתו גזור בה רבנן). ובגמ' וברגמ'

טז. מאי בלאי כלים? אמר אביי מטלניות שאין בהם שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשרים.

כתב **הב"י** שמדובר בשיפודים של עץ, כי אם בשל מתכת פסולים מפני שאינם גדלים מן הארץ.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שפודין: של מתכת. אבל של עץ אין מקבלים טומאה אפילו מדרבנן, שפשוטי כלי עץ הם ומותר לסכך בהם. והקשה **המ"א** שהיא משנה שאינה צריכה שבלאו הכי אין מסככים בהם שאינו צומח מהארץ, **והאחרונים** ישבו שמדובר בשל עץ עם ראש מתכת, שבאופן כזה גם העץ מקבל טומאה (ס"ק ה'). וארכות המטה: אפילו הן של עץ. הואיל ובאו ממטה שלמה (ס"ק ו'). וכל הכלים: אפילו שמקבלים טומאה רק מדרבנן (ס"ק ז'). שלא נשאר בהם שיעור: כיון שהיו ראויים לקבל טומאה, גזרו שלא לסכך בהם לעולם. אבל כלים שגם בשלמותם היו מקבלים טומאה רק מדרבנן, אם נשברו מותר לסכך בהם (ס"ק ח').

סעיף ג'

ש"ע סיככה בחצים שאין להם בית קיבול כשרה, ושיש להם בית קיבול פסולה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יב: אמר רב יהודה אמר רב סככה בחצים זכרים (פרש"י שתוחבין אותה בבית קיבול של עץ) כשרה. (פרש"י אע"ג דכלים נינהו פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה). פשיטא? מהו דתימא ניגזור זכרים אטו נקבות (פרש"י שיש נקב בראשו והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב הוו להו מקבלין שבכלי עץ וראוין לקבל טומאה ופסולה) קמ"ל. בנקבות פסולה, פשיטא? מהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות (פרש"י מילוי עולם שלא להתרוקן עוד) לא שמיה קיבול קמ"ל.

כתב **הר"ן** אע"ג שכלים הם פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה כמובא **במשנה כלים** (פ"ב מ"א) פשוטיהם טהורים, ואע"ג שיש פשוטי כלי עץ שמקבלים טומאה מדרבנן אלה לא מקבלים אפילו מדרבנן. (כתב **הב"ח שבגמ' בבא בתרא** (סו). שדף של נחתומים שהוא פשוטי כלי עץ טמא מדרבנן, פירשו התוס' והסמ"ג בשם ר"י ששולחן וכווצא בו כיון שהוא דומה לשק שמשמש את האדם מרבים אותו בתורת כהנים מ"ל כל כלי עץ" ואסמכתא הוא מדרבנן).

כתב **הרא"ש** קנים אע"פ שיש להם בית קיבול אינם מקבלים טומאה, כיון שלא נעשה בית הקיבול שלהם לצורך קבלה וכפי ששנינו **מקואות** (פ"ד מ"ג) סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע, אינו פוסל שלא נעשה לקבלה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כשרה: ואם היו פעם אחת בברזל פסולים. קנים הנבראים חלולים, אע"פ שיש להם בית קיבול אין מקבלים טומאה כיון שלא נעשו לקבלה. ולכן מותר לסכך בצינור. כלי עץ רחב הראוי להניח עליו דבר, מקבל טומאה מדרבנן, שדומה לבית קיבול. ולכן אין להניח מגרפה או עת חפירה (מעץ) על הסוכה אפילו אם נשברה [מ"א]. **והביכורי יעקב** סובר שיש להקל בשעת הדחק, כיון שאפילו כשהיא שלמה טמאה רק מדרבנן (ס"ק י').

סעיף ד'

ש"ע סיככה בפשתן, דלא נידק ולא נופץ כשרה, דעץ בעלמא הוא אבל אם נידק ונופץ פסולה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יב: אמר רבה בר חנה אמר רבי יוחנן סיככה באניצי פישתן פסולה (פרש"י שראויים להטמא בנגעים, לאחר שתיקנן במסרק, ועשאו אוניץ) בהוצני פישתן כשרה (פרש"י דהיינו כשהוא בהוצין שלו כמו שגדל ולא נשרה במי המשרה ולא נופץ במכתשת), והושני פישתן איני יודע (פרש"י אם כשרה או פסולה), והושני עצמן איני יודע (פרש"י מאי קרי ר' יוחנן הושני). מה נפשך (פרש"י לפרש בהם) אי דייק ולא נפיץ (פרש"י דייק במכתשת ולא נפיץ במסרק) הושני קרי ליה, אבל תרי (פרש"י שריו במי המשרה) ולא דייק הוצני קרי ליה, או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי ליה (פרש"י ואף הן בכלל הספק, ולא פשוט להכשיר אלא בדלא תרי ובדלא דייק).

כתבו הרי"ף והרא"ש פירוש הוצני כתנא דלא דייק ולא נפיץ שעדיין עץ הוא, וכ"כ הרמב"ם.

ולגבי הספק של הגמ' היכא דתייר ולא דייק נקטו הפוסקים לקולא, כתב הרי"ן טעמם משום שמדובר בספק דרבנן.

הטעם שלא מסככים באניצי פישתן אע"פ שלא מקבל טומאה, כיון שקרוב לטוות אותו ויקבל טומאה גזרו בו. **והרמב"ם** כתב מפני שנשתנית צורת הפישתן וכאילו אינו מגידולי קרקע, **והראב"ד** כתב כיון שראויים לתת אותם בכרים וכסתות הם מקבלים טומאה ע"י דבר אחר, (הובאו טעמיהם של הרמב"ם והראב"ד **במשנ"ב** ס"ק יב').

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כשלא נידק ולא נופץ: אף שנשרו הגבעולים במים עדיין בכלל עץ הוא. ומשמע שאם נידק אף שלא נופץ פסול, ומסוף דבריו משמע שדוקא נידק ונופץ אבל נידק לחוד לא. **הפרישה והגר"א** מצדדים להקל. מ"מ אין להקל אפילו בנישרו לחוד, אלא במקום הדחק (ס"ק יא'). פסולה: גם בנעורת שיברי גיבעולים הנינער מהפישתן אין מסככים בו שראוי למלא כרים וכסתות, ולפי זה אפילו בצמר גפן וקנבוס שאינם מטמאם בנגעים אם נידק ונופץ אין מסככים בהם. אבל לפי טעם הב"י בפשתן שקרוב הוא לטוויה ויקבל טומאה. בצמר גפן ובקנבוס שלא מקבל טומאה לא שייך לגזור. ויש להחמיר (ס"ק יב').

סעיף ה'

ש"ע בחבלים של פישתן פסולה, של גמי ושל סיב כשרה.

מקור ההלכה: ירושלמי סוכה פ"א ה'ה' סיככה בחבלים אית תניי תני כשרה, ואית תניי תני פסולה, מאן דמר פסולה בחבלים של פישתן (פ' קו"ה של דקל שאינם מקבלים טומאה), ומאן דמר פסולה בחבלים של פישתן (פ' קו"ה לפי שאין צורתו עומדת ה"ל כלים).

הרמב"ם הביא את הירושלמי, כתב ה"מ הטעם שחבלים אינם מקבלים טומאה, שאינם כלים ושל פישתן פסול כיון שאין צורתן עומדת כאילו אינם מגידולי קרקע. כתב **המשנ"ב** (ס"ק יג') ה"ה של קנבוס כפישתן.

סעיף ו'

ש"ע במחצלת של קנים וקש ושיפה וגמי, בין שהיא חלקה שהיא ראוייה לשכיבה, בין שאינה חלקה שאינה ראוייה לשכיבה, אם היא קטנה, סתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה, אלא אם כן עשאה לסיכוך, הגה דהיינו קרוב צני לוחה העיר עושין לוחה לסיכוך (הרא"ש), ואם היא גדולה, סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה, אלא אם עשאה לשכיבה (דהיינו שמנהג המקום לשכב עליה). והני מילי שאין לה שפה, אבל אם יש לה שפה בענין שראוייה לקבל, אפילו אם ניטלה שפתה אין מסככין בה. הגה במקום שנהגו לקבוע מחללאות בגגין כענין תקרה, אין מסככין בהם (כל בו).

מקור ההלכה: משנה סוכה יט: מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה, לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה, רבי אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה, לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה.

ובגמ' כ. אמר רב פפא בקטנה כולי עלמא לא פליגי דסתמא לשכיבה, כי פליגי בגדולה ת"ק סבר סתם גדולה לסיכוך, ורבי אליעזר סבר סתם גדולה נמי לשכיבה, ומאי עשאה לשכיבה דקאמר? הכי קאמר סתם עשייתה נמי לשכיבה, עד דעביד לסיכוך. (פרש"י ומאי עשאה לשכיבה דקתני במלתיה דר' אליעזר, הכי קאמר עיקר עשייתה לשכיבה עד דעביד ליה לסיכוך וכו', ומלתיה דתנא קמא הכי מיפרשא כדאוקימנא מעיקרא רישא בגדולה, כדקתני בהדיה, וסיפא בקטנה, והכי קאמר ואם קטנה היא ועשאה בפירוש לסיכוך מסככין בה, הא סתמא לשכיבה, ואתא ר' אליעזר למימר אף גדולה שוה היא לקטנה, דכי עביד לה סתם הוי עשאה לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה, אבל עשאה בפירוש לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה).

כתב **הב"י** פסקו הפוסקים כת"ק.

כתב **הר"ן** כיון שסתם קטנה עשויה לשכיבה, וראויה לקבל טומאה כשישב בה הזב, לכן מעתה אינה ראויה לסיכוך, וכל הראוי לקבל טומאה אין מסככין בו. ונחלקו בגדולה שת"ק סבר שסתם גדולה עשויה לסיכוך ואינה ראוייה לקבל טומאה אפילו אם ישכב בה הזב. (הובא במשנ"ב ס"ק טז').

בגמ' שם ת"ר מחצלת של שיפה ושל גמי (פרש"י דהן רכים הלכך סתם קטנה שבה לשכיבה, לא שנא גדולה (קלועה) מעשה שרשרות שהיא עבה ואינה חלקה לא שנא ארוגה שהיא חלקה והיינו דקתני גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה ואין חילוק בין גדולה (קלועה) לארוגה, אבל של קנים הן קשים וכן של חילת והקלח שלה עב) גדולה מסככין בה, קטנה אין מסככין בה, של קנים ושל חילת גדולה (פרש"י מעשה עבות וקליעה מסככין בה אפילו קטנה דאינה לשכיבה לפי שהיא עבה ואינה חלקה ועץ שלהן קשה) מסככין בה, ארוגה

(פרש"י דסתמא לשכיבה דלא היו רגילין לאורגה אלא לשכיבה שתהא חלקה ונוחה) אין מסכנין בה, רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו אחת זו אחת זו ואחת זו מסכנין בה, וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו.

כתב הרא"ש הרי"ף לא הביא את סוף הבריייתא כיון שהוא סובר שהלכה כר' יוסי ור' דוסא (וזו וזו מסכנין בה) וכן מוכח מהמשנה שלא מחלקת במחצלת קנים אלא בין גדולה לקטנה ע"כ. וכ"פ הרמב"ם. והראב"ד חולק וסובר שהלכה כת"ק (שמחלק בין קלועה לאורגה במחצלת קנים).

בגמ' כ: אמר מר כל החוצלות מטמאין טמא מת דברי ר' דוסא, והתניא וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו? (פרש"י שלר' יוסי דזו וזו אין מסכנין בה אלמא לאו כלי הוא לקבל טומאה) לא קשיא הא דאית ליה גדנפא (פרש"י כעין שפה סביב גבוה מעט לקבל מה שנותנים בה ועשויה לתשמיש לתת פירות על גבה) הא דלית ליה גדנפא (פרש"י אפילו כלי לא הויא דלסכך על גבי אהלים עשויה).

כתב הב"י מש"כ הטור אפילו אם ניטלה שפתה אין מסכנין בה. פשוט מדין בלא כלים שאין מסכנין בהם. (הובא במשנ"ב ס"ק כ').

כתב הרא"ש כתב הרב ישעיה מחצלאות שעושים הסוחרים בסתם לא עשויים לשכיבה, ולכן הולכים אחר דעת הקונה שאם קנה לשכיבה מקבלת טומאה, ואם קנאה לצורך דבר אחר אינה מקבלת טומאה, ויכול לקנות מחצלת לשם סכך אע"ג שהיא ראויה לשכיבה, ולא מסתבר לי (הרא"ש) אלא הולכים אחר מנהג אנשי המקום כמו שנאמר בגמ' כ. לא נחלקו ר' דוסא וחכמים על מחצלות של אושא שהן טמאות (פרש"י אף מדרס דמיוחדות לשכיבה ולא לתשמיש אחר) ושל טבריא שהן טהורות (פרש"י קשות הן ואין אדם שוכב עליהן) על מה נחלקו על של שאר מקומות, מר סבר כיון דליכא דיתבי עליהו (פרש"י אין רוב בני האדם רגילים ליחדן לכך) כדטבריא דמיין, ומר סבר כיון דמקרי ויתבי עליהו (פרש"י ומיחדן לכך) כדאושא דמיין ע"כ. הלכך במקום שנהגו לשכב עליהן אפילו אמר לאומן לתקנו לו לסיכוך, אין מסכנין בהן, כי מי יודע שאמר לו לתקנו לסיכוך, ויבואו כולם לסכך בהם ע"כ.

הש"ע פסק כהרי"ף והרמב"ם כת"ק בבריייתא.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שאינה ראויה לשכיבה: ר"ל שאינה ראויה כ"כ (ס"ק יב'). דהיינו שרוב: אם עשאה בפירוש לסיכוך מועיל אפילו במקום שאין מנהג מבורר בעירו, ואם היה המנהג בעיר לשכיבה, לא מועיל מה שעושה לסיכוך או שקנאה בפירוש לסיכוך. אם עשאה סתם או שלא ידוע לנו אם עשאה לשכיבה או לסיכוך, ורוב בני העיר עושים אותה לסיכוך, תולים שגם הוא עשה לסיכוך (ס"ק יז'). אא"כ עשאה לשכיבה וכו': כיון שחשב לשכיבה ירדה לה תורת טומאה ואסור לסכך, לאו דוקא אם עשאה לשכיבה אלא ה"ה אם מנהג המקום לשכיבה, כאילו עשאה בעצמו לשכיבה. ואם לא ידוע מנהג המקום, לכ"ע מותר לסכך בה כל זמן שלא ידוע שעשאה לשכיבה (ס"ק יח'). בענין שראויה לקבל: ה"מ בסתמא אבל אם דעתו בפירוש לסיכוך אע"פ שיש לה שפה אינה מקבלת טומאה. וי"א שכיון שיש

לב שפה בכל אופן מקבלת טומאה (ס"ק יט'). אין מסככין בהן: אפילו נעשו לסיכוך, גזירה שמא ישב תחת תקרת הבית (ס"ק כא').

סעיף ז

ש"ע יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו. הגה ולכן אין לסכך עליו, ואפילו להניחו על הסכך להחזיקו חסור, והוא הדין בכל כלי המקבל טומאה, כגון ספל וכסא שמקבלין טומאת מדרס (מהרי"ל).

מקור ההלכה: כתב בתרה"ד מותר לסכך אפילו את כל הסוכה בסולמות שלנו שאינם סכך פסול שכלי עץ שאין בו בית קיבול אינו מקבל טומאה, אע"ג שעולים ויורדים בו אינו מטמא מדרס. אבל בתשובות (המיוחסות) **לרמב"ן** מסתפק בדבר.

ובד"מ כתב **שהרשב"א** במקום אחד הסתפק ובמקום אחר כתב שאסור שסולמות שלנו מקבלים טומאה מדאורייתא.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: יש להסתפק: יש שמסבירים הספק שמדובר בסולם רחב ד' טפחים והספק הוא אם מפני שהוא פשוטי כלי עץ אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן, או שמא כיון שיש נקבים בצידי הסולם שהשליבות תקועות בהם, דומה הדבר לבית קיבול. ויש מפרשים שמדובר בסולם שאינו רחב, כי אם היה רחב ד' טפחים יש להחמיר שדומה לבית קיבול, אלא הספק הוא שהוא מעמיד, שמא יש להחמיר לא להעמיד בדבר המקבל טומאה שמא יבוא לסכך בו. ומה שמניחים את הסכך על כותל אבנים ולא גוזרים, כיון שלא שכיח שיסככו בהם. לכתחילה יש להזהר שלא להעמיד בדבר המקבל טומאה, אבל בדיעבד או שאין לו שאר דברים להעמיד הסכך בהם. מותר להעמיד בדבר המקבל טומאה (ס"ק כב'). ואין לסכך עליו: **לד"מ** פשוט שאסור לסכך בו שנחשב בית קיבול, ואסור לסכך על גביו. וכ"ש סולמות של עגלות או של אבוס שנתון על שתי יתדות, בית קיבול גמור הוא וטמאים מהתורה. (שעשוי כדי להניח עליו את מאכל הבהמה) אם שליבות הסולם תקועות במסמרים, הם בכלל פשוטי כלי עץ שלא מקבלים טומאה אפילו מדרבנן. ויש שמחמירים בזה משום לא פלוג (ס"ק כג'). שמקבלים טומאת מדרס: ר"ל שראויים לקבל. כל כלי עץ שרחב קצת וראוי להניח עליו דבר, י"א שמקבל טומאה מדברנן (ס"ק כה').

סעיף ח'

ש"ע לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות (פרוש, חתיכות של בגדים בלויים) **שהם מקבלים טומאה, אין קפידא.**

מקור ההלכה: משנה סוכה כא: הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה, ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. **בגמ'** מ"ט דר' יהודה? חד אמר מפני שאין לה קבע (פרש"י שמטלטלת ע"י המטה ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן) וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה (פרש"י ואע"ג שלא למדנו פסול אלא לסכך, הואיל ועיקרו של סכך אלו המעמידים הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה).

כתב **בתרה"ד** שאין קפידא לחבר כלונסאות הסוכה ע"י מסמרים או בלאות שמקבלים טומאה אע"ג שכתב **הרא"ש** שמדברי **הרי"ף** מוכח שפסק כר' יהודה, מ"מ פסק **הרא"ש** שהטעם הוא מפני שאין לה קבע (ולא מטעם מעמיד).

והר"ן כתב שאין מעמידים בדבר המקבל טומאה, אע"ג שעכשיו נהגו להעמיד הסכך ע"ג הכותל, הטעם משום שלא שכיח שיסככו בו, ועוד שכ"ע יודעים שכותל נקרא בית דירה, לכן אין לגזור, ויש מתחסדים לעשות בכתלים דפנות של עץ להיכר, ודוקא לשיטת **הרי"ף** אבל **הרז"ה** פוסק כחכמים.

התרה"ד (הובא בס' תרל") כתב שאין קפידא להעמיד בדבר המקבל טומאה שהרי **הרא"ש** פוסק כטעם שאין לה קבע, ונראה שגם **הרי"ף** לא סובר שטעם מעמיד בדבר שמקבל טומאה עיקר, מזה שלא הביא את המחלוקת בפסקיו, ויש בזה נפק"מ גדולה כמובא **בגמ' שם** איכא בנייהו נעץ ארבע שיפודין של ברזל וסיכך על גביהם, למ"ד משום קבע כשר, ולמ"ד משום מעמיד פסול, אלא ע"כ שטעם קבע עיקר.

בתשובות (המיוחסות) **לרמב"ן** גבי סכך העשוי מנסרים שאין ברוחבם ד' טפחים, והם תקועים במסמרים כסולם ואין בין שילבה לשילבה ג' טפחים, שאחד מרבותיו אסר לא מטעם שמקבלים טומאה, אלא כיון שתקועים מסמרים כל הנסרים כנסר אחד רחב ד', ויש בהם משום גזירת תקרה, ויש שחולקים עליו והנח להם כיון שנהגו.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק כו') שזה מותר לכ"ע, אפילו למ"ד שאוסר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, כיון שלא סומך הסכך על המסמרים אלא מחזיק את הכלונסאות המעמידות את הסכך, וה"ה לקשור בבלאות או בחבלי פשתן. אבל לקשור הסכך עצמו בהם ראוי להזהר לכתחילה [אחרונים]. (כתב **החזו"א** לדין שאנו נוהגים להחמיר שלא להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה כדעת **הרמב"ן** ו**הר"ן**, אין לקבוע הכלונסאות במסמרים, ודוקא אם אינם נסמכים על הכותל אלא המסמר מחברו לכותל, אבל אם הכולנס נסמך על הכותל ומחזקו במסמר שלא ישמט ממקומו בשעת עריכת הסכך עליו לית לן בה כיון שעומד בלא המסמר. **ובחזו"ע** עמ' מד' כתב לכתחילה טוב לחוש ולהזהר שלא להעמיד הסוכה בדבר המקבל טומאה, ובמעמיד דמעמיד מותר לכתחילה).

סעיפים ט' - י'

ש"ע ס' ט' כל מיני אוכלים מקבלים טומאה ואין מסככין בהם.

ש"ע ס' י' ענפי תאנה ובהם תאנים, וזמורת ובהם ענבים, אם הפסולת מרובה על האוכל מסככין בהם, ואם לאו אין מסככין בהם. ואם קצרם לאכול, יש לידיים תורת אוכל לקבל טומאה, וצריך שיהא בפסולת כדי לבטל האוכל והיד, ואם קצרם לסיכוך אז אין לידיים תורת אוכל ואדרבא, הם מצטרפות עם הפסולת לבטל האוכל. ואם קצרם לאוכל ונמלך עליהם לסיכוך, אין המחשבה מוציאה הידות מתורת אוכל, עד שיעשה בהם מעשה שניכר שרוצה אותם לסיכוך, כגון שידוש אותם.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יג: תניא סוכי תאנים (פרש"י ענפי תאנים) ובהם תאנים, פרכילין (פרש"י זמורות) ובהם ענבים, קשין ובהם שיבולים, מכבדות (פרש"י ענפי הדקל) ובהן תמרים, כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה (פרש"י לסכך), ואם לאו פסולה, אחרים אומרים עד שיהיו קשין מרובין על הידות (פרש"י כדי בית יד סמוך לאוכל אף הוא צריך ביטול שגם הוא מקבל טומאה) ועל האוכלין. וכו' אמר לך רב מנשיא וכו' הכא במאי עסקין כגון שקוצצן לאכילה ונמלך עליהן לסיכוך, אי קוצצן לאכילה מאי טעמייהו דרבנן? וכי תימא קסברי רבנן כיון דנמלך עליהן לסיכוך בטלה מחשבתו, ומי בטלה ליה מחשבה בהכי (פרש"י קבלת טומאה בהכי ואפילו לא נטמא קודם שנמלך, מיהו ירדה להן תורת קבלת טומאה ע"י מחשבה ראשונה ומי בטלה במחשבה בתרייתא) והתנן כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה, מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה, מחשבה אינה מוציאה לא מידי מעשה ולא מידי מחשבה, וכי תימא ה"מ כלים דחשיבי אבל ידות דלצורך אכילה נינהו, במחשבה נעשה ובמחשבה סלקא, והתנן כל ידות הכלים שבססן בגורן טהרות, בשלמא למאן דאמר בססן שהיתיר אגדן שפיר, אלא למאן דאמר מאי בססן? בססן ממש מאי איכא למימר? הכא נמי שבססן ממש (פרש"י שדשן לידות ברגלי בהמה או במקבת דמעשה רבה הוא).

דעת הרא"ש והרמב"ם שהלכה כתנא קמא.

הרא"ש הביא את הגמ' עם רב מנשיא, אבל הרמב"ם לא הזכירה, ואין לומר שטעמו כי הוא סובר כרבי אבא שחולק עליו שהבוצר לגת אין לו ידות, אבל הקוצר לסכך יש לו, והוא סובר כאחרים (עד שיהיו קשים רבים על הידות) שהרי פסק בהלכות טומאת אוכלים כרב מנשיא שהקוצר לסכך אין לו ידות, ואין לומר שהוא סובר כמ"ד בססן היתיר אגדן, שהרי בעוקצין פירש בססן כתתן, נראה שסמך על מה שכתב בהלכות טומאת אוכלין לכן סתם בהלכות סוכה שאם הפסולת מרובה מהאוכלים מסככים בהם, משמע שאם קצרו לסיכוך הידות בכלל פסולת ואם קצרו לאכול אם נמלך עליהם לסיכוך הוו בכלל אוכל א"כ בססן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: מיני אוכלים: מאכל אדם, שמאכל בהמה אין מקבל טומאה (ס"ק כז'). ואין מסככין בהם: בשמים שלא נאכלים להנאת גופן (של בשמים) אלא לריח או מראה מסככין בהם [פמ"ג]. קינמון אף שהפמ"ג מיקל הביכורי יעקב הוכיח שמין אוכל הוא שהרי מברכים עליו בפה"א (ס"ק כט'). (בחזו"ע עמ' כג' כתב מיני תבלין כגון קינמון, הניתנים בקדרה לטעם, כיון שאינם נאכלים בפני עצמם, אינם מקבלים טומאה, ומותר לסכך בהם). אם פסולת מרובה: אם קצרו לאכול הידים מצטרפות לאוכל, אם קצרו לסיכוך הידים מצטרפות עם הפסולת (ס"ק ל'). תורת אוכל: מן הדין הידים נקראות אוכל רק עד ג' טפחים, כתב המ"א שיש להחמיר ולאסור בכל ידים אפילו גדולות הרבה. לכן צריך להזהר לא לסכך בקשים של תבואה קודם שנחבטו, והפמ"ג מפקפק אפילו אחר שנחבטו. והביכורי יעקב סובר כהט"ז שמותר. מ"מ שכיח שנשאר מעט בשיבולים אפילו לאחר דישה ולכן טוב להסיר השיבולים מהקשים. שיבולים שקוצרים במגל אם יש בנשאר יותר מג' טפחים אין להחמיר אחר שנחבטו (ס"ק לא').

סעיף יא'

ש"ע מסכנין בפינוג"ו הנקרא בערבי שומר. (והוא מאכל בהמה, ואין בני אדם אוכלים אותו אלא לרפואה) (ר' ירוחם וכל בו).

מקור ההלכה: הרא"ש כתב שהפנינוי"ל כשר לסיכוך כי פסולת מרובה על האוכל ויד האוכל כאוכל רק עד ג' טפחים. **האורחות חיים** כתב שיש אוסרים כיון שכולו אוכל הזרע והעשב. **והרב יחיאל** מתיר שאינו מאכל בני אדם, לא הירק ולא הזרע אלא נאכל לרפואה **והרב שמואל מאוירה** הסכים אתו.

הש"ע סתם להיתר ולא חילק בין זרע לעשב, נראה שסובר כר' יחיאל ור' שמואל. (כתבו בהגהות איש מצליח שאם מדובר על מה שנקרא בזמננו שומר, רבים אוכלים אותו ואין לסכך בו).

סעיף יב'

ש"ע סיכך בירקות שממהרין ליבש, אע"פ שפסולים לסכך מפני שמקבלים טומאה, אין דינם כסכך פסול לפסול בארבעה טפחים, אלא כאויר חשיבי לפסול בשלשה. ואם אין דרכם ליבש, דינם כסכך פסול ופסולים בארבעה טפחים. הגה וכל מה שדרכו ליבש תוך שבעה, מיד דינינו ליה כאילו הוא יבש (ר"ן) והוי אויר פסול ופוסל בשלשה אפילו מן הכל (הגה"מ).

מקור ההלכה: גמ' סוכה יג: א"ר אבא אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח וכו' ופוסלין בסוכה משום אויר, מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי, כמאן דליתנהו דמי (פרש"י דקות הן הלכך אין חוצצין בפני הטומאה אם סיכך בהם ומדברנן גזרו עליהם. ופוסלים בסוכה כשיעור שאויר פוסל בה דהיינו בשלשה טפחים, ולא משערים כשיעור שאר סכך פסול שאוכל ראוי לקבל טומאה הוא, וסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים באמצע, וארבע אמות מהצד, אלא דנים אותם לחומרה כאויר ופוסל בשלשה טפחים. (הובא במשנ"ב ס"ק לד').

כדברי **רש"י** כתבו **הרא"ש** ו**הר"ן**. וכתב **הר"ן** שלומדים מכאן שכל דבר שעשוי להתייבש תוך שבעה עד שתהיה חמתו מרובה מצילתו, אף מעכשיו הוא פסול. (הובא במשנ"ב ס"ק לה').

כתב **הרא"ש** ואם אין דרכן להתייבש אז דינם כסכך פסול.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק לה') ה"ה כשסיכך בירקות שאין ראויים לאכילת אדם, שמצד עצמם לא מקבלים טומאה וכשרים לסיכוך, רק מצד שממהרים להתייבש תוך שבעה ג"כ פסולים.

סעיף יג'

ש"ע כל דבר המחובר אין מסכנין בו, ודינו כאילן.

מקור ההלכה: המשנה בסוכה יא. הובא בס' תרכו'.

כתב המשנ"ב (ס"ק לו') המחובר מעיקרו כגון גפן ודלעת, אבל תלוש ולבסוף חיברו כתב הב"י בס' תרכו' בשם התרה"ד שכשר.

סעיף יד'

ש"ע דברים שאסרו חכמים לסכך בהם לכתחילה, והם מיני עשבים שאינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה וריחם רע או שנושרים עליהן, דחישינן שמא מתוך שריחן רע או שעליהן נושרים יצא מן הסוכה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יב: אמר רבי יהודה הני שושי ושווצרי מסככין בהו (פרש"י מיני ירקות, מסככין בהם, שאינם מקבלים טומאה לפי שאינן מאכל אדם), אביי אמר בשושי מסככין, בשווצרי לא מסככין, מאי טעמא כיון דסרי ריחייהו (פרש"י מבאיש ריחם) שביק להו ונפיק. אמר רב חנן בר רבא הני היזמי והיגי (פרש"י מיני סנה) מסככין בהו, אביי אמר בהזמי מסככין בהיגי לא מסככין מאי טעמא כיון דנתרי טרפייהו (פרש"י נושרים עלים שלהם).

כתב הרא"ש דוקא לכתחילה שמא יצא מהסוכה, אבל אם סיכך בהם יצא ידי חובה, וכ"כ הרמב"ם.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: לכתחילה: ובדיעבד כשרה אפילו אם יש סכך אחר, לא מחויב לסכך מחדש. ואם הריח כ"כ רע שא"א לסבול אותו, פסול מהתורה (ס"ק לח'). שנושרים: דוקא נושרים תמיד, אבל אם רק בשעת הרוח נושרים, כשרה (ס"ק לט').

סעיף טו'

ש"ע וכן אסור לסכך בחבילה, מפני שפעמים אדם מניח חבילתו על גג הסוכה ליבשה ואח"כ נמלך עליה לשם סוכה, ואותה סוכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפיסול, וגזרו על כל חבילה אטו זאת. וכיון שמפני זה אסרוה, לא הוצרכו לאסור אלא בחבילה שדרך ליבשה, ואין זה בפחות מעשרים וחמישה קנים, הלכך כל חבילה שהיא פחותה מעשרים וחמישה מותר לסכך בה, ואם עשרים וחמישה קנים או יותר הבאים מגזע אחד וקשרם בראשם השני, אינה נקראת חבילה, כיון שעיקרן אחד. ואם אגד עמהם קנה אחר, ויש בין שניהם עשרים וחמישה הויא חבילה. ה"גה וכל חבילה שאינה קשורה משני ראשיה סיכולין לטלטלה כך, אינה חבילה ומותר לסכך בה (ב"י).

מקור ההלכה: משנה סוכה יב. חבלי קש וחבלי זרדין (פרש"י מן קנים ואוגדים אותם, ובעודם לחים בהמה אוכלתם, וכשמת"יבשים עומדים להסיק) אין מסככין בהם. ובגמ' אמר רבי יוחנן מפני מה אמרו חבלי קש וחבלי עצים וחבלי זרדין אין מסככין בהם, פעמים שאדם בא מן השדה בערב וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי ליבשה ונמלך עליה לסיכוך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. (פרש"י שנסכך שם שלא לשם סכך אפילו לצל, אלא לייבש אין שם סוכה חל עליו, הלכך גזרו רבנן

שלא יסככו בחבילין אפילו הוא מטילן עליה לשם סוכת החג, גזירה משום חבילין של כל השנה שיש פסול דאורייתא).

כתב ה**ב"י** שגם בדיעבד פסולה שחוששים שמא יעשה סוכה מהעשוי שגם בדיעבד פסול. ובד"מ כתב שאין נראה כן מדברי הטור ואם לא התירה וישב תחתיה יצא בדיעבד.

גמ' שם יג. אמר רב חסדא איגד בחד לא שמיה אגד (פרש"י לא לענין חבילה לסכך, ולא לענין אגודת אגוד) שלש שמיה אגד, שנים מחלוקת.

אמר רב גידל אמר רב האי אפוקתא דדיקלא (פרש"י מוצא הדקל כשהוא סמוך לקרקע יוצאם בו דוקרנים הרבה סביב) מסככין בהו, אע"ג דאגדי (פרש"י שמחוברים ענפי האילן יחד ודמי לחבילין דאמרן אין מסככין בהם). אגד בידי שמים לא שמיה אגד. אע"ג דהדר אגיד להו (פרש"י הענפים של למעלה כדי להשכיבן מפני שמתפצלים לכאן ולכאן) אגד בחד לא שמיה אגד (פרש"י כל דבר יחידי המחובר יחד ואוגדו בפני עצמו אינה אגודה עד שיתן דבר אחר עמו ויאגדם יחד) וכן א"ר חסדא אמר רבינא בר שילא גבי דוקרני דקני.

ירושלמי סוכה פ"א ה'ו' ר' יעקב בר אביי רב ששת בשם ר' חייה רבה אין חבילה פחותה מכה'.

כדברי הירושלמי כתבו **התוס'** **הרא"ש** ו**הרמב"ם**. **הראב"ד** תמה על הרמב"ם מדברי הבבלי שמבואר שאגד בשלש. ה"מ ישב שהרמב"ם סובר שאגד ג' לענין אגודת אגוד, אבל חבילה אינה פחותה מכה' להשוות הירושלמי עם הבבלי. **והרא"ש** ישב שאגד שלש שמיה אגד לענין אפוקתא דדיקלא ודוקרני שיש בו קנים הרבה והוא כמו חבילה. **ובאורחות חיים** כתב שדוקא זרדים כגון זמורות אין חבילה פחות מכה' אבל קנים אגד ג' שמיה אגד. **הרי"ף** לא הביא את דברי הירושלמי ולא את דברי הבבלי ותמה ע"כ ה"מ.

כתב **הרא"ש** ששנים הוי אגד כרבנן, וכל דבר כמו אפוקתא ודוקרני כשאגדם עם אחר הרי זה כחבילה של כה' וכ"ד **הטור**, ובדברי **הרמב"ם** אין הכרע.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: וכן אסור לסכך בחבילה: אף שכתב הש"ע וכן, כאן הדין שונה שאפילו בדיעבד פסול. במקום שמוכרים אגודת ענפי אילנות וקוצצים אתם לפזר בבית, אפשר שאין דינם כחבילה, כי אין הדרך להניחם להתייבש, כי כשמתייבשים אינם שוים כלום [ח"א] (ס"ק מ'). אינה נקראת חבילה: ומותר לסכך בה לכתחילה וא"צ להתירה (ס"ק מב'). מפני ראשה: ואם קשרם באמצע הוי אגד (ס"ק מג').

סעיף טז'

ש"ע חבילה שאין קושרים אותה אלא למכרה במנין ומיד כשיקננה הקונה יתירנה, אינה חבילה.

מקור ההלכה: **גמ' סוכה יג:** דרש מרימר הני איסורייתא דסורא (פרש"י חבילי קנים שהיו עושין למכור בשוק ומוכרים אותם במנין) מסככין בהו (פרש"י ואין בהם משום גזירת

אוצר בכל ימות השנה, לפי שאין הדרך להצניעם באגד (אע"ג דאגדן, למינינא בעלמא אגדן) (פרש"י עד שימכרו והלוקחן לייבשן מתיר אגדן, הלכך המסכך בהם לשם סוכה אינו צריך להתיר אגדן).

סעיף יז'

ש"ע אם סיכך בחבילה והתירה, כשרה, כיון שאין איסורה אלא משום גזירה. אבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסיכוך, שפסולה מן התורה, אינה ניתרת בהתרה, אלא צריכה נענוע.

מקור ההלכה: משנה סוכה יב. וכולן שהיתירן כשרות. **ובגמ' יג:** א"ר אבא הני צריפי דאורבני (פרש"י כמין כוך עגול ונחבאים בתוכו צידי עופות. עשוי מענפי ערבות, וגודלים אותו מתחתיו פיו רחב, ולמעלה קושרין ראשי הנצרים בחבל קשר אחד) כיון שהותרה ראשי מעדנים (פרש"י קשר עליון) שלהן כשרין, והא אגיד' מתתאי? (פרש"י לצד פיו הוא קלועה) אמר רב פפא דשרי להו (פרש"י מתיר ראש החוט שהוא קלוע בו ואינו צריך להפקיע הקליעה). רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו תימא דלא שרי להו, כל אגד שאינו עשוי לטלטלו אינו אגד (פרש"י כגון זה שמשהתיר קשר העליון אם אתה מטלטלו הוא ניתק מאליו שאין לו אלא פיו קלוע כמין גדיל לארוז את הנצרים).

פירש הר"ן כיון שהתיר הקשר שבראש הגס שהוא עיקר כשרה. ומה שקשור מצד שני, אמר רב פפא שהתיר אותם וקמ"ל שאע"פ שנראים עדין כקשורים מצד זה שהם מחוברים עדין זה עם זה, כיון שהותרו הקשרים הותרו לאלתר. ורב הונא מתרץ מה שקשורים למטה כיון שהתיר קישור הגס מותר שקשר מצד אחד אינו כ"כ חזק שיתקיים אם יטלטלו את החבילה, לא נקרא אגד.

הרמב"ם פסק כרב הונא בריה דרב יהושע וכו' **נ דעת הרי"ף והרא"ש** שהביאו דבריו. כתב **הב"י** יש לתמוה על ה**טור** שהשמיט דין זה, ואולי הוא סובר שהלכה כרב פפא שהתיר אותם מלמטה, ומשום ששמע שדבר פשוט הוא לא הוצרך לכתבו, אבל קשה מדוע לא פסק כהרמב"ם והרי"ף והרא"ש.

כתב **הר"י מקרקשינא** חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסיכוך, לא מועיל רק להתיר אלא צריך גם לנענע, וכ"כ **המרדכי** בשם **ר"ת**. **והר"ן** כתב שיש מי שאומר שאם נענע כשרה כמו שמוכח **בגמ' (טו.)** גבי נסרים שלכתחילה אין מסככין בהם, אפילו הכי בסוכה שעשויה כבר די בפיקפוק, כיון שמחזר עליה לבטלה אין לגזור שמא ישב בתקרת סוכה אחרת עשויה כבר.

הש"ע פסק כסברת הר"י מקרקישנא.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק מד') אע"ג שבס' תרכו' אם קצץ את האילן אינו מועיל עד שינענע, שהקציצה לא נקראת מעשה, כאן זה שונה שאין החבילה אסורה בעצם שהניח אותה לשם סכך אלא אסורה משום גזירה לכן די בהתרה, אבל אם הניחה להתייבש שפסולה מהתורה, צריך נענוע לאחר ההתרה, שיזיז ממקומם. (בכה"ח אות צב' כתב היינו שיגביהנו מעט ויניחנו לשם צל. ור"ת מפרש שיזיז ממקומו ויניח במקום אחר).

סעיף יח'

ש"ע וכן אסרו לסכך בנסרים שרוחבן ארבעה, אפילו הפכן על צידן שאין בהם ארבעה ואם אין ברוחבן ארבעה כשרים, אפילו הם משופים שדומים לכלים. ונהגו שלא לסכך בהם כלל.

מקור ההלכה: משנה סוכה יד. מסככין בנסרים דברי רבי יהודה ורבי מאיר אוסר. **גמ'** אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה (פרש"י שרוב תיקרות הבית עשיות מהן) דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה (פרש"י אי מכשרת בהו אתי למימר מה לי לסכך באלו מה לי לישיב תחת קורות ביתי, אף היא בנסרים מקורה, והוא ודאי פסול, דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה) ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה, אבל בנסרין שאין בהם ארבעה (פרש"י שאין רוב תקרות עשויות מהן) דברי הכל כשרה (פרש"י דלא דמי לתקרה דלגזור בהו). **ושמואל** אמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת (פרש"י בההוא מכשר ר' יהודה משום שאין רוב תקרות עשויות מהן לא גזרין בהו, ור' מאיר חייש למיעוטא שיש מיעוט העושין תקרה מהן), אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה.

כתב ה"ב"י ופסקו הפוסקים כשמואל אליבא דרבי יהודה. וכתב הרא"ש **שהראב"ד** פסק כר"מ וכרב והכל עולה לסגנון אחד.

ובס' תרלא' יתבאר שדוקא לסכך לכתחילה, אבל לפקפק נסרים של תקרה שאין עליה מעזיבה מותר אפילו ברחבים כיון שמתקן המעוות אין לגזור.

ובגמ' שם עמ' ב' אתמר הפכן על צידן רב הונא אמר פסולה, ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי כשרה, איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ליה הפכן על צידהין מהו? אמר להו פסולה נעשו כשיפודין של מתכת. (פרש"י הפכן על צידהין. נסרים שיש בהם ארבעה שסיכך בהן ולא הטיל רחבן על הסוכה אלא השכיבן על צידן שהוא פחות מג'. פסולה. כיון דשם פסולה עליהן נעשו כשיפודין של מתכת הפוסלים לסכך בכל ענין שהופכן. כשרה. דטעמא משום גזירת תקרה וכי האי גוונא לא עבדי אינשי תקרה).

גמ' שם טו. (על המשנה תקרה שאין עליה מעזיבה) א"ר חייא בר רב אבא אמר רבי יוחנן רישא בנסרים משופין עסקין ומשום גזירת כלים נגעו בה (פרש"י רישא לאו משום גזירת תקרה אפילו לא בנסרים שאין בני ארבעה, אבל משופין הם וחלקים וראוין לתשמיש ומשום גזירת כלים נגעו בה לפסול אליבא דרבי מאיר אע"ג דפשוטי כלי עץ הן ולא מקבלים טומאה גזר בהו אטו כלים המקבלים טומאה).

כתב **הסמ"ק** שנהגו לסכך בערבה או בגמי וכיוצא, לא בנסרים כלל אפילו פחותים מד' שלא יבואו לסכך בסכך שלא יכנסו שם גשמים.

הש"ע פסק כשמואל אליבא דרבי יהודה, ובהפכן על צידן כרב הונא, ושנהגו לא לסכך כלל בנסרים כשיטת הסמ"ק.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שאין בהם ארבעה: ה"ה אפילו פחותים משלושה, שנעשו כשיפודים של מתכת (ס"ק מז'). שדומים לכלים: אע"פ שראוים לישיבה, וגם להשתמש עליהם, אינם מקבלים טומאה, כיון שלא יחדן לישיבה ולשום תשמיש,

אלא עומדים לבנין או לסחורה (ס"ק מח'). ונהגו שלא וכו': יש ראשונים שכתבו שעכשיו אסור מדינא כי נהגו לסכך בתיהם בנסרים שאין בהם ד' א"כ יש בזה גזירת תקרה. ויש לחוש גם לטעם שלא נכנסים גשמים, ולכן הלטש"ם שמנחים עליהם את הרעפים אין לסכך בהם וכ"ש קורות שמכסים בהם גגות. (ביב"א ח"ד ס' מט' העלה שמותר לסכך בנסרים דקים, ובלבד שלא יהיה אויר בין נסר על פני כל אורך הסוכה, ויש להניח קצת ענפים ברוחב הסוכה ויכשר בכך). בשעת הדחק שאין במה לסכך מסככין אפילו בנסרים שיש בהם ארבעה טפחים, וה"ה בכל דבר שאסרו חכמים משום גזירה, ולענין ברכה כתב הש"ע בס' תרמט' סעיף ו' בשעת הדחק שאין נמצא כשר, כל הפסולים נוטלים ואין מברכים. ובחידושי הרשב"א דעתו נוטה שיכול לברך (ס"ק נ').

סעיף יט'

ש"ע פרש עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר, כלומר שלא יהיו עליו וקסמין נושרים על שולחנו, פסולה. אבל אם לא פרש אלא לנאותה, כשרה, והוא שיהא בתוך ארבעה לסכך. ויש אומרים שסוכה שהיא מסוככת כהלכתה, וירא שמא יבש הסכך או ישרו העלין ותהיה חמתה מרובה מצילתה, ופרש עליה סדין שלא תתיבש או תחתיה שלא ישרו העלין, כיון שהסדין גורם שעל ידו צילתה מרובה מחמתה, פסולה, אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגן מפני החמה והעלין או לנאותה, כשרה, ובלבד שיהא בתוך ארבעה לסכך. ומיהו לכתחילה לא יעשה אלא אם כן הוא ניכר לכל שמכון כדי להגן, או שהוא שרוי במים, שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא ליבש.

מקור ההלכה: משנה סוכה י. פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר וכו' פסולה (פרש"י שלא יהיו עליו וקסמין נושרים על שולחנו, וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסול לסכך. פסולה. משום שאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם).

כתב המרדכי לפירוש רש"י טעם הפסול משום שהוא צורך האדם, ולנאותה כשרה כיון שהוא צורך הסוכה ובטל לגבה (הובא במשנ"ב ס"ק נג').

התוס' והרא"ש כתבו בשם הגאונים שפסולה רק אם בלי הסדין חמתה מרובה מצילתה, אבל אם צילתה מרובה כשרה, שהסכך פסול לא מצטרף עם הסכך הכשר במקום שבלי הסכך הפסול צילתה מרובה, וכעין זה פירש ר"ת מפני החמה שמייבשת הסכך ונעשה חמתו מרובה, ותחתיה מפני הנשר שבלי הסדין היה נושר הסכך ונעשה חמתו מרובה, והסדין מונע מליפול, כיון שהסדין גורם שתהיה צילתה מרובה פסול (הובא במשנ"ב ס"ק נו'). והסכימו התוס' והרא"ש לפירוש.

הר"ן הביא דברי ר"ת ודברי החולקים עליו וכתב שכדבריהם מוכח בגמ'. ומהמשנה של הדלה עליה את הגפן אין הכרע, שלמד ר"ת שם שדוקא שקדם האילן לסוכה פסולה, ולכן רק שהסדין מסייע להכשר הסוכה פסולה, ואין להעמיד את המשנה בחמתה מרובה מצילתה כי מאי קמ"ל.

הב"י תמה על הטור שפסק כר"ת שהרי בס' תרכו' כתב שלא שנא קדם האילן לא שנא קדמה הסוכה פסולה, ולפי מה שתלה הר"ן זו בזו הטור כמזכה שטר לבי תרי, וצ"ל שהטור סובר שהסוגיות לא תליות זו בזו.

ובתשובות (המיוחסות) **לרמב"ן** פסק כר"ת שכל שהסוכה כשרה שוב אין סכך פסול פוסל, אא"כ מצטרף סכך פסול עם הכשר קודם שנכשר הסכך.

בגמ' י. אמר רב חסדא לא שנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה. **ובע"מ ב'** מנימין עבדיה דרב אשי איטמישא ליה (פרש"י נישורה במים) כתונתא במיא ושטחה אמתללתא, אמר ליה רב אשי דלייה דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה, והא קא חזו ליה דרטיבא (פרש"י שהיא לחה ומוכחא דלנגבה שטחיה ולא לסכך), לכי יבשה קא אמינא לך (פרש"י דתסלקה).

כתב **הב"י** שמוכח מהמעשה בגמ' שכל מקום שאין הוכחה שלא פירס הסדין עליה כדי לסכך אסור מפני מראית העין.

כתב **הר"ן** שלומדים מכאן שכל שהוא לצורך הבגד, הרי זה כלנאותה וכשרה, שהרי אמר לו להסירה מפני מראית העין כשיבשה, אבל כשהיא רטובה לא וכן מוכח **מירושלמי** (פ"א ה"ד) הא שלא מפני הנשר כשרה ע"כ. אבל אחרים סוברים שלצורך הבגד לא בטל לסוכה ופוסל אותה. ומה שהתיר רב אשי ברטובה מדובר שלא בשעת אכילה ושינה, ואמר להסיר אותה שלא יאמרו שמשאיר אותה שם גם בשעת אכילה ושינה, אבל כשהיא רטובה לא יאמרו כי אין דרך להשתמש שם מפני המים הנוטפים, ולמעשה ראוי להחמיר.

כתב **הרוקח** אם מפריע לו השמש יפרוס סדין מסביב הסוכה, ומותר אפילו בשבת, אבל לפרוס תחת הסכך ביו"ט אסור מפני אהל, ומעל הסוכה אסור אפילו בחול.

הש"ע בדעה הראשונה פסק כרש"י, ובי"א כתב כשיטת התוס' והרא"ש בשם הגאונים ור"ת.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: פרס וכו': שהייתה הסוכה צילתה מרובה מחמתה (ס"ק נא'). לנאותה כשרה: ודוקא שהיתה צילתה מרובה מחמתה (ס"ק נד'). ומיהו לכתחילה לא יעשה וכו': ואפילו שלא בשעת אכילה (ס"ק נז'). שמכוין כדי להגן: דוקא לשיטת הי"א אבל לדעה הראשונה פסול אף באופן זה. מ"מ בשעת הדחק שלא יכול לאכול בסוכה בגלל העלים הנושרים, או גשמים נוטפים, או רוח, מוטב לפרוש סדין תחת הסכך סמוך לד' טפחים, משיאכל בחוץ, אבל לא יברך על זה לישב בסוכה (ס"ק נח'). או שהוא שרוי במים: יש להחמיר כדעה ראשונה, ולכן יש להזהר שלא לפרוס. אפילו ליבש אלא שלא בשעת אכילה (ס"ק נט').

סימן תרל' דיני דפנות הסוכה. ובו יג' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע כל הדברים כשרים לדפנות. (ואין צריך להעמידם דרך גדילתן) (טור). **ואפילו חמתה מרובה מצילתה מחמת הדפנות, כשרה.** הגה מכל מקום לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע (ר"ן) או דבר שמתבזבז תוך קצעה ולא יהא צו סיעור מחילה (ד"ע).

מקור ההלכה: משנה סוכה יב. וכולן כשרות לדפנות (פרש"י וכולן. הפסולים ששנינו בסכך. כשרין לדפנות. דכל סוכה הכתוב סכך משמע, דדופן לא איקרי סוכה. ודנפקא לן דפנות מבסכת בסכת בסוכות מייטורא דקראי ילפינן ולא ממשמעותא, הלכך "סוכות תעשה באספך מגרנך" אסככה הוא דקאי (הובא במשנ"ב ס"ק א')).

גמ' שם ז: ת"ר חמתה מחמת סיכוך (פרש"י פוסלת בה ולא מחמת דפנות) ולא מחמת דפנות, רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות.

כתב **הב"י** שהגמ' מעמידה את רבי יאשיה בשיטה, ולכן הלכה כת"ק.

כתב **הד"מ האו"ז** כתב דוקא דברים הפסולים מדרבנן אבל הפסולים מדאורייתא כגון המקבל טומאה או שאין גידולו מן הארץ פסול אף לדפנות.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: וא"צ להעמידם וכו': שלא מדמים ללולב שצריך לקיחתו דרך גידולו דוקא (ס"ק ב'). מדבר שריחו רע: ובדיעבד מותר אף בסכך, אם לא שריחו רע שאין אדם סובלו, אפשר שפסול מהתורה [פמ"ג]. עו"כ מי שעושה סוכה ליד בית הכסא או אשפה מפני שצר לו המקום, ומגיע אליו ריח רע, מהתורה יוצא ידי חובה, אבל לא יברך שם ברכת המזון. ואם יש מקום אחר לא יעשה שם. אם לא מגיע אליו הריח אבל רואה את בית הכסא ג"כ אסור (ס"ק ד'). (כתב הבה"ל (ד"ה כל הדברים) **הב"ח** כתב שבעל נפש יחוש לדברי האו"ז להחמיר בדבר שאסור מהתורה לסכך לעשות ממנו מחיצות, **הא"ר והברכ"י** כתבו שאין מי שחש לזה. אכן מדברי **הגר"א** יוצא שיש לבעל נפש לחוש לכתחילה מטעם מעמיד, או שיעמיד קונדסים מתחת לסכך שהם יהיו המעמידים וזה מותר לכ"ע).

סעיף ב'

ש"ע דפנות הסוכה, אם היו שתיים זו אצל זו אצל זו כמין ג"ם, עושה דופן שיש ברוחבה יותר על טפח, ומעמידו בפחות משלשה לאחת מהדפנות, ויעמיד קנה (כנגד הכותל) (טור) כנגד אותו טפח, ויעשה לה צורת פתח, שיעמיד קנה עליו ועל הטפח, וכשרה, **אע"פ שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן.** הלכה ואם הטפח והדופן מגיעים לסכך אין לריך קנה על גביהן (מרדכי והגה"מ). ומה שנהגו לצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא (מרדכי).

מקור ההלכה: גמ' סוכה ו: תנו רבנן שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (פרש"י מזרחית וצפונית כמין גאם (כמו אות ר') או דרומית ומערבית. כהלכתן. כשיעור משך סוכה). וכו' ואותו טפח היכן מעמידו? וכו' ז. רבי סימון ואי תימא רבי יהושע בן לוי אמר עושה לו טפח שוחק (פרש"י מודדין בד' אצבעות שאין נוגעות זו בזו דהוי טפח ומשהו) ומעמידו בפחות משלשה טפחים וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי (פרש"י והויא ליה כמחיצה של ד' טפחים ומשך סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי). וכו' אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח (פרש"י קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן והכי קאמר רבא בטפח ששנינו בברייתא שמתיר בדופן שלישית אינו מתיר אלא אם כן עשאו לאותו טפח צורת הפתח על פני כל הדופן כולו, כיצד קנה של חצי טפח אצל הקנה היוצא וקנה של חצי טפח במקצוע שכנגדו וקנה על גבו מזה לזה הוה ליה כאילו כל הדופן סתום דפתח שיש לו צורת הפתח סתימה מעלייתא היא) איכא דאמרי אמר רבא ונותרת נמי בצורת הפתח

(פרש"י משמע דטפח ששנינו היינו כדפירש רבי סימון לעיל עושה סתימה טפח אצל היוצא, ואתא רבא לימימר דאם עשה צורת הפתח על פני כל הדופן בשני קנים כל שהוא וקנה על גביהם קאי ליה במקום טפח ומכשר ליה כוונתה דאז האז האז מכשר) איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח (פרש"י משמע דתרווייהו בעינן טפח אצל היוצא וקנה בזוית שכנגדו וקנה שעל גביהם קאי מטפח זה לקנה של זוית). רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא עביד טפח שוחק וקא עביד צורת הפתח, א"ל לא סבר מר להא דרבא דאמר רבא ניתרת נמי בצורת הפתח? א"ל אנא כאידך לישנא דרבא סבירא לי דאמר רבא וצריכא נמי צורת פתח.

כתב הב"י שפסקו הפוסקים כלישנא בתרא (דרבא) משום המעשה של רב אשי שסובר שצריך בנוסף לטפח צורת הפתח.

[בגמ' ז: אמר רבא וכן לשבת מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת (פרש"י אע"פ שצריך לשבת שלש מחיצות לעשות רשות היחיד, שבת של סוכה מותר לסמוך על מחיצות הסוכה אם עשה ברה"ר סמוך לפתחו סוכה דאין בה אלא שתי כהלכתן ושלישית אפילו טפח מכניס ומוציא הימנה לביתו, ואע"ג דבשאר שבתות השנה לא משתרי, אי נמי בשאר מחיצות שאינן של סוכה לא משתרי בהכי, לשבת דסוכה שריא, דמיגו דההוא טפח אגמריה רחמנא למשה במחיצות סוכה דלהוי ליה דופן שלמה לסוכה, הוי דופן נמי בשבת דסוכה לענין שבת).

כתב הרא"ש שהרי"ף השמיט את המימרא הזאת וטעמו שכיון שנפסק שצריך גם צורת הפתח, כיון שיש שלוש מחיצות מעולות אומרים מיגו. ואם נכון הדבר (כמו שפסק הרי"ף) שסוכה העשויה כמבוי צריכה צורת הפתח, לכן השמיט מימרא זו ע"כ. כתב הב"י ולפי זה יש לתמוה על הטור למה הוצרך לכתבה מאחר שפסק שצריכה גם צורת הפתח, ואפשר שכתבה ללמד שלמרות שיש ג' מחיצות אסור מדרבנן לטלטל עד שיהא דופן רביעית פס ארבעה בחצר או לחי או קורה במבוי, בשבת סוכות לא גזרו בסוכה העשויה בשלש מחיצות מיגו שחשובות הדפנות לענין סוכה חשובות גם לענין שבת וכתב כן גבי סוכה שיש לה שתי דפנות סמוכות וטפח וצורת הפתח, וכ"ש לסוכה העשויה כמבוי שניתרת בפס ד' וצורת הפתח שנחשב ג' מחיצות גמורות.

הר"ן כתב יש שדחקו שמה שהשמיט הרי"ף את המימרא שהוא סובר שרק לענין חיוב על הזורק לתוכה שנחשב רשות היחיד אבל לא שיהיה מותר לטלטל בכולה, אין דבריהם נראים אולם ראוי להחמיר למעשה ע"כ. עו"כ שיש מקשים מדוע אומרים מיגו לקולא, אולי נאמר לחומרא כשם שלענין שבת אינה נחשבת דופן ה"ה לענין סוכות, ולמדו מכאן שלא היתירו מכח המיגו אלא איסור דרבנן אבל לא דאורייתא, ואין זה נכון שאפילו איסור תורה מותר מכח מיגו, כיון שהתורה פירשה מחצותיה של סוכה, וא"א לשבעת ימים בלא שבת, ודאי לא באה להכשיר רק לשישה ימים, שאין דרך התורה לתת הכשר שאינו מתאים לכל זמן, ולכן אפילו במקום שאסור לטלטל מהתורה כגון שפרץ שלה מרובה, או פסל היוצא מהסוכה בשבת סוכות מותר משום מיגו.]

הש"ע פסק כרבי סימון וריב"ל, וכלישנא בתרא דרבא, דברי הרמ"א הם מהמרדכי המובא בב"י.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: יותר על טפח: **במ"א** מבואר שמותר לעשות הסוכה מקנים שמעמידים אותם פחות פחות משלשה טפחים זה מזה, והוא שיעשה כן בד' דפנות, אבל אם רוצה לעשות רק ג' דפנות, צריך שיהיו שתי מחיצות סמוכות זו לזה והשלישית בטפח (ס"ק ז'). (בכה"ח אות ח' כתב שמדברי הב"י והלבוש מפורש שגם בסוכה שאין לה אלא ג' דפנות וכולם מקנים בפחות מג' בין קנה לקנה כשרה. וכתב **בחזו"ע** עמ' ח' שהדין עמו). ומעמידו בפחות משלשה וכו': אע"ג שבסתם טפח יהיה ג"כ רוב דופן, דהיינו מג' טפחים ומחצה, כיון שפחות מד' טפחים לא נחשב בשום מקום הצריכו טפח מרווח [ר"ן] (ס"ק ח'). כנגד הכותל: כנגד סוף המקצוע השני של הכותל שכנגדו, שסתמו ז' טפחים. וי"א שצריך להרחיק עוד טפח כדי שתהיה צורת הפתח על ד' טפחים (ס"ק ט'). ויעשה לה צורת פתח וכו': כדי להשלים שיעור כותל. **הב"ח** כתב שזה מדרבנן, אבל הטפח המרווח הוא מהתורה (ס"ק י). וכשרה: וה"ה לענין שבת שבתוך סוכות, מ"מ שלא בשעת הדחק ראוי להחמיר (ס"ק יב'). (כתב הבה"ל (ד"ה שיעמיד) כתב הר"ן אע"ג שלענין שבת וכלאיים צורת הפתח היא מחיצה

גמורה, לענין סוכה לא מועיל אפילו לדופן שלישית אלא ע"י טפח וצורת הפתח. אכן לדעת הרא"ש מועיל צורת הפתח מהתורה ומדברנן צריך טפח שוחק). צ"ל הטפח והקנה (ס"ק יב'). אין צריך קנה על גביהן: **המ"א** הקשה על זה מהירושלמי, ולכן מחמיר שהסכך לא נעשה כקנה לזה, אבל האחרונים ישבו קושיתו, ולכן הסומך על הרמ"א לא הפסיד (ס"ק יג').

סעיף ג'

ש"ע היו לה שתי דפנות זו כנגד זו ובניהם מפולש, עושה דופן שיש ברחבה ארבעה טפחים ומשהו ומעמידה בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות וכשרה. וגם בזה צריך לעשות צורת הפתח, שיתן קנה מהפס על הדופן האחת. ויש אומרים שאין זה צריך צורת הפתח. הגה אצל איכא דופן שצעה כלל לבד, אין צריך כאן צורת הפתח עד סוף הכותל, הואיל ואיכא דופן שצעה שהוא שיעור הכשר סוכה, וכל שכן שאין צריך צורת הפתח כשהדופן שלמה. ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלמות אינו אלא לנוי בעלמא (ר"ן והמגיד וב"י בשם המרדכי).

מקור ההלכה: גמ' סוכה ז. אמר רב יהודה סוכה, העשויה כמבוי כשרה (פרש"י כמבוי המפולש ששתי הדפנות זו כנגד זו) ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה (פרש"י שהרי יש כאן ארבעה יוצאין, ולא יזה יוצא שירצה יעשנו). רבי סימון ואיתמא ר' יהושע בן לוי אמר עושה לו פס (פרש"י דופן גמור של ד' טפחים ומעמידו בפחות מג' טפחים סמוך לדופן אצל מקצוע, וצריך פס ארבעה דכי אמרין לבד איכא ז' טפחים אורך כדי סוכה קטנה) ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן, וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי. ומאי שנא התם דקאמרת סגיא טפח שוחק ומאי שנא הכא דקאמרת בעיא פס ארבעה? התם דאיכא שתי דפנות כהלכתן סגי בטפח שוחק (פרש"י שלמות כהלכתן כמין גאם דאין נראות מפולשות כי האי), הכא דליכא שתי דפנות אי איכא פס ארבעה אין, אי לא, לא.

כתב הרא"ש מסתבר שמה שאמר רבא (שצריך לעשות צורת הפתח) מדובר על מחיצות הסמוכות, כי סוכה העשויה כמבוי שצריך לעשות בדופן השלישית פס ארבעה ומשהו ויש בו הכשר סוכה כשמעמידו בפחות מג' סמוך לדופן א"צ צורת הפתח. ויש אומרים שכיון שהמחיצות שלא סמוכות הן גרועות וצריך להם תיקון טוב, בכך שמשנה אותם למחיצות טובות הסמוכות שדי להם בטפח שוחק שהוא תיקון קל, ולכן דינם שוה ובשניהם צריך לעשות צורת הפתח. ולמרות שהסברא הראשונה חזקה יותר **הרי"ף** פסק כסברא השניה (שצריך צורת פתח) וצריכים ללכת אחריו, וכ"כ **הרמב"ם**.

גם **הר"ן** כתב את השיטות ושלרמב"ם צריך צורת הפתח אולם סוכה העשויה משלש דפנות של ז' טפחים, לא צריך לעשות צורת פתח, שאינו חיוב לעשותו בסוכה.

עו"כ שממה שאמר רבא שצריכה גם צורת הפתח מוכח שאין צורת הפתח מתיר בשני דפנות של סוכה אע"פ שהוא מתיר לענין שבת וכלאיים, ולפי זה צריך

להיזהר שלא יהיו פתחים בכל קרנות הסוכה כיון שצריך שתי דפנות סמוכות, ועשויה כמבוי ע"י פס' ד' יש שתי דפנות סמוכות, וכ"נ מדברי הרב **אלברגלוני** בשם גאון, ועוד שלפרוש הרי"ף בערובין צורת הפתח שעשאה מהצד לא עשה כלום אע"פ שאין פרושו מחזור.

הש"ע פסק שצריך לעשות צורת הפתח גם בסוכה העשויה כמבוי כדברי הרי"ף והרמב"ם שהביאו הרא"ש והר"ן שסיים אבל הרמב"ם. דעת הי"א הובא ג"כ ברא"ש ובר"ן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: וגם בזה צריך לעשות צורת הפתח וכו': **המ"א** הסתפק אולי רק בסוכה קטנה כשר, אבל בסוכה גדולה שהשלישית רחוקה הרבה לא יועיל אפילו ע"י צורת הפתח. אבל הרבה **אחרונים** הסכימו שאין לחלק בזה. (ס"ק טו'). וי"א שא"צ צורת הפתח: כתבו האחרונים שיש להחמיר כסברא ראשונה (ס"ק טז'). אבל איכא וכו': אף לדעה ראשונה א"צ צורת הפתח (ס"ק יז'). הואיל ואיכא דופן שבעה וכו': אף שהכותל השלישי מרוחק, ומסתבר שדוקא אם הריחוק הוא לא יותר מעשר אמות שנחשב כפתח (ס"ק יח'). שא"צ צורת הפתח: ר"ל בדופן הרביעית (ס"ק יט').

סעיף ד'

ש"ע במה דברים אמורים? בעושה סוכתו במקום שאין דופן אמצעית כנגדה, אבל העושה סוכתו באמצע החצר רחוק מדפנות החצר, אף על פי שאין לה אלא שתי דפנות זו כנגד זו די לה בתיקון המתיר, כשתי דפנות העשויות כמין ג"ם.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ז'. גופא אמר רבא סיכך על גבי מבוי שיש לה לחי כשרה.

כתב ה"ר"ן מוכח בגמ' שהעושה סוכתו בכה"ג כיון שאינה מפולשת לגמרי כמו העושה סוכה כמבוי באמצע החצר רחוקה מדפנות החצר, ניתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן. כשם שניתרת סוכה שיש לה שתי דפנות דעריבן (סמוכות), ורק בסוכה מפולשת הצריכו פס ארבעה כי אין דופן אמצעי כנגדה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: באמצע החצר וכו': **המ"א** חולק וסובר שהר"ן לא התיר אלא כששתי דפנות הסוכה זו כנגד זו הן עצמן דפנות החצר, שאז מועילה הדופן האמצעית של החצר, אע"פ שהיא לא דופן הסוכה (כגון שחציה של הסוכה לצד הדופן האמצעית לא מסוכך), אבל לא כשהיא עומדת באמצע החצר (ס"ק כ'). (כתב **בשע"צ** אות טו' אף שהאחרונים ישבו את קושית המ"א על הב"י, מ"מ אין להתיר באמצע החצר). די לה בתיקון המתיר וכו': שיעמיד הטפח המרווח פחות מג' טפחים סמוך לדופן, שכנגד הפתח, ולא לצד שהוא כנגד דופן החצר (ס"ק כא').

סעיף ה'

ש"ע כשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח, אפילו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח, שכשתצרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד, כשרה, (רק של יהיה הפתחים בקרנות, כי המחיצות צריכות להיות מחוברות כמין ג"ם) (ר"ן), ובלבד שלא תיהיה בהם פירצה יתרה על עשר אמות. ואם יש בה צורת פתח, אפילו ביתר מעשר, ולרמב"ם אפילו יש לה צורת פתח, אם יש בה פירצה יותר מעשר פסולה, אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ. הגה ונהגו עכשיו לעשות מחילות שלמות, כי אין הכל זקילין דלון המחילות (כל בו). ומי שאין לו כדי לרכו למחילות, עדיף אז לעשות שלש מחילות שלמות מארבע שאין שלמות (מהרי"ל).

מקור ההלכה: גמ' סוכה ז. תניא דופן סוכה כדופן שבת (פרש"י כל צידי דפנות שהתירו חכמים לשבת כגון מחיצה של שתי בלא של ערב כדאמר **בעירובין** (זו): מקופים בקנים ובלבד שלא יהיה בין קנה לחבירו שלשה טפחים, ואע"פ שרוחב קנה אינו אלא מלא אצבע, ויש בין קנה לקנה שלשה טפחים חסר משהו ואיכא פרוץ מרובה על העומד שפיר דמי דאמרין לבוד והוי ליה כולו עומד, או של ערב בלי שתי דתנן (שם) מקפין שלשה חבלים הוי היקף נמי לדופן סוכה, ובלבד שיהא זהיר שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים כשהוא מקיף כי היכי דאמר לענין שבת, דאם כן נפקא ליה מתורת לבוד, ודוקא במקומות הרבה דהוי ליה פרוץ מרובה על העומד אבל במקום אחד או שני מקומות הוה להו כפתחים) ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים, ויתרה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת (פרש"י אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח, ורבים על העומד ומבטלי ליה לעומד) אלא בעומד מרובה על הפרוץ, מה שאין כן בסוכה (פרש"י דסגי ליה בשתי כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ואפילו היו לה פתחים בשתי הדפנות אחד או שנים, דכי מצטרפת, להו בהדי שתיים הפרוצות הוה ליה פרוץ מרובה, שריא).

כתב הרא"ש לגבי שבת אם היה בהיקף פתחים שאין בהם צה"פ מצטרפים עם הפרוץ לבטל העומד, משא"כ בסוכה שדי לה בשתיים כהלכתן, אפילו אם יש בדפנות הרבה פתחים ואין להם צה"פ. ותמה על **הרמב"ם** **וספר המצוות** שכתבו שאם היה שם פתח יותר מעשר אע"פ שיש לו צה"פ צריך שלא יהיה פרוץ מרובה על העומד, והרי שנינו **בעירובין** (ב) ואם יש לו צה"פ א"צ למעט. ואין הלכה כרב שגרס צריך למעט, ואין חילוק בצה"פ בין עשר ליותר מעשר ע"כ.

הרא"ם כתב לתרץ אולי מה שהתירה המשנה מדובר יותר מעשר בצה"פ כמו פחותה מעשר, שלא לכל דבר דינם שוה, אלא רק לעניין שאינה מפסדת המחיצה, אבל לעניין פרוץ מרובה על העומד דוקא בפחות מעשר כשרה, אבל ביותר מעשר בצה"פ אינה כשרה אלא כשהעומד מרובה על הפרוץ.

ה"מ כתב שדעת הרמב"ם שמה ששנינו יתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ, מדובר ברוח שלישית שדי לסוכה מחיצה טפח או פס ד', אבל בשתיים דינה כשבת. כתב **הב"י** שכונתו שלא הכשירו בפרוץ מרובה על העומד אלא בדופן שלישית, אבל בשתי דפנות הנשארים דינם כדין שבת. ובהלכות שבת כתב (ה"מ) שבפרצת עשר ויש לה צה"פ אפשר שיודה שפרוץ

מרובה על העומד כשר וכן הכשיר לגבי סוכה, ואולי הוא מחלק בין שבת לסוכה בענין זה.

ר' ירוחם כתב נראה מפירוש רש"י שאפילו אם נצרף את כל העומד ולא יהיה בו שיעור סוכה ז' טפחים הסוכה כשרה וכו"נ דעת הרא"ש, ויש מי שפירש שדוקא לגבי סוכה גדולה הכשירו פרוץ מרובה על העומד, שאם נצרף כל העומד יש שיעור סוכה, אפילו שאינו מחובר יחד, ודוקא אם אין לפתחים צה"פ, שאם יש צה"פ כשרה ואפילו לענין שבת, ואפילו אם לא נשאר הכשר סוכה, וה"ה אם יש הרבה חלונות שיש שם היכר מחיצות. והרב **אברהם בן אסמעאל** כתב ד' מידות בדופן סוכה א פתח לאו כמחיצה, ואם אין עומד מרובה על הפרוץ כשיעור סוכה במקום אחד, ופתח מפסיק בין עומד לעומד כשרה כל שיש בעומד בכל הדופן שיעור סוכה אפילו הפתח יותר מעשרה, **ב** אם פרוץ משלשה ומעלה בלא צורת הפתח מפסיק בין עומד לעומד, אם הפרוץ יתר על העומד ביטל את העומד אם אין בו שיעור סוכה כאחד, **ג** אם העומד מרובה על הפרוץ אם יש בעומד שבכל דופן כשיעור סוכה כשרה, **ד** אם הפרוץ פחות מג' אפילו פרוץ מרובה על העומד כשרה, והפרוץ מצטרף לשיעור סוכה ע"כ.

הש"ע כתב ולהרמב"ם שמשמע שדעה זו חולקת על דעה ראשונה, אולם בדעה ראשונה לא הוזכר מה הדין אם פרוץ מרובה על העומד שהפירצה יותר מעשר ועשה לה צה"פ, סתם ולא חילק.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כל הפרוץ יהיה מרובה וכו' כשרה: ר"ל ע"י הפרצות בשתי הדפנות עם שתי הדפנות הפרוצות, אבל אם בשתי המחיצות השלמות פרוץ שבהן רבה על העומד שבהן אסור. ודוקא שהפירצות יותר מג' טפחים, ודעת המ"א שדוקא אם עושה ד' דפנות אבל בג' דפנות לא מועיל לבד מדרבנן (ס"ק כב'). על העומד: דוקא אם יהיה בעומד עכ"פ ד' טפחים שהוא שיעור חשוב (בשע"צ אות כ' כתב שנראים לו דברי הלבושי שרד ששיעור מקום חשוב היינו ז' טפחים) בקרנות: הרמ"א בא להשמיע שאפילו אם עושה ארבע דפנות שלמות אין לו לעשות פתחים בכל קרנותיה, שאז לא ישאר לו שתי מחיצות מחוברות יחד, אבל אם השאיר שתי דפנות מחוברות מותר (ס"ק כה'). ובלבד וכו' יתרה על עשר אמות שאז אפילו עומד מרובה על הפרוץ אסור, שנחשבת פירצה ולא פתח (ס"ק כו'). לעשות מחיצות שלמות: שלא ע"י לבד וצה"פ. והרי"ץ גיאת כתב שמצוה מן המובחר ג' מחיצות שלמות, מלבד מקום הפתח בלבד (ס"ק כח'). (כתב הבה"ל (ד"ה כי מחיצות) ואם הפירצה בזוית הייתה פחות מג' טפחים מותר שמחוברת ע"י לבד [פמ"ג]. (ד"ה ובלבד) מסתפק אם נתבטלה כל הדופן, או שמא רק נגד הפירצה אסור לשבת אף שמסוכך למעלה, אבל ביתר הדופן שנשאר שם שיעור סוכה מותר. **מהב"ח** משמע שנתבטלה כל המחיצה, ואכן כך ההלכה לגבי שבת, אבל לגבי סוכה ששיעורה רק ז' טפחים צ"ע. (ד"ה לעשות) הביכורי יעקב לא ראה מי שחשש לזה).

סעיף ו'

ש"ע נעץ ארבע קונדסין, בין באמצע הגג בין על שפת הגג, וסיכך על גבן, פסולה. ויש מכשירין בנעץ על שפת הגג, משום דאמרין גוד אסיק מחיצתא.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד: ת"ר נעץ ארבעה קונדסין וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר. וחכמים פוסלים. אמר רב הונא מחלוקת על שפת הגג דר' יעקב סבר אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ורבנן סברי לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא, אבל באמצע הגג דברי הכל פסולה, ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת. איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה, או דלמא בין זו ובין זו מחלוקת? תיקו.

כתב הרא"ש מכיון שהסוגיא נשארה בתיקו עושים לחומרא כרבנן שפוסלים בזו ובזו ואליבא דרב נחמן ולכן השמיטה הרי"ף. אבל הרי"ף גיאת כתב שרב שרירא גאון גרס ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה, ופוסקים כרב נחמן וכ"כ הרמב"ם. אבל בכל הגמרות שלנו גורסים את האבעיא ולכן לא סומכים על גרסת רב שרירא להקל, וכ"פ ר' ישעיה והראב"ה שבין באמצע בין בצד פסולה, וכן דעת הראב"ד.

הש"ע פסק בדעה ראשונה כגרסת הרי"ף כרבנן אליבא דרב נחמן, והראב"ה ר' ישעיה והרא"ש. ובי"א כגרסת רב שרירא הרי"ף גיאת והרמב"ם.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: בין על שפת הגג וכו' פסולה: אע"ג שלענין שבת לכ"ע אומרים גוד אסיק מחיצתא, לגבי סוכה צריך מחיצות ממש (ס"ק כט'). משום דאמרינן גוד וכו': כאילו שפת הכותל מעלה את מחיצותיה למעלה, ודוקא כשהגג לא בולט מן הבית לחוץ (ס"ק ל'). אסיק מחיצתא: דוקא על שפת הגג ממש, אבל רחוק אפילו פחות מג' טפחים לא אומרים בזה לבוד לכ"ע. והלכה כדעה ראשונה (ס"ק לא).

סעיף ז'

ש"ע סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי (פרוש, עץ כמין עמוד) **או על גבי באר שיש לה פסין** (פרוש, קרשי עץ סביבות הבאר לעשות רשות היחיד), **הרי זו סוכה כשרה לאותה שבת שבתוך החג בלבד, מתוך שלחי זה ופסין אלו מחיצות לעניין שבת, נחשוב אותם כמחיצות לעניין סוכה.** (ואין להתיר אלא במקום שלחי ופסין מתרין לעניין שבת, דאז שייך מיגו) (ר"ן).

מקור ההלכה: גמ' סוכה ז: אמר רבה (גרסת הב"י) סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה. ואמר רבה סיכך על גבי פסי ביראות (פרש"י בערוכין (יז): שנינו שהיתר חכמים משום עולי רגלים לעשות לביראות שברשות הרבים פסים ארבעה כמו דיומדין (שני עמודים בצורת אות ר') ורואים כאילו יש מחיצה מזה לזה ונמצא הבור מוקף מחיצות וממלאים מתוכה לתוך המחיצה, ואם סיכך על גבן כשרה בשבת דסוכות דמיגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה ואע"ג דבעינן שתים כהלכתן) כשרה. וצריכא (פרש"י לרבא למימר הני תלת שמעתתא לאשמועינן דאמרינן מיגו) דאי אשמעינן מבוי משום דאיכא שתי דפנות מעלייתא, אבל גבי פסי ביראות דליכא שתי דפנות מעלייתא אימא לא, ואי אשמעינן פסי ביראות משום דאיכא שם ארבע דפנות אבל סיכך על גבי מבוי דליכא שם ארבע דפנות אימא לא, ואי אשמעינן הנך תרתין מחמירא לקלא, אבל מקילתא לחמירא אימא

לא, צריכא (פרש"י ולאשמענן הך דאמרין לעיל וכן לעניין שבת הוה אמינא מחמירתא לקילא הוא דאמר מיגו).

כתב הרא"ש פירוש מפולש שיש לו לחי מצד אחד וצד שני אין לו תיקון, כשרה הסוכה בשבת אבל לא בחול, ואליבא דרבי יהודה בעירובין (יב:) שסבר שלחי משום מחיצה וקורה משום היכר, ואע"ג שבשבת רגילה אסור לטלטל בו כיון שהוא פרוץ ברוח רביעית כאן התירו משום מצות סוכה כמו שהתיר גבי פסי ביראות.

הר"ן כתב משמע מהגמ' שלא מדובר במבוי מפולש, והטעם שצריך להכשר הלחי, מדובר שסיכך לצד הלחי רחוק מהדופן האמצעי, וכיון שהלחי מתיר את המבוי גם בלא מחיצה שלישית מדאורייתא לשיטת רבה שלחי משום מחיצה, מועיל להכשיר את הסוכה מהתורה, וכיון שהלחי מתיר לטלטל אפילו מדרבנן במבוי שיש לו שלש מחיצות, מועיל משום מיגו לעניין סוכה גם מדרבנן, והרי"ף שהביא את דברי רבה שלחי משום מחיצה, משמע שכן הלכה. אבל קשה מדוע לא פרש (הרי"ף) שדוקא לעניין שבת אבל בחול לא, שהותר מטעם מיגו, ודחק לפרש הגמ' אפילו בחול ואינו מחוור ע"כ. והרמב"ם כתב שהסוכה כשרה רק בשבת שבתוך החג.

עו"כ הר"ן יש שהקשו למה לא נאמר מיגו לחומרא כך, כשם שאינה מחיצה לעניין סוכה ה"ה לעניין שבת, ותירץ שכיון שבמימרא האחרת של רבה אמר וכן לשבת מיגו דהויא דופן לסוכה הויא דופן לשבת, מוכרח לומר שהמיגו הוא לקולא ולא לחומרא כמו שנתבאר לעיל.

כתב הרא"ש מה שהתיר לסכך ע"ג פסי ביראות ה"מ לשבת שבתוך חג סוכות, ואע"ג שהתירו רק לבהמות עולי רגלים, ולא לאדם שיכול לטפס, משום מצות סוכה התירו וכ"כ הרי"ף גיאת. וראבי"ה כתב שאפילו, לא ניתקן להתיר ביראות כגון שאין שם בור, כיון שאם היה שם בור היה נידון כמחיצה, ולכן מותר. ואם עשה בחצר אין הדין ברור ע"כ.

המרדכי לאחר שהביא את דברי ראבי"ה, הביא את דברי ר"י שאע"ג שלא התירו אלא לבהמות עולי רגלים, מ"מ כיון שמהתורה מותר, לכן בכל עניין אומרים מיגו ע"כ. ונראה שטעמו של הראבי"ה שלא מכשירים פסי ביראות אלא כמו שהתירו לעולי רגלים במקום שאינו מוקף מחיצות, ואע"ג ששם היתירו כשהיה בור, כאן התירו בלי בור, כיון שהבור הוא דבר הצריך להם, ה"ה סוכה דבר הצריך להם.

הר"ן כתב שיש חולקים על הרי"ף שפסק את דין פסי ביראות, כי לא התירו אלא לעולי רגלים, לכן בזמננו אין מיגו. והרי"ף נראה שסובר שלא דוקא פסי ביראות אלא כעין פסי ביראות התירו שהם רשות היחיד גמורה, אלא שמדרבנן אסור לטלטל בתוכה, וגבי עולי רגלים העמידו דבריהם על דין תורה, ה"ה לגבי סוכה. אולם אין זה מחוור כיון שהגמ' עושה צריכותא מלחי ולפי דברי הרי"ף אין קשר ביניהם ע"כ. כתב הב"י שקושיתו היא דוקא לפי מה שהוא פירש שסיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה מכח מיגו, אבל לרא"ש שכתב שאע"ג שבשבת בעלמא אסור לטלטל, משום מצות סוכה התירו כמו גבי פסי ביראות, אין קושי כלל.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי: ממה שסתם הש"ע משמע שאפילו במבוי המפולש ויש לו לחי מצד אחד, והסכך לצד הלחי ג"כ כשר (ס"ק לב'). (בכה"ח אות מח' כתב היכא דלא אפשר באחר יש לאכול שם, ולא יברך ברכת הסוכה שק"ל סב"ל אפילו נגד מרן ואפילו נגד הרוב). ואין להתיר וכו': הרמ"א פוסק להחמיר כפוסקים שרק במקום שהלחי מתירה לענין שבת, שסתום מג' רוחות וברביעית יש לחי, אף שהסכך הוא רק לצד הלחי (ס"ק לד'). ופסין מתירין: ובזמננו שאין עולי רגלים, במקום שלא מצוים מים מותר לדבר מצוה, ודוקא ברה"ר ולא בחצר (ס"ק לה'). דאז שייך מיגו: לכתחילה נכון להחמיר כהרמ"א. ובמקום הדחק יש לסמוך על הדעה הראשונה, שכתב הא"ר שכן עיקר (ס"ק לו').

סעיף ח'

ש"ע סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין, בין שהיו נראין מבפנים ואין נראין מבחוץ, בין שהיו נראין מבחוץ ואין נראין מבפנים, כשרה. לא היו לה פצימין פסולה, מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי, שהרי אין לה אלא שני צידי האכסדרה, ואמצע האכסדרה אין בו כותל, וכשנגדו אין לו פצימין (פצים, פרוש לחי ומזוזה). (כל זה לשון הרמב"ם אבל אחרים חולקים, ולכן אין לעשות סוכה בכהי גונא).

מקור ההלכה: גמ' סוכה יח. אתמר סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין כשרה (פרש"י כגון חצר המוקפת אכסדרה [וז"ל על המשנה: כל חצר שבש"ס לפני הבתים והבתים פתוחים לו, חצר זו מוקפת בתים מתוכה ופתוחים לה סביב מג' רוחותיה, ולפני הבתים עשו אכסדראות סביב לשלשה רוחותיה ואכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר, ויש עליה תקרה וזו סיכך על גבה כל אווירה של כל חצר] וסמך הסכך על שפת קירוי של האכסדרה ואין מחיצות פנימיות מועילות לסוכה דיש בתקרת האכסדרה יותר מארבע אמות, אבל לצד הסוכה יש לאכסדרה פצימין עמודין כמין חלונות ובניהם פחות משלשה כשרה דאמרינן בהו לבוד) שאין לה פצימין אב"י אמר כשרה, ורבא אמר פסולה, אב"י אמר כשרה אמרינן פי תיקרה יורד וסותם (פרש"י מכל צד), רבא אמר פסולה, לא אמרינן פי תיקרה יורד וסותם (פרש"י פי תיקרה עוביין של נסרים בחודן, וכן עובי ראשיהן הכלה לצד סוכה) [אמר ליה רבא לאב"י לדיך דאמרת פי תיקרה יורד וסותם אפילו הפחית דופן אמצעי? (פרש"י תאמר הכי נמי בסוכה העשויה באמצע חצר ומסוכך בנסרים עבים שאין רחבים ד' ונפחת דופן האמצעי, ושנים מכאן ומכאן קיימין, מכשרת לה נמי ע"י פי תיקרה שלה, ותימא בה פי תיקרה יורד וסותם) אמר ליה מודינא לך בההיא דהוה ליה כמבוי מפולש (פרש"י דכיון דאזיר פתוח לנגדו דומיא דמבוי מפולש ועשוי לקפנדריא לבקיעת רבים). לימא אב"י ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קא מפלגי (פרש"י קא סלקא דעתיה טעמא דרבא משום דקסבר בחד דופן או בשנים אמרינן יורד וסותם אבל בכל צד לא אמרינן) דאתמר אכסדרה בבקעה (פרש"י להכי נקט בבקעה דמתוך שאינה סמוכה לבית אין לה דפנות, שאין עושים דפנות לשם אכסדרה אבל פעמים שעושים אותה לפני הבית ודופן הבית סותמה מאחריה) רב אמר מותר לטלטל בכולו דאמרינן פי תיקרה יורד וסותם, ושמואל אמר לא אמרינן פי תיקרה יורד וסותם (פרש"י הטעם מפורש בעירובין (צד): בארבע דפנות לית ליה, אבל אם הייתה שם דופן שלמה אית ליה יורד וסותם באחרניתא לימא וכו' אב"י כרב ורבא כשמואל) אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי, כי פליגי אליבא דרב אב"י כרב] ורבא אמר לך עד כאן לא אמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי, אבל הכא דלאו להכי עבידי לא (פרש"י פי תיקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה, אבל לא להיות מחיצה לאזיר שחוצה להן ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה, אבל לאכשורה ע"י גוד אחית לא, דכי אגמריה רחמנא למשה לגוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה ולא לחוצה לה, ומיהו היכא דיש לה פצימין אע"ג דלגוואי עבידן לבוד בפחות משלשה כמחיצה סתומה היא).

התוס' הקשו על פרש"י שלאב"י פי תיקרה יורד וסותם מכל צד. ופרשו שנחלקו (אב"י ורבא) בסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין. ויש לה שתי דפנות כמין ג"ם ואין דופן שלשית כלל, בזה התיר אב"י ע"י פי תיקרה. אבל אם היו שתי דפנות זו כנגד זו בלי דופן אמצעית מודה אב"י שלא מתירים ע"י פי תיקרה. ורבא סבר שאפילו

אם יש שתי דפנות כמין ג"ם לא אומרים בדופן שלשית פי תקרה יורד וסותם, משום שהמחיצות לא עשויות לכך, וק"ל כרבא.

כתב ה**ב"י** פשוט שהתוס' לא נחלקו על רש"י אלא כשאין לה פצימין, כי אם היו לה פצימין מג' רוחות, אין מחלוקת שכשרה היא משום לבד כמחיצה סתומה.

שם יט. רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין (פרש"י סוכה זו שתיים כהלכתן היו לה דרום מזרח והשלישית סמוכה לאכסדרה ולא היה עושה בה טפח שאמרו חכמים) אמר ליה לא סבר מר הא דאמר רבא יש לה פצימין כשרה אין לה פצימין פסולה? אחוי ליה נראה מבפנים ושוה מבחוץ (פרש"י שהיה פצים שבו טפח ויותר עומד אצל היוצא אבל משוך רחבו לאחר סוכה באורך שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינו נראה לתוכה אלא עומד בשוה לדופן בסופו) אי נמי נראה מבחוץ ושוה מבפנים (פרש"י לאותם העומדים בפנים אינו נראה אבל לאותם העומדים באכסדרה להלן מכנגד הסוכה ואין רואין את חללה נראה רוחב פצים זה כהתחלת דופן שלישית לסוכה) דאתמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי ולחי היינו פצימין (פרש"י לענין מבוי שהכשרו בלחי אם נתנו להלן מן הפתח ששוה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן שבפנים ונראה שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל הפתח, אבל בולט הוא לצד רשות הרבים כנגדו, או מן הצד וניכר לעומדים מבחוץ שאינו מן הדופן. נידון משום לחי. והכא נמי נידון משום דופן).

הקשה הרא"ש מה ענין מבוי לסוכה, במבוי יש שלש מחיצות והלחי אינו אלא להיכר לכן די בנראה מבחוץ, אבל בסוכה צריך להיות דופן שלישית ליושבים בסוכה כמו בשתי הדפנות? יש לומר שמדובר כשעשה הפתח לדופן השלישית, שנחשבת כמחיצה, וטפח שוחק אינו אלא מדרבנן, לכן מועיל מה שנראה מבחוץ מיגו שמועיל לענין שבת, א"נ מה שאמר רבא שהמחיצות עשויות לבפנים ולא לבחוץ, זה פסול דרבנן, ולכן לענין טפח שוחק מועיל נראה מבחוץ ע"כ.

הטור כתב כלשון הראשון של הרא"ש שמצריך צורת הפתח, וכל זה לשיטת רש"י.

הרמב"ם כתב שאם לא היו לה פצימין פסולה שהיא עשויה כמבוי, וכתב ה"מ שהרמב"ם מפרש אכסדרה זו היא שני כתלים זה כנגד זה ומקצתן מקורה, וסמוך לקירוי הניח את הסכך, נמצא שיש לסוכה רק שני כתלים, ואם יש פצימין שהם עמודים בולטים ברוח שלישית, אע"פ שבסוכה אחרת כגון זו צריך פס ארבע ומשהו, כאן שיש פצימין אומרים פי תיקרה של אכסדרה שהוא קירוי קבוע יורד וסותם (כעין זה כתב המשנ"ב בס"ק לז'). וכן פירש הר"ן בדעת הרי"ף, ולפי שיטה זו מה שהראה רב כהנא לרב אשי נראה מבחוץ ושוה מבפנים היא כפשוטו שע"י הפצמים אומרים פי תיקרה יורד וסותם, וא"צ להדחק כפי שנדחק רש"י.

נראה מדברי הרמב"ם והר"ן שאפילו כשיש פצימין אומרים פי תיקרה יורד וסותם רק מרוח אחת.

הש"ע פסק כהרמב"ם כפי פירוש ה"מ.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: סיכך על גבי אכסדרה: הגם שלא נעשו לכתחילה בשביל מחיצת הסוכה, מ"מ מועילים. **והרמ"א** כתב שאחרים חולקים ואפילו אם היה רוחב הפצימין טפח כיון שהדפנות לא מחוברות כמין ג"ם, אבל אם היו

מחוברות כמין ג"ם ובשלישית פצימין בולטים טפח, מועיל אם היה סמוך ברוח שלישית לתקרת האכסדרה, ואומרים שפי תקרה של אכסדרה יורד וסותם, אולם **ברא"ש** משמע שצריך שיהיה צה"פ, וכתב **הב"ח** שדוקא אם ניראים מבחוץ ושויים מבפנים, אבל אם ניראים בפנים שויים בחוץ לא צריך צה"פ. (וא"צ שיהיה הטפח שוחק). **והמ"א** מפקפק וסובר שלדעת הרא"ש בכל אופן צריך צה"פ, שתקרת האכסדרה עשויה לצורך עצמה ולא לצורך הסוכה (ס"ק לז'). אבל אחרים חולקים וכו': כתב **הט"ז** מי שרוצה לעשות סוכה בבית ולפרק מהגג, וכותלי הבית יהיו כותלי הסוכה כגון בכותל מזרח ודרום, שיש כאן שתי מחיצות ולמעלה מונחת קורת הבית, בזה לכ"ע אומרים פי תקרה יורד וסותם, שהקורה נעשית לצורך הבית והסוכה ג"כ בבית, מ"מ צריך לעשות גם צה"פ, שישים תחת הקורה שני קנים במקום שכלה הסכך, אחד אצל כותל הבית ואחד במקום סיום המחיצה. אמנם **הפמ"ג** ו**ביכורי יעקב** מפקפקים בזה לפי דברי **המ"א** שלא אומרים פי תקרה יורד וסותם רק כאשר הוא רחב ד' טפחים, ולכן טוב לשים פס רחב טפח מרווח תחת הקורה פחות מג' טפחים מהכותל של הבית, וקנה אחר במקום שמסתיים הסכך של הסוכה, ואז כשר גם בלי פי תקרה כמו שאר סוכה עם ג' דפנות (ס"ק מ'). אין לעשות סוכה בכהאי גוונא: כתב **הלבוש** דוקא לכתחילה, אבל בדיעבד יש לסמוך על דעה ראשונה (ס"ק מא').

סעיף ט'

ש"ע היו דפנותיה גבוהות שבעה ומשהו והעמידן פחות משלשה סמוך לארץ, כשרה אפילו הגג גבוה הרבה, ובלבד שיהא מכוון כנגדן, ואפילו אינו מכוון ממש רק שהוא בתוך שלשה כנגדן, כשרה. ואם אינו גבוה אלא עשרה טפחים, אפילו אין בדופן אלא ארבעה ושני משהוין כשרה, שמעמידה באמצע, ואמרינן לבוד למעלה ולמטה וחשוב כסתום. היו הדפנות גבוהות מן הארץ שלשה טפחים, פסולה.

מקור ההלכה: משנה סוכה ב. פסולה וכו' ושאינה גבוה עשרה טפחים.

שם טז. (ע"פ ב"ח, הגהות והערות) המשלשל דפנות מלמעלה למטה (פרש"י שהתחיל לארוג המחיצה אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה) אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים פסולה (פרש"י דהיינו כדי שיזדקק הגדי בבת ראש אחת פסולה. (וכעין זה כתב המשנ"ב ס"ק מ"ח)), מלמטה למעלה (פרש"י שהתחיל לארוג מלמטה סמוך לקרקע ומגביה ועולה כיון שהגביה עשרה כשרה ואף על פי שלא הגיע לסכך) אם גבוה עשרה טפחים כשרה. רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה עשרה טפחים כך מלמעלה למטה עשרה טפחים (פרש"י דיו באריגת י' ואפילו גבוה הרבה מן הארץ כשרה וקסבר מחיצה תלויה עשרה מתרת).

גמ' טז: אמר רב חסדא אמר אבימי מחצלת ארבע ומשהו (פרש"י וארכה כאורך הדופן) מתרת בסוכה משום דופן (פרש"י אם תולה אותה באויר פחות משלשה סמוך לסכך ופחות משלשה לקרקע וכגון שאין הסוכה גבוה אלא עשרה מצומצמים) היכי עביד? תלי לה באמצע פחות משלשה למטה ופחות משלשה למעלה וכל פחות משלשה כלבוד

דמי. פשיטא? מהוא דתימא חד לבוד אמרינן תרי לבוד לא אמרינן קמ"ל. מיתיבי מחצלת שבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן (פרש"י אלמא חד לבוד אמרינן ותו לא) כי תניא ההיא בסוכה גדולה (פרש"י הגבוה הרבה שאין יכול לומר בה שני לבודין הלכך בעי מחצלת שבעה ומשהו ומעמידה בפחות משלשה סמוך לסכך דהויא לה מחיצה עשרה, ותו לא אכפת לן אם תלויה היא) ומאי קמ"ל. דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה כרבי יוסי.

משנה יז. הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה (פרש"י לאו בגובהה קאמר אלא במשכה. פסולה. דאזיר פוסל בשלשה אפילו מן הצד).

פירש הרא"ש בשם רש"י שמעמיד המחצלת שבעה פחות משלש סמוך לקרקע.

הטור פסק כת"ק דר' יוסי, והרא"ש כתב שגם ר' נטרונאי והרמב"ן וה"ר ישעיה פסקו כן, אבל רב **עמרם ר"ח וראבי"ה** פסקו כר' יוסי כי נימוקו עימו. **הרי"ץ גיאת** פסק כרבנן וכ"ד **הרי"ף** שלא פסק כר' יוסי משמע שפסק כרבנן וכן הלכה ע"כ. וכ"פ **הרמב"ם** והכי נקטינן וכ"פ **בש"ע**.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק מג') אפילו הגג גבוה הרבה דאמרינן גוד אסיק מחיצתא וכאילו המחיצות מגיעות לסכך.

סעיף י'

ש"ע העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה, אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהא רוח מצויה מנידה אותם תמיד, ומילא בין האמירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם, הרי זו כשרה. על כן אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף על פי שקשרם בטוב, זימנין דמנתקי ולא אדעתיה, והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה. והרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה.

מקור ההלכה: משנה סוכה כד: העושה סוכתו בין האילנות (פרש"י בארץ ולא סמכה עליה אבל הן דופנותיה) והאילנות דפנות לה כשרה. **גמ'** אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה (פרש"י שהרוח מוליכה ומביאה) אינה מחיצה, תנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה, והא קאזיל ואתי? הכא במאי עסקינן בקשין (פרש"י אילנות זקנים ועבים) והאיכא נופו? (פרש"י שהולך ובא ופעמים שאף הנוף מן הדופן) דעביד לה בהוצא ודפנא (פרש"י אורג הנוף כמין מחיצה שלא יניענו הרוח) אי הכי מאי למימרא? מהו דתימא דלמא אתי לאשתמושי באילן (פרש"י להניח עליו כליו) קמ"ל.

הש"ע בתחילת דבריו העתיק לשון **הרמב"ם**. **הרי"ף** והרא"ש כתבו סתם את המימרא של רב אחא בר יעקב משמע שכשהאילנות דפנות לה צריך שיהיו בעניין שלא תהיה רוח מצויה מנידתן.

המשך דברי **הש"ע** הם מרבנו **פרץ** (הגהות סמ"ק ע"פ חידושי הגהות).

כתב בד"מ בשם מהרי"ל אל יתלה אדם בסוכה יריעות של שעטנז אא"כ הם גבוהים שלא יוכל לגעת בהם וכ"כ האגודה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: חזקים: אם רוב הדופן חזקה, משמע מהתוס' שכשרה שע"י זה לא הולך ובא ברוח (ס"ק מז'). עד שלא תהא רוח מצויה מנידה אותם: אפילו אם אין בכחה להפיל אותם, רק שע"י הרוח הולכת המחיצה ובאה, לא נחשבת למחיצה אפילו אם עומדת בבית שאין שם רוח (ס"ק מח'), (בכה"ח אות עב' כתב שאם הסוכה עומדת במקום המוקף מחיצות גבוהות שאין שם רוח מצויה, אפילו לכתחילה יכול לעשות מחיצות מסדינים ובלבד שקשורים היטב, שאין חשש שמא ינתק כי אין שם רוח, וכ"פ ביחווה דעת ח"ג ס' מו' בהערה). ומילא בין האמירים וכו': דוקא אם שיעור הי' טפחים גבוה הוא ג"כ מהענפים, שאל"כ א"צ לזה (ס"ק מט'). כל המחיצות וכו': דעת הט"ז שיכול לעשות מחיצה אחת מתוך הג' מיריעות, אבל מכמה אחרונים משמע שאפילו אחת לא, אא"כ יארוג במחיצות קנים פחות מג' טפחים (שעשה מחיצה מלבד), אבל מחיצה רביעית לכ"ע יכול לעשות מיריעות (ס"ק נ'). במחיצות קנים וכו': אף שהרוח מנענעת את היריעות, מ"מ נשארו המחיצות מהקנים (ס"ק נא').

סעיף יא'

ש"ע עושים מחיצה מבעלי חיים, שיקשור שם בהמה לדופן.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כג. עשאה לבהמה דופן לסוכה ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר. וכו' והאיכא רווחא דביני ביני (פרש"י דבני כרעי שהיא פירצה ואפילו כשהיא חיה) דעבד לה בהוצא ודפנה, ודלמא רבעא? (פרש"י רובצת) דמתיחה באשלי מלעיל, ולמ"ד גזירה שמא תמות הא נמי מתיחה באשלי מלעיל (פרש"י ואם תמות אינה נופלת (הובא במשנ"ב ס"ק נג')).

כתב הב"י ידוע שהלכה כר' יהודה (ערוכין מו:).

סעיף יב'

ש"ע יכול לעשות מחברו דופן להכשירה, ואפילו בים טוב, ובלבד שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם, אבל בחול אפילו אם הוא יודע שפיר דמי. הגה ואפילו זיוס טוב אינו חסור חלף בלחותן שלש דפנות המתירות הסוכה, אצל בדופן הרביעית קרי (ראב"ד והמגיד) ועיין לעיל סימן קסב סעיף ה.

מקור ההלכה: כ"כ הרמב"ם וכתב ה"מ שמבואר הכל בעירובין (מד.) חוץ ממש"כ (הרמב"ם) שאם עשאו לדעת מותר בשאר ימי החג, אבל הוא מוכרח ממה שנאסר ביו"ט ע"כ מותר בחול ע"כ.

מש"כ הטור לעשות מחברו דופן להכשירה, שדוקא להכשירה אסור להעמידו לדעת ביו"ט, אבל אם כבר יש לה שלש דפנות מותר להעמידו בדופן הרביעית. כתב בד"ם שכ"כ הראב"ד.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: מחברו וכו': אבל בהמה אסור להעמידה לדופן שלישית ביו"ט, אפילו אם לא יעשה קשר אלא עניבה (ס"ק נד'). להכשירה ואפילו

ביו"ט: כגון שנפלה סוכתו. משמע שבנדרצה לעמוד על אף שאינו יודע על מה ולמה. מ"מ אין לחוש שמא ילך בתוך כך (באמצע שאוכל), אבל על ידי גוי לא יכול לסמוך בזה (ס"ק נה'). אבל בדופן רביעית שרי: שלא נקרא בנין רק תוספת אוהל עראי, וה"ה שמותר לעשות דופן רביעית בכלים, אבל בדופן שלישית אסור שהוא בכלל עשיית אהל עראי שאסור ביו"ט [גמ'] (ס"ק נז'). (כתב הבה"ל (ד"ה ובלבד שלא ידע) כשלא יודע אז המחיצה עשויה בשוגג ומותר לטלטל על ידה מ"א. ורש"י פירש שאין דרך בנין בכך. כתב הלבוש שאם יודע למה הועמד הוא דרך קביעות ומחיצה ואסור לעשות כן ביו"ט. ר"ל שהוא דרך בנין ואסור בו רבנן).

סעיף יג'

ש"ע הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעים הם מחיצות, אם יש בה גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך כשרה, ואם לאו פסולה, ואם סמך הסכך על עמודים והכרעים הם דפנות, אפילו אין גובה עשרה מהמטה עד הסכך כשרה, כיון שיש עשרה טפחים מהארץ עד הסכך.

מקור ההלכה: משנה סוכה כא: הסומך סוכתו בכרעי המיטה (פרש"י מטה שלמה) כשרה, ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. **גמ'** מ"ט דר' יהודה? פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל, חד אמר מפני שאין לה קבע (פרש"י שמטלטלת ע"י מטה ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן) וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. (פרש"י ואע"פ שלא למדנו פסול אלא לסכך הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין הוא כאלו סיכך בדבר המקבל טומאה). אמר אב"י לא שנו אלא סמך, אבל סיכך על גב המטה (פרש"י ולא סמך הסיכוך בכרעים אלא על גבי יתדות אבל כל דופני הסוכה אינן אלא מיטות משלשה צדדים, לא פסל ר' יהודה דהא לא גמרינן פסול מינה לסוכה אלא לסיכוך, וזה לא הוא ולא מעמידו בפסולים, וענין קבע נמי יש קבע לסיכוך) כשרה. מאי טעמא? למאן דאמר לפי שאין לה קבע, הרי יש לה קבע, למאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה, הרי מעמידה בדבר המקבל טומאה.

הקשו התוס' והרא"ש על פרש"י שר' יהודה שאסור מפני שמטלטלת, ובפסול של מסכך על גבי בהמה פירש משום שאינה ראויה לשבעה כיון שאין עולים לה ביו"ט, ומדוע לא אסר משום שמטלטלת ע"ג הבהמה ואינה קבע? ובירושלמי פ"ב ה"ב' לית טעמא אלא משום שאין ממעי המטה לסכך עשרה טפחים. דהיינו שאם אין מהמטה לסכך עשרה טפחים אינה נחשבת קבע. והרי שנינו במשנה ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה, משמע שאם יכולה לעמוד כגון שסמכה על יתדות כשרה אף שאין מכרעי המטה לסכך עשרה, לא נחשב עראי כיון שאם נוציא את המיטה יש אויר עשרה והסוכה מתקיימת כדברי אב"י, ולא נפסלת בכך שהכניס את המטה כמו שכרים וכסתות לא ממעטים לא לענין עשרה ולא לענין עשרים.

הקשה הרא"ש מה בא אב"י ללמדנו הרי זה נלמד מהמשנה שאם יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה, ותירץ שבא ללמדנו שאע"פ שאין מכרעי המטה עד הסכך עשרה, כיון שאין הסכך נסמך על המטה ואם מוציא את המטה יש אויר עשרה והסוכה מתקיימת, הרי יש לה קבע ולא נפסלת בזה שהכניס את המטה לתוכה.

עו"כ מזה שהביא **הרי"ף** את דברי אב"י נראה שפוסק כר' יהודה, שהאמוראים דנו בדבריו, וגם אב"י אמר את דבריו ולשיטת ר' יהודה, וטעם קבע הוא עיקר וכן מובא בירושלמי, ולא מובן מאיזה טעם יכשירו רבנן אם סמך על כרעי המטה ואין עשרה מכרעיה עד הגג, שהרי דירה סרוחה היא, לכן נראה שר' יהודה בא לפרש דבר ת"ק ואין מחלוקת בזה ע"כ.

כתב **הב"י** יוצא מדברי הרא"ש שאם אין הסכך סמוך על המיטה כלל אלא עומד על קונדסים שתקועים בארץ, אע"פ שאין עשרה מהמטה לגג כשרה, שאינה נחשבת קרקעית הסוכה, וכ"ה דעת הטור, ונראה שהוא מפרש שמטה זו מוקפת קרשים שראשן אחד קבוע בארץ וראשן השני עולה למעלה מהמטה עשרה טפחים, והמטה היא חבלים או קרשים קבועים במחיצות אלו, ונקראים המחיצות כרעי המטה, ולכן אם נותן הסכך ע"ג הקרשים שעולים מעלה והם הכרעים והם מחיצות הסוכה, אם הם גבוהים עשרה טפחים מהמטה לסכך כשרה, ואם לאו פסולה, כיון שהמיטה נחשבת קרקעית הסוכה, וה"ה אם נעץ קונדסים על הקרשים האלו, וכ"ש אם נעץ במטה עצמה שצריך עשרה טפחים מהמיטה.

מש"כ **הטור** סמך על העמודים, מדובר שהעמודים תקועים בארץ, ולכן אפילו אם אין עשרה טפחים מהמטה עד הסכך כשרה כיון שהסכך לא נסמך על המטה ולא על הכרעים, קרקעית הסוכה היא הארץ, וכיון שאם נוציא את המטה לחוץ יהיה עשרה טפחים, ואע"ג שאם נוציא את המיטה תיפסל הסוכה כיון שלא יהיו לה דפנות שכרעי המיטה הם דפנותיה, הטעם כי הולכים אחרי הסכך ודפנות אלו לא מעלות ולא מורידות לענין זה (הובא כל זה **במשנ"ב** ס"ק נח').

כתב **הר"ן** שנראים לו דברי **הראב"ד** שמדובר במשנה שסמך סוכתו על המטה ולא קבע, ואם המטה זזה הסוכה נופלת ולכן אין לה קבע. ולמ"ד שמעמידה בדבר המקבל טומאה אע"ג ששנינו שכולם כשרים לדפנות, ה"מ שהסכך לא עומד עליהם, אבל להעמיד הסכך עליהם אסור שמא יאמרו כשם שראוי להעמיד ראוי לסכך בו, ואע"ג שהעושה סוכתו בראש האילן כשרה, ור' יהודה לא חולק אע"ג שהאילן פסול לסכך בו. מ"מ לא שכיח לסכך בו לכן לא גזר ר' יהודה. אולם מש"כ **(הראב"ד)** שלא שכיח אינו מובן הרי שנינו הדלה עליהם את הגפן. **והרמב"ן** תירץ שלא מדובר שמסכך על האילן אלא שקרקע הסוכה על האילן ונעץ בקרקע הסוכה ד' דונדסין וסיכך עליהם, ואע"פ שהמחובר סומך את המעמיד, אין בזה בעיה שהוא משמש רק כקרקע, וזה כוונת אב"י שאמר לא שנו אלא סמך אבל סיכך על גבי המטה כשרה, שאם נעץ ד' קונדסין במטה וסיכך עליהם כשרה, ויש לה קבע כיון שאינה נופלת שמטלטלים את המטה, וגם לא מעמידה בדבר המקבל טומאה כיון שהסכך לא נסמך על המטה ממש, **ובירושלמי** אמרו שהמסכך על המיטה באופן זה נחשבת המטה קרקעית וצריך עשרה טפחים מגב המיטה ועד הסכך. ולענין הלכה כיון **שהרי"ף** הביא את דברי אב"י ושדנו בגמ' בשיטת ר' יהודה משמע שכן הלכה, ולא אומרים שר' יהודה לשיטתו מצריך סוכה דירת קבע, ועוד שאב"י חושש לטעם שמעמידה בדבר שמקבל טומאה, לכן נקטינן כר' יהודה שכשם שאין מסככים בדבר המק"ט כך אין מעמידים בו, ואע"ג שנהגו לסכך ע"ג

כתלים משום שלא שכיח לסכך בהם, וכל זה לשיטת הרי"ף אבל הרז"ה פוסק כדברי חכמים ע"כ.

בתרה"ד כתב שאין קפידא להעמיד בדבר המק"ט, שהרי הרא"ש כתב שהעיקר כטעם שאין לה קבע, ונראה שגם הרי"ף לא סובר שטעם מעמיד במק"ט הוא עיקר, מזה שלא הביא את המחלוקת בפסקיו, והרי יש בזה נפק"מ גדולה אם נעץ ד' שיפודים של ברזל וסיכך עליהם שלמ"ד משום קבע כשר ולמ"ד משום מעמיד במק"ט פסול ע"כ.

הש"ע פסק כר' יהודה וכפי שהעמידם אב"י וכפרוש הירושלמי, כהרי"ף והרא"ש. כתב **המשנ"ב** (ס"ק נט') אף שמעמיד על המיטה שמקבלת טומאה, לא אכפת לנו, שהמקבל טומאה נאסר לסכך ולא לדפנות. מ"מ לכתחילה יש להזהר בזה [מ"א].

סימן תרלא' סוכה שחמתה מרובה מצילתה ויתר דיני

הסכך. ובו י' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סוכה שחמתה וצילתה שוות מלמעלה, פסולה, לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה, ויהיה למטה חמתה מרובה מצילתה, אבל אם חמתה וצילתה שוות מלמטה, כשרה.

מקור ההלכה: משנה סוכה כב. ושבצילתה מרובה מחמתה כשרה. **ובגמ' עמ' ב'** הא כי הדדי פסולה, והא תנן באידך פירקין ושחמתה מרובה מצילתה פסולה, הא כי הדדי כשרה? לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה (**פרש"י** הא כי דייקין כי הדדי פסולה למעלה קאי. כשיש בין קנה לקנה כמלא קנה אפילו מצומצם פסולה לפי שחמת האויר ניראת בארץ רחבה הרבה מן הצל של הסך, והא דדייקין כי הדדי כשרה נקט שיעורה מלמטה שחמה וצל שוין בידוע שהקנים רחבים מהאויר) אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת (**פרש"י** כשהנקב רחב כשיעור זוז חמתו מרובה למטה כשיעור סלע).

כתבו **התוס'** שהקשה **ר"ת** על **פרש"י** שהרי רב פפא **בעירובין** (ט:) סובר שפרוץ כעומד מותר, וכן נפסק להלכה. ועוד קשה **שבקידושין** (יא:) מובא שחצי זוז ניקרא אסתירא, הרי שאיסרא פחות מזוז. לכן מפרש **ר"ת** כאן מלמעלה מי שמודד האויר מלמעלה והם שוים כשרה שהוא פרוץ כעומד, אבל מי שעומד למטה ומסתכל למעלה ונראה לו שהם שוים פסולה, כי אויר רחב כזוז ונראה בעיניו כאסתירא מחמת שהוא רחוק ממנו.

הרא"ש השיב על דברי **ר"ת** שפרוץ כעומד שייך דוקא לסכך פסול וכשר שנמצאים זה ליד זה, אבל סכך ואויר הלכה שצריך שיהיה הצל מרובה, ואע"פ שהאיסתרא הוא חצי זוז אפשר שהוא מטבע נחושת ורחב יותר מזוז וכן כתב בשם הרב **ישעיה**. **ובעה"ט** כתב בשם רבותיו אם יש בין קנה לקנה כמלא קנה למעלה,

למטה צילתה מרובה מחמתה, שהחמה ממעטת למטה. ואם למטה שווה אז למעלה חמתה מרובה מצילתה ופסולה ע"כ.

כתב הב"י שהטור לא הביא את פרוש ר"ת כיון שהרא"ש השיב על דבריו.

הר"ן הביא את פרוש ר"ת וכתב שלדבריו צ"ל שהאור מתמעט יותר מהסכך לפי שאין כח הראות נתפס בו, וצ"ל שאם צילתה מרובה מחמתה מלמטה כשרה דוקא בסוכה שאינה גבוהה, כי אם היא גבוהה אפשר שאע"פ שלמטה נראה לו שצילתה מרובה מחמתה, למעלה חמתה מרובה ע"כ. מ"מ גם הוא השיב על דברי ר"ת והעלה שהעיקר כפרש"י, וכ"פ הרי"ף וכ"ד הרמב"ם וכתב ה"מ מבואר במופת שאור השמש הנכנס בחור מרובה על החור, כפרש"י ודלא כבעה"ט, לפיכך פרוש רש"י עיקר.

כתב הבה"ל הש"ע לא הביא את דעת בעה"ט משום שהרמב"ם הרי"ף והרא"ש כשיטת רש"י, וכן הר"ח והרי"ץ גיאת.

סעיף ב'

ש"ע אם ברוב ממנה צילתה מרובה שני משהוין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו, בענין שכשנצרף יחד החמה והצל של כל הסוכה תהיה צילתה מרובה מחמתה משהו, כשרה. הגה ויש מחמירין אם הסוכה גדולה ויש מקום שצעה שחמתו מרובה, אף על פי שצדכרף כל הסוכה הוי הכל מרובה (ר"ן).

מקור ההלכה: גמ' סוכה יט. גבי פסל היוצא מן הסוכה. רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צילתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצילתה, מהו דתימא תפסל בהך פורתא, קא משמע לן.

כתב הרא"ש פירוש ברוב הסוכה הצל רבה על חמה שני משהוין ובמיעוט החמה מרובה על הצל משהו, וכשתצרף יחד הצל והחמה של כל הסוכה תהיה צילתה מרובה מחמתה משהו.

הר"ן כתב מהו דתימא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, קמ"ל כיון שבכלל צילתה מרובה מחמתה כשרה כולה אפילו תחת אותו סכך שצילתו מרובה מחמתו. אולם אפשר שרק בסוכה קטנה של שבעה על שבעה, אבל בסוכה גדולה שיש בה שבעה טפחים או יותר שחמתם מרובה צ"ע אם כשר מחמת צירוף שאר הסוכה.

כתב בד"מ כתב ר' ירוחם אם במיעוט צילתה מרובה מחמתה הרבה, וברוב חמתה מרובה מצילתה משהו, אע"פ שבין הכל צילתה מרובה מחמתה פסולה ע"כ. וכ"מ מדברי הרא"ש והטור (הובא במשנ"ב ס"ק ב').

הש"ע פסק כדברי הרא"ש, והרמ"א כתב שיטת יש מחמירים כהר"ן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כשרה: אפילו לישב תחת החלק שחמתו מרובה (ס"ק ג'). ויש מחמירין וכו': ואין לישב באותו חלק. אבל אין החלק הזה פוסל את כל

הסוכה, כיון שיש שם הכשר סוכה. אפשר שאם הוא מפסיק את כל אורך הדופן באופן שבמקום שהצל מרובה לא נשארו רק שתי דפנות, צ"ע על כל הסוכה [פמ"ג] (ס"ק ד').

סעיף ג'

ש"ע דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים. היתה מעובה כמין בית, אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה, כשרה.

מקור ההלכה: משנה סוכה כב. המעובה כמין בית (פרש"י שהסכך שלה עב מאד) אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה. **ובגמ' עמ' ב'** ת"ר וכו' אין כוכבי חמה (פרש"י כשהחמה זורחת עליה ואין זהרורי חמה נראין מתוכה אין זו דומה לסוכה אליבא דבית שמאי) נראין מתוכה בית שמאי פוסלים, ובית הלל מכשירין.

ירושלמי ב'פ' ה'ג' הדא אמרה צריכין הכוכבין שיהיו נראין מתוכה. ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינא בכוכבי חמה שנו.

כתב **הרא"ש** לפרש הירושלמי שלשון צריכים לכתחילה משמע, כמובא בברייתא בית הלל מכשרין לשון דיעבד. וכ"כ **הר"ן**.

כתב **הב"י** משמע מדברי **הר"ן** שלכתחילה צריך שיראו מתוכה כוכבי חמה, אבל כוכבי לילה א"צ שיראו, אבל **הטור** שכתב כפל לשון שיהיו הכוכבים וניצוצי השמש נראין מתוכה, משמע שמה ששנינו במשנה צריך שיראו מדובר בכוכבי לילה, בברייתא אם כוכבי חמה לא נראים מתוכה לב"ש פסול וב"ה מכשירים. והיה לו לכתוב רק שהכוכבים נראים מתוכה, שאם כוכבי לילה נראים כ"ש שניצוצי חמה נראים, ואפשר שהוא מפרש שאידי ואידי חד שיעורא הוא, ומה שאמר הירושלמי בכוכבי חמה שנו, היינו שאם עשה סוכה ביום שאין כוכבים מצויים לראות, ישער בכוכבי חמה שאידי ואידי חד שיעורא.

הרמב"ם כתב שדרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים הנראים ביום.

כתב **הד"מ המהרי"ל** כתב שמותר לסכך בסכך עבה שאין הכוכבים נראים, שאע"ג שבלילה אינו רואה את הכוכבים מ"מ ביום יש חורים וסדקים בכמה מקומות.

ר"ת כתב שאם עשאה עבה מאוד שאין המטר יכול לירד לתוכה פסולה. כ"כ **הגה"מ**, וכ"כ **המרדכי** בשמו, ושמפרוש רש"י משמע שכשרה, והעלה שיש להחמיר לכתחילה לעשותה שיראו מתוכה כוכבי חמה. וגם **הרא"ש** כתב כדברי **ר"ת** גבי סוכת גנב"ך רקב"ש. ומש"כ הטור שהרא"ש לא הביאם בפסקיו, היינו שלא הביאם במקום שהיה צריך להביאם.

הש"ע פסק כדברי הרמב"ם שצריך שיראו ממנו הכוכבים הגדולים, וסיים בדברי המשנה שבדיעבד כשרה אפילו שלא נראים הכוכבים ממנה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: הכוכבים הגדולים: הנראים ביום לפני ששקעה החמה. האחרונים כתבו שלכתחילה צריך שאפילו בלילה יראו כוכבי לילה מתוכה. כתב הביכורי יעקב שהמקיל כמהרי"ל לא הפסיד, בפרט אם יש חשש שיכנס קור. כתב הפמ"ג אפשר שמספיק לראות את הכוכבים במקום אחד, משא"כ אם אין הגשם יכול להכנס, למ"ד שפסולה, כל שיש ד' טפחים ביחד נקרא סכך פסול (ס"ק ה'). אע"פ שאין הכוכבים: ר"ל גדולים ולא קטנים. כתבו האחרונים שאם היא מעובה כ"כ עד שגם אם יורדים גשמים רבים לא נכנס גשם לתוכה, הרי היא כמו בית, ויש להחמיר ולפסול משום גזרת בית. ובדיעבד שאי אפשר לתקן יש לסמוך על המכשירים (ס"ק ו').

סעיפים ד'-ה'

ש"ע ס"ד' היה כיסוי דק מאוד שיש בה אויר הרבה, אלא שאין שלשה טפחים במקום אחד, ובין הכל צילתה מרובה מחמתה, כשרה

ש"ע ס"ה' היה הסינוך מדובלל (פרוש, מבולבל), והוא הסינוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה, כשר ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים. ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יותר, אף על פי שהוא גבוה משלשה טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד, והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד. הגה להיינו שיש צאור סבין התחתון טפח פראוי להוריד העליון, ואז כשרה לפילו חמתה מרובה, פיהא הכל מרובה כשהחמה צלמנע הרקיע (ר"ן וב"י בשם הרמב"ם).

מקור ההלכה: משנה סוכה כב. סוכה המדובללת ושצילתה מרובה מחמתה כשרה. **גמ'** מאי מדובללת? אמר רב סוכה ענייה (פרש"י שיש בסוכה קנים מעט ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו שלשה ביחד). ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד (פרש"י שלא השוה הסכך להשכיב הקנים זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחד למטה ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה ואשמעינן מתניתין דאמרין כל שאילו היו מסכיין בה בשוה הייתה צילתה מרובה מחמתה כשרה). רב תני חדא (פרש"י מדובללת ושצילתה מרובה מחמתה אחדא סוכה קיימי), ושמואל תני תרתי (פרש"י מתניתין בתרי סוכות). רב תני חדא סוכה מדובללת, מאי מדובללת? שצילתה מרובה מחמתה כשרה (פרש"י סוכה שהיא ענייה שהיא מדובללת מדולדלת אם צילתה מרובה מחמתה כשרה). ושמואל תני תרתי, מאי מדובללת? מבולבלת ותרתני קתני, סוכה מבולבלת כשרה, וצילתה מרובה מחמתה כשרה (פרש"י סוכה מבולבלת כשרה דאמרין רואין, ושצילתה מרובה מחמתה מילתא אחריתי היא דאשמעינן נמי בסוכה ענייה שיש בה חמה אם צילתה מרובה כשרה). אמר אביי לא שנו (פרש"י דשמואל דקנה יורד כשרה דאמרין רואין) אלא שאין בין זה לזה שלשה טפחים, אבל יש בין זה לזה ג' טפחים פסולה (פרש"י דכל פחות משלשה חדא היא). אמר רבא אפילו יש בין זה לזה שלשה טפחים נמי לא אמרן אלא שאין בגגו טפח (פרש"י בקנה העולה רחב טפח דלאו שם אהל עליה לאחשובי ולמימר ביה חבוט רמי, השפל והשלך אותו על האויר שתחתיו, דהיינו נמי עניין גוד אחית אלא לעניין מחיצה דהוי חודה של מחיצה שייך למימר גוד אחית משוך אותה והורד, ולעניין המוטל לרוחב ובא לסתום

אז"ר שייך למימר חבטא) אבל יש בגגה טפח אמרין חבוט רמי (פרש"י כשגבוה שלושה ויותר דאילו פחות מג' לאו חבוט הוא שהרי הוא כמושכב עליו).

כתב הרא"ש שהלכה כשמואל מזה שאביי ורבא דנו אליבא דשיטתו, ואפשר שגם רב לא חולק על דינו שמכשיר קנה עולה ויורד, אלא משמע לו לפרש את המשנה על אופן אחד. וכ"פ הרמב"ם ובעה"ט. מדברי הרי"ף שלא הביא את דברי אביי ורבא משמע שסובר שאין הלכה כשמואל, ואין דבריו נראים בזה ע"כ.

הר"ן פסק כשמואל וכתב שמוכח בגמ' שצריך שני תנאים שיהיה בגג טפח ושיהיה באז"ר שבין התחתונות טפח שאל"כ לא אומרים חבוט רמי וכ"נ מדברי הרמב"ם. (שכתב הרמב"ם רואים אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד. והוא שהיה מכוון כנגד שפת היורד. וכתב הכס"מ דלא אמרין חבוט רמי אלא כשיבוא הקנה העליון להכנס בין התחתונות בצמצום הא לאו הכי לא).

עו"כ הר"ן לפי פרש"י אע"ג שעכשיו חמתה מרובה מצילתה, כיון שאילו חבטין לה היתה צילתה מרובה כשרה, ואחרים (היא שיטת הרב ישעיה המובא בטור. ע"פ הגהות והערות) סוברים שלא מכשירים בקנה עולה ויורד אלא אם בפועל צילתה מרובה מחמתה, וחדושם הוא שאין ריחוק הקנים פוסל משום שני סככים ע"כ.

ודעת התוס' כרש"י שלאביי הפסול אם יש רוח של שלשה טפחים הוא לא בגלל שעכשיו נכנסת חמה בין הסככים, שכן אם הייתה חמה בראש כל אדם היתה צילתה מרובה, אלא הטעם משום שלא נחשב סכך להצטרף, אבל אם יש שלשה כלבוד דמי והכל אחד ע"כ. וזו כדברי הר"ן לשיטת רש"י וזה מש"כ הטור וכן דעת ר"י.

הש"ע בס' ד' הביא את הדין היוצא מהמשנה כפי פרוש רב ושמואל. ובסעיף ה' הביא את דברי שמואל כפרוש רש"י ותוס' לסוכה מדובללת. ומש"כ שלא יהיה בין העולה ליורד שלשה טפחים כדברי אביי. ובהמשך אם היה טפח יותר רואים אותו כאילו ירד למטה כדברי רבא.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שלשה טפחים: שבפחות משלשה נחשב לאחד (ס"ק ז'). ברוחב זה העולה טפח: בכל קנה וקנה מהסכך היה רוחבו טפח (ס"ק ח'). ונגע בשפת זה היורד: שבסכך התחתון יש חלל בין קנה לקנה, רואים כאילו החלל של הסכך התחתון נגע בשפת היורד ונסתם חלל (ס"ק ט'). שיהיה מכוון כנגד וכו': לאפוקי אם היה קצר בשיעורו מהקנה העליון (ס"ק י'). (כתב הבה"ל (ד"ה טפח או יותר) הש"ע העתיק לשון הרמב"ם משמע שסובר שאם היה רוחב הקנה העליון יותר מטפח, צריך שיהיה האז"ר שבין התחתונה יותר מטפח שיהיה ראוי שהעליון יכנס בניהם. אבל הרמ"א דעתו שכל שיש באז"ר שבין התחתון טפח די בזה). ואז כשרה ואפילו וכו': כ"ש אם אין בין קנה עולה ליורד שלשה טפחים, שמועיל אפילו אם חמתה מרובה מצילתה (ס"ק יא'). הרקיע: ר"ל אף שחמתה מרובה מצילתה כשהחמה בשאר מקומות ומאיר אורה דרך אלכסון, מ"מ כיון שצילתה מרובה כשהחמה באמצע הרקיע שפיר דמי (ס"ק יב').

ש"ע קנים היוצאים לאחורי הסוכה, כגון שאחורי דופן אמצעית בולטים קנים מן הסכך, ויש בהם הכשר סוכה וצילתה מרובה מחמתה ושלש דפנות, כשרה, אף על פי שהדופן האמצעית לא נעשתה בשבילם, אלא בשביל עיקר הסוכה שהוא לפנים ממנו.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יט. תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה. מאי פסל היוצא מהסוכה? אמר עולא קנים היוצאים לאחורי הסוכה (פרש"י קנים. מהסכך. חוץ לדופן אמצעי שהוא אחוריה של הסוכה). והא בעינן שלש דפנות? בדאיכא, והא בעינן הכשר הסוכה? (פרש"י שהיא שבעה טפחים, דעל כרחך סוכה באפי נפשה היא ומובדלת מזו) דאיכא. והא בעינן צילתה מרובה מחמתה? דאיכא. אי הכי מאי למימרא? מהו דתימא הואיל ולגוואי עבידי ולבראי לא עבידי (פרש"י דופן אמצעי זה לא לכך נעשה וגם שבצדדים תחלתן לשם סוכה הפנימית נעשו, אלא שהכניס דופן אמצעי לתוכן אחר שראה שהיתה דיה בכך (כעין זה כתב המשנ"ב ס"ק יב')) אימא לא, קמ"ל.

כתב המשנ"ב (ס"ק יד') הסכימו האחרונים שאפילו אם המחיצה עשויה מלבוד מועילה גם לסוכה החיצונה.

סעיף ז'

ש"ע וכן הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ ודופן אחד נמשך עמהם, כשר, אף על פי שעשה דופן על הצדדין יתר על שבעה, והוא לן למימר הרי גילה דעתו לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות, ודופן אחת שנמשכת עם הקנים של סכך אינה מן הסוכה אלא בפני עצמה עומדת, ונמצא שאין לו אלא דופן אחת שהיא הדופן הנמשכת, אפילו הכי כשרה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יט. מאי פסל וכו' רבה ורב יוסף אמרי תרווייהו הכא בקנים היוצאים לפנים מהסוכה ומשכא ואזלא חד דופן (פרש"י מדופני הצדדים בהדיהו) בהדיהו, מהו דתימא (פרש"י כיון דלא ממשיך דופן שני בהדה מוכח מלתא דבאפיה נפשה היא והא לית בה שבעה טפחים בהכשר סוכה) לית בה הכשר סוכה, קמ"ל (פרש"י דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה).

כתב הרא"ש מדובר שעושה את שתי מחיצות הצדדים ארוכות אע"פ שדי לנו בשבעה טפחים באחת מהן, זה מוכיח שרוצה לעשות את כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן אחת הנמשכת עם הפסל לא מהסוכה היא, אלא בפני עצמה ונמצא שאין לו אלא דופן אחת, אפילו הכי נידון כסוכה (וכעין זה הובא במשנ"ב ס"ק טו'). וכדבריו כתב בש"ע.

סעיף ח'

ש"ע סיככה בשיפודין שהם פסולים לסכך בהם, ואין בהם ארבעה, ואין מהם ארבעה במקום אחד, והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר, פסול, שאי אפשר לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר, ונמצא הפסול מרובה, אבל אם העדיף הסכך הכשר מעט על הפסול, או אם היה הפסול נתון שתי

ונתן הכשר ערב או איפכא, כשר, שאז מתמלא כל האויר מסכך כשר. (ודוקא בסוכה גדולה, אבל בסוכה קטנה צריך להיות מן השפודים פחות משלשה במקום אחד) (בית יוסף ומהר"א מפראג).

מקור ההלכה: משנה סוכה טו. המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה, אם יש ריוח בניהן כמותן כשרה (פרש"י בין שפוד לשפוד על פני כולה ויתן שם פסל). **גמ'** לימא תיהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאתמר (עירובין טו:) פרוץ כעומד (פרש"י לענין מחיצות שבת אתמר, מחיצה שנעשית בפסים רחבים ג' והניח בין פס לפס כמלא פס דנפקא ליה מתורת לבד, וכן על פני כולה דהוי ליה פרוץ כעומד, ודכוותה הכא במתניתין דהוי ליה פסול ככשר) רב פפא אמר מותר, ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור. אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע מאי כמותן? בנכנס ויוצא (פרש"י שיהא פסל הרוחב כמותן יכול ליכנס וליצא בריוח שבינתיים, דהשתא הוה ליה פסל שנותן שם מרובה על השפודים, דהאזיר יותר על שפודים). והא אפשר לצמצם? (פרש"י קס"ד דהאי דקמתרץ בנכנס ויוצא הכי מתרץ, כל כמותן בנכנס ויוצא הוא, דמסתמא הוא בנכנס ויוצא דאין דרך לצמצם ולכוין כמותן ממש לא פחות ולא יותר, ופרכינן והא אם יתן דעתו לכך אפשר לצמצם, וקתני מתניתין כמותן כשרה והוה ליה פרוץ כעומד) אמר רבי אמי במעדיף (פרש"י מתניתין לא אכשר במצמצם אלא במעדיף ריוח שבנתיים על רוחב השפודין, וכמותן דקתני בנכנס ויוצא). רבא אמר אפילו תימא בשאין מעדיף, אם היו נתונים שתי נותנים ערב, ערב נותנים שתי (פרש"י אפילו במצמצם ואם היו נותנים השיפודים שתי נותן לקנים של סכך ערב, דע"כ אם אינו נותן ראשי הקנים על השפודים הרי הן נופלים לארץ והלכך הוה ליה כשר מרובה על הפסול ומבטלן).

כתב הרא"ש הרי"ף לא הביא את דברי הגמ' אלא רק את המשנה כצורתה, שהרי נפסק להלכה בגמ' עירובין (טז:) כרב פפא שפרוץ כעומד מותר ודי בריוח כמותן בצימצום, וזהו לפי גירסת רש"י שגורס והא אפשר לצמצם, והגמ' מקשה על רב הונא ולפי דבריו מתרצים רבי אמי ורבא, ולהלכה אין צורך בתירוץיהם. וקשה לפי גירסא זו שהגמ' דנה לא אליבא דהלכתא. ולכן ניראת גרסת ר"ח ור"ת שגרסו והא אי אפשר לצמצם, והגמ' מקשה על שניהם (רב הונא ורב פפא) שאם נותן בניהם סכך כשר כמותן א"א לאדם לצמצם שיהא לגמרי כמותן ונשאר מעט אויר, לרב פפא שמפרש כמותן בצמצום, הפסול מרובה, ולרב הונא שמפרש ביוצא ונכנס הרי הוא מצומצם, ומתרצים (רב אמי ורבא) לשיטת שניהם לכן גם אליבא דהלכתא צריך להעמיד את המשנה במעדיף או בשתי וערב ע"כ. וכן דברי הטור.

הב"י גרס בטור ואם אין בהם ג' במקום אחד, ולכן כתב שמדובר בסוכה קטנה שסכך פסול פוסל בג' טפחים בין באמצע בין מן הצד (הובא במשנ"ב ס"ק כא') דאילו בסוכה גדולה אינו פוסל אלא בד' טפחים באמצע (הובא במשנ"ב ס"ק יז') ומן הצד בד' אמות. כתב **הד"מ** שכ"כ מהר"א מפראג. (אולם בטור שלפנינו הגרסא היא אין בהם ארבעה ואין מהם ארבעה במקום אחד).

הרמב"ם כתב ואין במקום אחד מסכך הפסול רוחב שלשה טפחים אם כל הסכך הכשר יותר על הסכך הפסול כשר, ואם היה זה כמו זה בצימצום אע"פ שאין במקום אחד שלשה פסולה, מפני שסכך פסול כפרוץ נחשב ע"כ. ותמה ע"כ ה"מ למה פסק כתירוץ שהוא אליבא דמ"ד פרוץ כעומד אסור, שהרי אין הלכה כמותו? ונדחק לישב לשון הרמב"ם ע"כ. כתב **הב"י** שיש לומר שהרמב"ם גורס כר"ת ומה

שתירצו רב אמי ורבא הוא גם לשיטת רב פפא, והרמב"ם כלל את תירוצו של רבא במש"כ אם היה כל הסכך הכשר יותר על הסכך הפסול כשרה, שכל שנותן שתי על ערב או להפך הרי הוא מעדיף. ומש"כ שהסכך הפסול כפרוץ נחשב והרי ק"ל פרוץ כעומד מותר, שאני הכא שא"א לצמצם ולמלאות כל הריח שלא ימצא בו אויר, וא"כ כל שהוא נראה פרוץ כעומד בענין זה הפרוץ מרובה על העומד ולכן צריך שירבה בסכך כשר.

וגם מש"כ הרמב"ם גבי סכך שיש בו חלונות שאם יש באויר בכל המקום המסוכך פסולה, כך כוונתו סכך פסול כפרוץ הוא, ומצטרף מקום הפסול עם מה שנשאר מאויר שלא נתמלא בסכך כשר משום שא"א לצמצם והוא ליה פרוץ מרובה על העומד, ולכן צריך שיהיה הסכך רבה על האויר ואז יהיה פרוץ כעומד.

הש"ע פסק כגרסת ר"ח ור"ת שהביא הרא"ש, ופסק גם את תירוצו של רב אמי במעדיף, וגם את של רבא שתי או ערב.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק כ') שנתן הכשר ערב בין כל שפוד ושפוד נתן הכשר שם לרחבו, ודוחקו בניהם שלא יפול לארץ. (כתב הבה"ל שלא הביא את פרוש רש"י כיון שהש"ע הולך לשיטת ר"ת ור"ח שפרוץ כעומד כשר רק שא"א לצמצם, אבל אם דוחק בין הקנים אפשר למלא את כל האויר ואז פרוץ כעומד מותר).

סעיף ט'

ש"ע בית המקורה בנסרים שאין עליהם מעזיבה (פרוש, טיט וצורות שמשימין עליהם), **ובא להכשירו לשם סוכה, די בזה שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה, או שיטול מבין שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומו, וכולה כשרה, אפילו הנסרים רחבים ארבעה. ויש מי שאומר שצריך שלא יהיו הנסרים רחבים ארבעה.**

מקור ההלכה: משנה סוכה טו. תקרה שאין עליה מעזיבה (פרש"י סתם תקרה בנסרים שיש בהם ארבעה. מעזיבה רצפת טיט) רבי יהודה אומר (פרש"י ב"ש וב"ה נחלקו בדבר) בית שמאי אומרים מפקפק (פרש"י סותר ומנענע את כולן ואח"כ נוטל אחת מבנתיים ונותן פסל במקומה) ונוטל אחת מבנתיים, ובית הלל אומרים מפקפק (פרש"י משום תעשה ולא מן העשוי ואין צריך לתת פסל, ורבי יהודה לטעמיה דמכשיר בנסרים שיש בהן ד' לסכך את כולה והיינו כרב, ושמואל מתרץ לה בגמ') או נוטל אחת מבנתיים (פרש"י ואינו צריך לפקפק דבהכי סגי דאיכא עשייה מעליא), רבי מאיר אומר נוטל אחת מבנתיים ואינו מפקפק (פרש"י שאין פקפוק מועיל לו, ורבי מאיר לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים ועל ידי פסל שבנתיים מתכשרה). **גמ'** הא ניחא לרב (ב"י דאמר גבי פלוגתא דרבי יהודה ורבי מאיר אין מסככין בנסרים) מחלוקת בשיש בהן ארבעה דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה, אלא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה, סיפא במאי פליגי? (פרש"י הא ודאי סתם תקרה בני ארבעה הוא, וקמכשר רבי יהודה אליבא דבית הלל) בבטולי תקרה קא מפלגי (פרש"י כלומר אמר לך שמואל לעולם בשיש בהם ארבעה ולא הייתה כאן תקרה מתחילה ועכשיו הוא בא לסכך בהם לשם סוכה, אפילו רבי יהודה פוסל דגזרינן משום תקרה

שלא יבוא לישוב תחת קורות ביתו ויאמר מה לי זה מה לי חדשה, אבל השתא דזו תקרה הייתה ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה זה מוכיח שידוע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי. פליגי בה רבי יהודה ורבי מאיר אי איכא תו לגזור משום תקרה או לא, רבי יהודה סבר בטולי תקרה לבית שמאי צריך ליטול מבנתיים דאע"ג דמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי גזרי בהו. וב"ה סברי כיון דבטלה והוכיח שהתקרה פסולה תו ליכא לגזור, ר"מ סבר לא נחלקו וכו' ואף בה גזרינן) מר סבר בטלה בהכי, ומר סבר בהכי לא בטלה.

כתב הב"י וידוע (ערוכין מו:) שהלכה כרבי יהודה ואליבא דבית הלל.

הרי"ף כתב טעמים של בית הלל משום תעשה ולא מן העשוי ולכן אם מפקפק או נוטל אחת מבנתיים עשה מעשה וכן הלכה.

כתב הרא"ש שהר"ה הקשה על הרי"ף שטעם זה (תעשה ולא מן העשוי) הוא לשיטת רב, וקי"ל כשמואל שנחלקו בביטול תקרה שסתם תקרה מקורה בנסרים. **הרמב"ן** תירץ שהרי"ף אכן כתב כשמואל וטעם ביטול תקרה הוא משום תעשה ולא מן העשוי שכל זמן שלא בטל את התקרה הוא כאילו דר בבית, וכיון שעושה פעולה לבטל את התקרה מראה שהוא בקי בתעשה ולא מן העשוי ואין לגזור שמא יאכל תחת קורת הבית, ולכן מחלוקת היא מה לעשות כדי לבטל את התקרה ולא יהיה בה תעשה ולא מן העשוי, לכן הבא לסכך לא יסכך בנסרים שיש בהם ארבעה, אבל בית מקורה שאין מעזיבה מפקפק את כולו שמסיר את המסמרים ואפילו רחבים ארבעה, או נוטל אחת מבנתיים בין כל אחת ואחת ומניח סכך כשר במקומו, **והרמב"ם** הצריך שלא יהיה בכל נסר ד' טפחים ודבריו תמוהים ע"כ.

הר"ן כתב שהרי"ף לא מפרש כרש"י אלא שמדובר בנסרים צרים שמותר לסכך בהם לכתחלה, רק כיון שהייתה עשויה כבר שייך בזה גזרת תקרה, מלבד הפסול דאורייתא של תעשה ולא מן העשוי, ב"ה סברי שמפקפק או נוטל ודי באחד מהם, כיון שבטל את התעשה ולא מן העשוי ממילא אין כאן גם גזרת תקרה, וב"ש סוברים שאם מפקפק מבטל תעשה ולא מן העשוי אבל לא גזרת תקרה ע"כ.

כתב הב"י ולפי זה אפשר להסביר גם את שיטת הרמב"ם בלא פקפוק.

הש"ע פסק כרבי יהודה אליבא דבית הלל שמפקפק או נוטל, ואפילו בנסרים רחבים ארבעה כהרי"ף לדעת הרא"ש כמש"כ הרמב"ן וכשמואל. וביש מי שאומר כתב כשיטת הרמב"ם וכהרי"ף לפי פרוש הר"ן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שאין עליהם מעזיבה: כ"ש אם הייתה מעזיבה והסירה ואח"כ פקפק הנסרים שמועיל [אחרונים] (ס"ק כב'). כל המסמרים וכו': משמע מרש"י והרמב"ם רע"ב וא"ז שצריך לנענע את כל הנסרים (ס"ק כד'). אפילו הנסרים רחבים ארבעה: זה מועיל לענין פקפוק, אבל לענין ליטול אחד מבנתיים יש פוסקים שסוברים שלא מועיל כיון שקי"ל סכך פסול פוסל באמצע בארבעה טפחים, והרי נשאר לצד הסכך הכשר נסר שרחב ארבעה, אא"כ יזדמן לתת סכך כשר במקום שני נסרים שהוא שיעור סוכה ויותר. **ויש** סוברים שכיון שעשה מעשה שנטל נסר מבנתיים, מועיל להכשיר אף את הנסר שבצידו (ס"ק כה'). **ויש** מי שאומר וכו': דעה זו חולקת לענין פקפוק, ולענין ליטול אחד מבנתיים יש דעות בפוסקים.

באופן שהנסרים פחות מרוחב ד' טפחים ונטל מבין כל שני נסרים נסר אחד ונתן סכך כשר במקומו, מותר לישב אפילו תחת הנסרים, כיון שעשה מעשה ואפילו הסוכה גדולה כמה אמות, אולם לפי מה שנהגו בס' תרכט' לא לסכך כלל בנסרים אפילו פחותים מד' יש להזהר מפקפוק אם לא בשעת הדחק (ס"ק כו').

סעיף י'

ש"ע סוכה שאין לה גג, כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקים זה בזה כמין צריף, או שסמך ראש הדופן של הסוכה לכותל פסולה. ואם היה לה גג אפילו טפח, או שהגביה בדופן הסמוכה לכותל מן הקרקע טפח, הרי זו כשרה. הגה ויץ לומרים שהטפח לא יהיה לויר, רק מן הדופן או הסכך (רא"ש בשם ר"י והרמב"ם). ולריך שיהיה זה שצעה טפחים על שצעה בגובה עשרה טפחים (טור), גם לריך שיהיו הדפנות לאחר שהן גבוהות עשרה עשויות מדבר שמסככין בו, להא' הן הסכך (ר"ן), ולאס כל הדפנות מדבר שמסככין בו, מותר לישן אפילו תחת הדפנות (סברת הרב בפרוש רבנו ירוחם).

מקור ההלכה: משנה סוכה יט. העושה סוכתו כמין צריף (פרש"י כוך של ציידים שאורבין בה את העופות ועשוי ככורת שמשפעת והולכת שגגו וקירותיו אחד) או שסמכה לכותל (פרש"י הטה ראשי הקנים על הכותל וראש אחד על הארץ) רבי אליעזר פוסל מפני שאין לה גג (פרש"י שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאזהל משופע לאו אהל הוא אלא אם כן יש בו טפח זקוף) וחכמים מכשירים. **גמ'** תנא מודה רבי אליעזר שאם הגביה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל טפח שהיא כשרה (פרש"י אתרוויהו קאי דאמרין לבוד בזקיפה ויש שם טפח זקוף וניכר הצריף שהוא גג, וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל. או אם הרחיק. אסמכה על הכותל קאי אם הרחיק ראש הסמוך לכותל טפח והייתה סמוכה על יתדות אמרין לבוד ממנה ולכותל בשוה ולא בשיפוע והוא הגג) מאי טעמיהו דרבנן? שיפועי אהלים כאהלים דמו (פרש"י אע"פ שלא הגביה ולא הרחיקה כשרה).

כתב **הב"י** הגמ' מסיקה כמ"ד שפוסל. וכ"פ בש"ע וכדברי הברייטא.

כתב **הרא"ש שר"י** (הובא במשנ"ב ס"ק לב') מפרש שעשה בנין זקוף בגובה טפח, והרחיק מהכותל שעשה סמוך לכותל סכך רחב טפח, אבל מפרש רש"י משמע שאותו טפח אפילו הוא אויר נחשב כסתום (הובא במשנ"ב ס"ק ל') וכן משמע **בירושלמי** (פ"א ה"ב) [מודה ר' אליעזר לחכמים שאם הייתה נתונה על ארבעה אבנים או שהייתה גבוה מן הארץ פותח טפח שהיא כשרה] ומדובר שלאחר גובה עשרה יש במשך הסוכה שבעה על שבעה, ואפשר שגם תחת השיפוע שלא גבוה עשרה כשרה כמו פסל היוצא מהסוכה וכ"כ **התוס'**. (כתב בד"מ דוקא אם הדפנות מדבר שמסככין בו).

הר"ן כתב שמדברי **הרמב"ם** נראה כדברי **ר"י**.

עו"כ **הר"ן** דוקא שיש לה ששה עשר טפחים שהם שבעה עשר עם הטפח, כדי שיהיה שבעה לסכך ועשרה למחיצה, ושעשה שיעור הצריך לסכך מדבר שמסככין בו.

כתב הרא"ם שמדברי התוס' מוכח שצריך שיהיה השיפוע לסכך יותר משבעה טפחים בתוספת האלכסון ולא כהר"ן. אבל מהרמב"ם משמע שא"צ שבעה על שבעה בגובה עשרה, שהרי אם גג טפח גבוה עשרה אין ישנים בסוכה תחתיו מטעם סוכה שתחת הסוכה, ולדבריו יוצא שצריך שבעה על שבעה רק בחלל קרקע הסוכה, וא"כ מדוע סוכה של שבעה על שבעה נקראת בגמ' (טו:) שאין פחות ממנה הרי בטפח אחד ג"כ כשרה? ע"כ.

כתב הב"י לתרץ ששם נאסר משום שנראה כסוכה תחת סוכה, או משום שיש לה גג שהוא שיעור אהל לטומאה, או שכל שיש טפח חשוב אהל ואינו בטל, אבל אין ראייה מכאן להכשיר בעשויה כצריך כשאין לה שבעה על שבעה בגובה עשרה. אבל קשה מפרוש ה"מ שסובר שאין דברי המצריך דפנות של ששה עשר טפחים מחוורים ומ"מ יש לחוש לדבריהם. וא"כ הוא סובר שאע"פ שאינה גבוה אלא עשרה טפחים כשרה ויש להקשות את קושית הרא"ם (שאינן פחותה ממנה). ויש לדחוק ולומר שמה שצריך שבעה על שבעה ה"מ בקרקע, אבל בסכך אע"פ שאם הוא שבעה על שבעה מצומצם אור או סכך פסול פוסלים בשלשה מ"מ גג שבעה אינו לעיכובא, וכל שיש לה גג טפח מסכך כשר כשרה, כיון שגג טפח נחשב גג לענין טומאה, והיא מסוככת בסכך כשר וגבוה עשרה, לכן כשרה לדעת הסוברים כן.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: היה לה גג טפח: כתב המ"א שאפילו אם למעלה אין רוחב טפח אלא שפחות משלשה טפחים לגג יש רוחב טפח מותר (ס"ק כט'). בגובה עשרה טפחים: לאפוקי אם היא שבעה על שבעה וכשמגיע לגובה עשרה אינה רחבה שבעה על שבעה פסולה. ומודדים הגובה ביושר ולא באלכסון (ס"ק לג'). דהא הן סכך: מסתבר שבין אם עשה למטה בדופן טפח, או שהרחיק ראש הדופן ועשה הגג טפח מעשרה ומעלה נחשב השיפוע מהסכך. כתב הפמ"ג בכל מקום שנחלקו רבותינו בסוכה אם הוא בדאורייתא הולכים לחומרה, ואם אין לו סוכה אחרת אוכל שם בלי ברכה, ואם בדרבנן, אם יש לו סוכה אחרת ראוי להחמיר לילך לשם, ואם אין אחרת יוצא בזו ומברך וצ"ע (ס"ק לד'). (כתב הכה"ח אות נו' מש"כ צ"ע אפשר שיש לחוש לסב"ל ולא יברך).

סימן תרלב' דברים הפוסלים בסכך. ובו ד' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סכך פסול פוסל באמצע בארבעה טפחים, אבל פחות מארבעה כשרה, ומותר לישן תחתיו. מן הצד אינו פוסל אלא בארבע אמות, אבל בפחות מארבע אמות כשרה, דאמרינן דופן עקומה, דהינו לומר שאנו רואים כאילו הכותל נעקם, ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל, ודבר זה הלכה למשה מסיני. הלכך בית שנפחת באמצע וסיכך במקום הפחת, ונשאר מן התקרה סביב בין סכך כשר לכתלים פחות מארבע אמות, כשרה. ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ארבעה טפחים. במה דברים אמורים? בסוכה גדולה, שיש בה יותר על הסכך הפסול שבעה טפחים על שבעה טפחים, אבל בסוכה קטנה שאין

בה אלא שבעה על שבעה, בין באמצע בין מן הצד, בשלשה טפחים פסולה בפחות משלשה כשרה, וישנים תחתיו, ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור.

מקור ההלכה: גמ' סוכה יז. אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי (פרש"י משמיה דרב) אויר פוסל בשלשה (פרש"י כל הסוכה בשלשה) סכך פסול פוסל בארבעה (פרש"י את כל הסוכה בד'). **עמ' ב** בסורא אמרי להא שמעתא (פרש"י דרב דאמר סכך פסול פוסל בד' באמצע) בהאי לישנא, בנהרדעא מתנו אמר רב יהודה אמר שמואל (פרש"י דלא אמרה רב אלא שמואל ורב פליג עליה) סכך פסול באמצע פוסל בארבעה (פרש"י דמקום חשוב הוא להפליג ולחוץ שאין הדפנות מועילות שוב זו לזו ונראות כשתי סוכות) מן הצד פוסל בארבע אמות (פרש"י אבל פחות מכאן כשרה דמסלקין להו, בפחות מכאן בעקימת דופן ובלבד שישתייר הכשר סוכה בהכשר, אבל ארבע אמות לא אתמר בהו דופן עקומה) ורב אמר בין מן הצד בין באמצע בארבע אמות (פרש"י שזה שיעור פסול).

שם ד. מאי קא משמע לן דאמרינן דופן עקומה? תנינא בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש מן הכותל לסיכוך ד"א פסולה, הא פחות מכאן כשרה (פרש"י שדופני הבית נעשין לה דפנות והתקרה פסולה המפסקת בינתיים רואין אותה כאילו היא מן הדופן ונעקם הדופן עד כאן ואין כאן סכך פסול ומחובר לסכך כשר) וכו'.

שם ו: כי אתאי הלכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה (פרש"י פחות מד' אמות).

כתב הרי"ף שהלכה כשמואל שהרי תלמידי רב סוברים כמותו, ודווקא בסוכה גדולה אבל בקטנה בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים. וכתב הרי"ן שכיון שאין בסוכה אלא שבעה צריך שלא יהיה בה מהסכך הפסול שלשה שיוצא מתורת לבוד. ויש החולקים על הרי"ף וסוברים שבין באמצע בין מהצד בארבע אמות, **והרמב"ן** מכריע כהרי"ף שהרי בכל מקום מוזכר דין דופן עקומה, הרי"ן עצמו חוכך בהכרעת הרמב"ן (דהיינו מסתפק להחמיר). **הרא"ש** הביא דברי **בעה"ט** שהרי"ף פוסק כשמואל, **ובה"ג** פסק כרב שהוא לישנא בתרא **והירושלמי** (סוכה פ"א ה"א) מסייע לו, ומסתבר כרב ותלמידיו אינם סיוע לשמואל שהרי אם הלכה כלישנא בתרא, לישנא קמא כמי שאינה, וכיון שיש לנו ספק אם כסורא או כנהרדעא ויש מחלוקת בין רב לשמואל, הלכה כרב. וכמו שאין מחלוקת אם הרחיק את הסיכוך מהדפנות בפסול אויר שאין מחלוקת בין באמצע בין מהצד, ה"ה בסכך פסול אין חילוק, אולם כיון שנחלקו בזה רבותינו הולכים להחמיר, והרמב"ן הכריע כהרי"ף, וכ"פ הרמב"ם **ור' ישעיה** שבאמצע פוסל בארבעה.

משנה סוכה יז. הרחיק את הסיכוך מן הדפנות (פרש"י לא בגבהה קאמר אלא במשכה) שלשה טפחים פסולה (פרש"י דאויר פוסל בשלשה אפילו מן הצד, ומכאן אני אומר ומפרש שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות היינו דחשבינן לסכך כאילו מן הדופן ונעקם ונכפף למעלה, ובאורא ליכא למימר הכי, ואיני מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מהסוכה, דאם כן גם גבי אויר נמי נימא הכי) בית שנפחת וסיכך על גביו (פרש"י גגו נפחת באמצעו רחוק מהדפנות לכל צד וסיכך על הפחת באמצעו ונמצא תקרת הבית שהיא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי מפסקת בין הדפנות לסכך כשר) אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע

אמות פסולה (פרש"י הכשר ולכותל ד' אמות פסול דבארבע אמות לא נאמר למשה מסיני דופן עקומה אלא בפחות כשרה הלכה למשה מסיני רואין תקרת הבית כאילו היא הדופן שנעקם למעלה ואין כאן סכך פסול לפסול הסוכה ולא יישן תחת זה).

כתב **הב"י** נראה מדברי **רש"י** שאע"ג שהסכך גבוה מן הדפנות הרבה אומרים דופן עקומה להכשיר, שאם הסיכוך רחוק מהדפנות ברוחב שנמצא אויר מפסיק בין הדופן לסכך, אבל אם גם בגובה היה מפסיק ולא היינו אומרים דופן עקומה, לא היה שייך לדבר על האויר הרחוק ברוחב שכל שכן הוא.

הטור כתב אומרים דופן עקומה אפילו אין הדופן אלא עשרה טפחים והגג גבוה ממנו הרבה שאנו רואים הדופן כאילו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן עקומה.

אבל **הר"ן** פירש דופן עקומה שרואים כאילו הדופן נעקם, וכאילו הסכך כולו מהדופן לאיצטבא הוא דופן אלא שנתעקם שכן דרכם של כתלים להתעקם, אבל אין לפרש שרואים כאילו הדופן התקרב לסכך שא"כ מדוע אויר פוסל מהצד בשלשה היה צריך לפסול בארבע אמות שיותר קל להתקרב שאין סכך מפסיק. ולפי זה ברור שאין לאכול באותו שיעור שבין הדופן לאיצטבא כיון שהסכך שעליו דינו כדופן, ועל כרחק מדובר שהדפנות מגיעות לסכך, שאם לא כן לא אומרים דופן עקומה ע"כ.

כתב **הב"י** שאין אוכלים תחת אותו שיעור דווקא אם יש סכך פסול שאומרים דופן עקומה אם יש בסכך הפסול ארבעה טפחים, אבל פחות מארבעה אוכלים וישנים תחתיו כמש"כ **הטור**. וכתב **הר"ן** שזה דווקא לדעת **הרז"ה**, אבל **הראב"ד** סובר שלא ישנים תחתיו אא"כ הוא פחות משלשה.

גם **הרמב"ם** מפרש כדברי **רש"י** והר"ן שדופן עקומה רואים כאילו הדופן נעקם והסכך כולו מהדופן לאיצטבא נידון כדופן שנתעקם.

הש"ע פסק כפי משנת נהרדעא בשם שמואל וכדברי **הרי"ף** **הרמב"ם** והרא"ש. ושמותר לישן תחתיו אם אין לו ד"ט כדברי **הרז"ה** והטור. וכדברי **רש"י** **הרמב"ם** והר"ן שרואים כאילו הכותל נעקם, וכדברי **הרי"ף** והרמב"ם שמדובר בסוכה גדולה, אבל סוכה של שבעה על שבעה, בין באמצע בין מן הצד בג"ט פסולה. ומה שפסק שישנים תחתיו ומצטרף לשיעור הוא מימרא דרבי אבא בגמ' סוכה יט. (באר הגולה).

דינים היוצאים מהמשנ"ב: סכך פסול: נתברר מהו בס' תרכט' (בשע"צ אות א' כתב שאפילו אם הוא פסול מדרבנן) (ס"ק א'). באמצע בד"ט: לאורך כל הסוכה (שיש לה ג' דפנות), שהוא שיעור חשוב לחצוץ בין הדפנות, ונראה כשתי סוכות שיש להן רק שתי דפנות (ס"ק ב'). ומותר לישן תחתיו: יש פוסקים שסוברים שאף שהסוכה כשרה, אין לאכול ולישן תחתיו, אא"כ הוא פחות מג"ט, לכן יש להחמיר לכתחילה (בהגהות איש מצליח כתבו שלדין אפשר לישן תחתיו אפילו לכתחילה כדעת מרן, אלא שלענין אכילה יש להחמיר משום סב"ל. **ובחזו"ע** עמ' סו' כתב אפילו היה פחות מד' הסוכה כשרה, ואם הוא פחות מג"ט מותר לאכול ולישן תחתיו. נראה מדבריו שסתם להחמיר) (ס"ק ג'). כאילו הכותל נעקם וכו': משמע מהלשון שהדופן מגיע לסכך, וי"א שאפילו אם אין

הדפנות מגיעות לסכך רואים כאילו הדופן מגיעה עד למעלה ונכפפת. ואפשר שאם המרחק מהדפנות עד הסכך הוא פחות מג"ט, לכ"ע מקילים לומר לבוד ודופן עקומה (בכה"ח אות ז' כתב המאמר מרדכי שמרן ז"ל לא הזכיר כלום מזה בש"ע ונראה שדעתו להחמיר. בחזו"ע עמ' סז' בהערה כתב לעשות ס"ס שמא הלכה כהטור שאפילו רחוק הרבהאמרינן גוד אסיק ואח"כ דופן עקומה, ושמא אף הר"ן מודה שבפחות מג' מהדופן עד הסכך שפיר דמי) (ס"ק ד'). הסכך הפסול וכו': אם הסכך הפסול מונח באלכסון אינו פוסל אלא אם יש ברוחבו ד"א אע"פ שבשיפוע יש ד"א. ואם יש קורה בסמוך לו בפחות מג"ט כיון שהצד הגבוה רחוק יותר מג"ט אין מצטרפים (ס"ק ה'). מיהו אין ישנים תחתיו כל זמן וכו': אף שהסוכה כולה כשרה היא, אותו מקום חשוב לעצמו ולא מתבטל (ס"ק ו'). שיש בו ארבעה טפחים: אפשר אפילו אם בתוך הסוכה יש רק ג"ט ועוד טפח בחוץ, אסור אפילו לישן תחתיו (כתב החזו"א הלכה כמסקנת המ"א שאם יש בפנים פחות מד"ט ישנים תתיו) (ס"ק ז'). שאין בו אלא שבעה על שבעה: אינו מדוקדק שאפילו אם יש בה תשעה ומחצה ויש בה סכך פסול שלשה טפחים פוסל את כל הסוכה, כיון נוציא אותו אין הכשר סוכה [מ"א] (ס"ק ח'). כשרה וישנים תחתיו: כיון שהוא מועט חשוב כאינו [ט"ז] (ס"ק ט').

סעיף ב'

ש"ע אויר בין בגדולה בין בקטנה שוים, דבין באמצע בין מן הצד, בשלשה טפחים פסולה, בפחות משלשה כשרה, ומצטרף להשלים הסוכה, ואין ישנים תחתיו. הגה ודווקא שהולך על פני כל הסוכה (ר' ירוחם) או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו, חבל כלאו הכי מותר, דהא אין סוכה שאין בה נקבים נקבים (ר"ן). והא דסכך פסול פוסל צארכעה ואויר צלשה, היינו דווקא שהפסיק הסוכה לשתיים ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד, חבל אם נשאר שיעור סוכה במקום אחד, המקום ההוא כשר, ואף שמצחוץ, אם מחובר לו מן הצדדים (טור).

מקור ההלכה: גמ' סוכה יז. אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אויר פוסל בשלשה, סכך פסול פוסל בארבעה, ואמינא להו אנא אויר דפוסל בשלשה מנא לכו? דתנן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה.

כתב הב"י משמע במשנה שבין בסוכה גדולה בין בקטנה מדובר, ומדובר במשנה מהצד שפוסל בג"ט וכ"ש באמצע.

גמ' שם יט. תנא (בתוספתא פ"ב ה'ב') פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה. רבי אושעיא אמר לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות משלשה בסוכה קטנה, ומאי יוצא? יוצא מתורת סוכה (פרש"י שאפילו מין כשר אינו). מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר (פרש"י) ופשיטא דכשר דאפילו אויר החמור ממנו אינו פוסל בשיעור זה), ואויר פחות משלשה בסוכה קטנה מי פסיל? אמר ליה רבי אבא (פרש"י) להכי אהני נידון כסוכה, דאשמעינן תנא לומר שישנים תחתיו דאילו אויר פחות משלשה מצטרף להשלים שיעור הסוכה אבל אין ישנים תחתיו) זה מצטרף ואין ישנים תחתיו.

כתב הרא"ש שבירושלמי (ברכות פ' שלשה שאכלו ע"פ הגהות והערות) **משמע כפרוש רש"י**. ואין להקשות איך אפשר להזהר בסוכה מלאה נקבים שלא ישן תחתם, שכאן מדובר שהאוויר הולך לאורך כל הסוכה.

[כתב הטור ע"פ התוס' והרא"ש והא דאוויר פוסל בשלשה וסכך פסול פוסל בארבעה היינו בסוכה שאין לה אלא שלש דפנות ומתחיל בדופן האמצעי ומהלך על כל פני הסוכה עד צד הפרוץ דהשתא מפסיק האוויר וסכך הפסול בין בסכך כשר לכשר ולא ישאר מכל צד אלא שתי דפנות. אבל אם מתחיל מן הדופן שמהצד ומהלך עד הדופן שכנגדו אם נשאר מן הסכך הכשר לצד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכה כשרה, דהא אית לה שלש דפנות וצד שמעבר הפתח אם יש בניהם אויר שלשה פסול, אבל אם סכך פסול מפסיק בניהם ונשאר אצל הפתח הכשר סוכה, אם יש מסכך הכשר של צד הפתח עד הדופן האמצעי פחות מארבע אמות הכל כשר. הצד הפנימי שקרוב לדופן שהרי יש לו שלש דפנות, והצד החיצון על ידי דופן עקומה שאנו רואים דופן אמצעי כאילו הוא אצל סכך הכשר החיצון ומכל מקום לא נפסל הפנימי שנאמר כיון שאנו רואים הדופן האמצעי כאילו הוא אצל הכשר החיצון הרי נשאר הפנימי בלא דופן דנהי דאמרין רואים מ"מ במקומו נשאר ומכשיר גם צד הפנימי. ודווקא שיש לסוכה שלש דפנות שלמות, אבל אם עושה שתי דפנות עריבן גדולות ובשלישית אין בה כי אם שבעה טפחים פסולה, שאפילו אם נאמר רואים אין לכשר החיצון אלא שתי דפנות אלו. ואם האוויר והפסול אין מהלכים על פני כל הסוכה אלא באמצעיתה יש אויר שלשה על שלשה, או סכך פסול ארבעה על ארבעה, אם יש ממנו עד הדופן האמצעי הכשר סוכה הכל כשר, בין מה שבצדדים ובין מה שבצד הפתח, אפילו מה שכנגד האוויר הפסול כיון שהכל מחובר לשיעור הכשר סוכה והרי הוא כפסל היוצא מן הסוכה שנידון כסוכה, ותחת האוויר והפסול לבד, פסול. ואפילו אין כדי הכשר סוכה ממנו עד הדופן האמצעי, מצטרפין זה עם זה לשיעור הכשר סוכה ואין האוויר וסכך פסול פוסלים כיון שהכשר סוכה מתחבר יחד עם הצדדים].

הש"ע פסק כפי המימרא של רבה בשם תלמידי רב, שאויר בין בגדולה בין בקטנה בין באמצע בין מן הצד בג"ט פוסל. וכהמימרא של רבי אבא שבפחות מג' מצטרף ואין ישנים תחתיו.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כתב ה"ט"ז הטעם שאויר חמור יותר שנראה לעין יותר מהפסק סכך פסול (ס"ק י'). ודווקא שהולך וכו': מדובר שהאוויר פחות מג"ט (ס"ק יא'). ראשו ורובו: **בר"ן** כתוב ראשו או רובו וכ"מ **בריטב"א** (ס"ק יב'). שהפסיק הסוכה לשתיים: מדובר שיש לה רק ג' דפנות (ס"ק יג'). אבל אם נשאר וכו': שהפסול או האוויר הולך לרוחבה ונשאר שיעור סוכה במקום אחד לצד הדופן האמצעית של הסוכה (ס"ק יד'). המקום ההוא כשר: אבל החלק החיצון שמהעבר השני פסול שיש לה רק שתי דפנות. ואם יש פחות מד"א מהדופן האמצעית עד סופו של הסכך הפסול, אף החלק החיצון כשר, שאומרים דופן עקומה עד שם. אבל אם יש אויר מפסיק, החלק החיצון פסול (ס"ק טו'). ואף שמבחוץ: אם מחובר מהצדדים מצטרפים הפנימי והחיצון להכשר סוכה, אפילו אם אין בפנימי לבד הכשר סוכה [מ"א בשם הפוסקים]. מ"מ תחת האוויר או הסכך הפסול אין לשבת. ובספר **בכורי יעקב** מפקפק על זה שמצטרפים הפנימי והחיצון לשיעור סוכה (ס"ק טז').

סעיף ג'

ש"ע סכך פסול פחות מארבעה ואויר אצלו פחות משלשה, אין מצטרפים לפסול. הלכך, אם אויר שלשה במקום אחד, אפילו מיעטן בסכך פסול, כשר. והני מילי בסוכה גדולה, אבל בקטנה שאין בה אלא שבעה על שבעה, אם יש בין שניהם שלשה טפחים, מצטרפים לפסול.

מקור ההלכה: הטור מהתוס' והרא"ש.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: סכך פסול פחות מארבעה ואויר אצלו וכו': אפילו אם היה הסכך באמצע על פני כל אורכו, אין מצטרף האויר לפסול את הסוכה משום דלא שוו שיעורייהו, ולכן כיון שאין בו ד"ט מותר לישן תחתיו, ובמקום האויר אף שאין בו ג"ט אין ישנים תחתיו (כתב הבה"ל (ד"ה הלכך) ה"ה סכך פסול ד"ט ומיעטו בין בקנים בין בסכך פסול) (ס"ק יז'). אבל בקטנה וכו': ששם שיעורם שוה, שבג"ט פסול מצטרפים לפסול בג"ט (ס"ק י').

סעיף ד'

ש"ע אם יש סכך פסול שני טפחים ועוד סכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלשה מפסיק בניהם, יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפים לפסול הסוכה.

מקור ההלכה: הטור בשם הרא"ש ובזה אין להסתפק אם אין בפסולים ארבעה ואויר פחות משלשה מפסיק, האויר לא משלים לארבעה משום שלא אומרים לבוד להחמיר (הובא במשנ"ב ס"ק כ').

כתב המשנ"ב (ס"ק יט') אם אפשר לתקן יתקן, ואם א"א לתקן ואין לו סוכה אחרת ישב בה ולא יברך משום סב"ל.

סימן תרלג' דין גובה הסוכה. ובו י' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, פסולה, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה, בין שהמחיצות מגיעות לסכך בין שאין מגיעות, אבל עשרים כשרה, אפילו כל סככה למעלה מעשרים, כיון שאין בחללה עשרים.

מקור ההלכה: משנה סוכה ב. סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ורבי יהודה מכשיר. גמ' מנה"מ? אמר רבה דאמר קרא "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג' מג') (פרש"י עשה סוכה ששיבתה ניכרת לך) עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא. רבי זירא אמר מהכא "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" (ישעיה ד' ו') (פרש"י משמע אין סכך אלא העשוי לצל) עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב אלא בצל דפנות (פרש"י שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות ואין צריך סכך) וכו' **ורבא** אמר מהכא "בסוכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג' מב') אמרה תורה כל שבעת ימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע (פרש"י סוכה שבעה ותו לא דהיינו עראי ודייה במחיצות קלות. למעלה מעשרים צריך לעשות יסודותיה ומחיצותיה קבועין שלא תיפול). [א"ל אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה? א"ל הכי קאמינא לך עד כ' אמה דאדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק, למעלה מכל אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד ליה דירת עראי נמי לא נפיק (פרש"י על כרחך לא הקפידה תורה על עראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור בגובהה שתהא יכולה לעמוד על ידי יתדות עראי)] וכו' **עמ' ב' כמאן אזלא הא דאמר ר' יאשיה אמר רב מחלוקת (פרש"י דר' יהודה ורבנן)**

בשאינ דפנות מגיעות לסכך אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה? כמאן כרבה דאמר משום דלא שלטא בה עינא וכיון דדפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בה עינא (פרש"י דרך דפנות). כמאן אזלא הא דאמר רב הונא אמר רב מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות, אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה? כמאן כרבי זירא דאמר משום צל הוא וכיון דרויחא איכא צל סוכה (הובא כל זה במשנ"ב ס"ק ג').

כתב הב"י שלשיטת רבא אין תקנה בין אם הדפנות מגיעות לסכך בין אם יש בה יותר מארבע אמות, כיון שהיא למעלה מעשרים אמה פסולה.

הרי"ף והרא"ש דחו את דברי הפוסקים כרבה, והעלו שהלכה כרבא, וכתב הרא"ש שכ"פ הרז"ה והרי"ץ גיאת ורבנו ישעיה, וכן נראה ממה שסתם הרמב"ם שלא תהיה גבוהה מעשרים אמה ולא חילק.

גמ' עירובין ג: חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן (פרש"י עשרים אמות שהוזכרו בין במבוי בין בסוכה אחללה קיימי).

כתב הב"י כלומר שאינה נפסלת אא"כ גובה חללה יותר מעשרים (הובא במשנ"ב ס"ק א'). ומודדים באמה בת ששה טפחים מצומצמים (הובא במשנ"ב ס"ק ב').

הש"ע פסק כפי הטעם של רבא שצריך שתהא דירת עראי, וכהגמ' בעירובין.

כתב המשנ"ב (ס"ק ד') שאפילו אם הסכך עומד על קנים גבוהים אם הוא למטה מעשרים כשר. (כתב הבה"ל (ד"ה למעלה) בשם רבי אברהם בנו של הרמב"ם האצבע הנזכרת היא הגודל מאיש בינוני לא ננס ולא גדול ולא רך בשנים, שהגיע לתכלית הגודל שהוא גיל שלשים וחמש או יותר).

סעיף ב'

ש"ע היתה גבוהה יותר מעשרים והוצין (פרוש, ענפים קטנים עם העלים שלהם) יורדים למטה, אם צילתן מרובה מחמתן כשרה, ואם לאו פסולה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד. היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין (פרש"י של סכך ראשית התליון) יורדין בתוך כ' אמה אם צילתם (פרש"י של אותם הוצין מרובה מחמתם אי הוה שקלת ליה לסכך העליון) מרובה מחמתם כשרה, ואם לאו פסולה.

[גמ' עירובין ג. מקצת קורה בתוך עשרים ומקצת קורה למעלה מעשרים, מקצת סכך בתוך עשרים ומקצת סכך למעלה מעשרים. אמר רבה במבוי כשר בסוכה פסולה. מאי שנא במבוי דאמרין קלוש (פרש"י רואין כאילו ניטל אותו העובי היוצא למעלה ותהא קורה דקה) סוכה נמי לימא קלוש? אי קלשת ליה חמתה מרובה מצילתה. הכא נמי אי קלשת לה הויה לה קורה הניטלת ברוח. אלא על כרחך נעשו כשיפודין של מתכת. הכא נמי על כרחך נעשית צילתה מרובה מחמתה? אמר רבה מפרזיקא סוכה דליחיד היא לא מדכר (פרש"י וזימנין דמשתקל עובי הסכך הנכנס לתוך כ' וקיימא כולה למעלה מל' מבוי דלרבים מדכרי אהדדי (פרש"י שאם תרקב תחתונה של קורה ותעמוד כולה למעלה מעשרים אמה מתקני לה). רבינא אמר סוכה דאורייתא אחמירו בה רבנן, מבוי דרבנן לא אחמירו ביה רבנן. רב אדא בר מתנה מתני להא שמעתא דרבה איפכא: אמר רבה במבוי פסול בסוכה כשרה, מאי שנא סוכה דכשרה דאמרין קלוש, במבוי נמי נימא קלוש? אי קלשת ליה הויה לה קורה הניטלת ברוח, הכא נמי אי קלשת ליה חמתה מרובה מצילתה? אלא (פרש"י אמאי מכשרת בסוכה משום דע"כ השתא צילתה מרובה מחמתה דהא רואין דקאמרין ולא שקילנא מינה מיד) על כרך נעשית צילתה מרובה מחמתה. הכא נמי ע"כ נעשו כשיפודין של מתכת. אמר רבא מפרזיקא סוכה דליחיד היא רמי אנפשיה ומדכר מבוי דלרבים היא סמכי אהדדי ולא מדכרי דאמרי אנשי קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא

קריא. רבינא אמר סוכה דאורייתא לא בעי חיזוק מבוי דרבנן בעי חיזוק. מאי הוי עלה? רבה בר רב עולא אמר זה זזה פסול, רבא אמר זה זזה כשר חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן].

כתב הרא"ש אע"ג שמקצת הסכך הוא למעלה מ' כיון שהוצין מגיעים לחלל עשרים כשרה כהגמ' בעירובין.

כתב הר"ן אם צילתן מרובה מחמתן לאחר שניטול את כל מה שגבוהה מ' שמונים עשרים מההוצין ולמטה, ואע"ג שבגמ' בעירובין משמע שאם ניטול את הסכך שמקצתו למעלה מ' יהיה במה שבתוך כ' חמתו מרובה ואפילו הכי כשרה, י"ל שלא דומה הוצין שהם לא חשובים כסכך ולכן אם חמתן מרובה הם נחשבים כאינם, משא"כ מקצת סכך שהוא חשוב ע"כ. אבל **התוס'** פרשו אם קלשת ליה שלא יכול להתקיים הסכך מחמת קלישותו ויתפזר ברוח, ולא שאם ניטול את החלק העליון הנשאר יהיה חמתו מרובה, שבזה אין להכשיר ע"י צירוף הסכך העליון שהוא מצרף סכך פסול, אולם בעירובין פרשו (התוס') כדברי הר"ן ולא חשוב סכך פסול כ"כ הואיל והיה כשר אם היה למטה מ' אמה.

כתב המשנ"ב (ס"ק ו') אם ניטול את הסכך העליון תהיה צילתה מרובה מחמתה מחמת ההוצין שמוזדים מהם ומטה.

סעיפים ג'-ד'

ש"ע ס'ג' סוכה שחללה יותר מעשרים אמה, ותלה בה דברים נאים ועל ידי כך נתמעט חללה, לא הוי מיעוט. וכן אם מיעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט, ואפילו ביטלם.

ש"ע ס'ד' מיעטה בתבן וביטלו, הרי זה מיעוט, ואין צריך לומר עפר וביטלו, אבל סתם אינו מיעוט אפילו בעפר, עד שיבטלנו בפה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ג: היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה בכרים ובכסתות לא הוי מיעוט (**פרש"י** שאין סופו להניח שם כל ז' מפני הפסד ממונו (הובא **במשנ"ב** ס"ק ט')) אע"ג דבטלינהו לכולהו (**פרש"י** לכל שבעה בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול) משום דבטלה דעתו אצל כל אדם. תבן וביטלו (**פרש"י** בפיו לשבעה) הוי מיעוט וכל שכן עפר וביטלו, תבן ואין עתיד לפנותו (**פרש"י** ולא יצטרך לפנותו כל ימי החג ומיהו לא ביטלו ממש בפיו) או עפר (**פרש"י** נתן בו סתם ואין ידוע אם עתיד לפנותו אם לאו) מחלוקת רבי יוסי ורבנן (**פרש"י** וכן עפר ואין עתיד לפנותו יש בו מחלוקת, דבטיל לרבי יוסי מסתמא ואפילו לא ביטלו בפיו, ולרבנן לא בטיל. והא דנקט עפר סתם משום כוחו דרבי יוסי דאפילו סתם דלא ידיע אי עתיד לפנותו אי לאו אמר דבטיל אבל תבן ראוי לבהמה ולהסקה או לטיט הלכך סתמיה לא בטיל אפילו לרבי יוסי) דתנן בית שמילאוהו תבן או צורות וביטלו מבוטל. ביטלו אין לא ביטלו לא, ותני עלה רבי יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ובטל, עפר ועתיד לפנותו הרי הוא כסתם תבן ולא בטיל.

שם י': אתמר נוי סוכה אין ממעטין בסוכה (**פרש"י** קרמין הפרוסים למעלה לנוי אין ממעטין בגבוהה מעשרים להכשירה דלאו מין סככה נינהו, דאי סכך הוו הוה מיפסלה משום מקבל טומאה, ולא לפוסלה משום פחותה מ').

כתב הב"י משמע בגמ' שתבן סתם ועפר ועתיד לפנותו או עפר סתם מחלוקת בין רבי יוסי ורבנן, שלרבנן לא בטל ולרבי יוסי בטל והלכה כרבנן וכ"כ הרא"ש. **בבדק הבית** תמה על **הטור** שפסק שתבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם ממעט, שהרי לרבנן אינו ממעט עד שיבטלנו וכ"ש בתבן שצריך לבטלו בפה וכפרש"י וכ"פ הרי"ף והרמב"ם.

כתב הרא"ש רש"י פירש ביטול לשבעה ימים, ור' חננאל ואבי העזרי פירשו עד עולם, ונראה כפרש"י שהביטול הוא לכל זמן מצות סוכה, כמו ביטול כותל וחריץ שבין שני חצירות בגמ' (עירובין עז). שא"צ לבטל אלא לאותה שבת, וכן דעת הר"ן. אבל ה"מ כתב שדעת הרי"ף והרמב"ם לפרש ביטול לעולם. כתב הב"י איני יודע מנין לו לפרש כן בדבריהם. (הלחם משנה תמה על הב"י וה"מ פ' כן מדעתו, ורק לענין אם רבנן פוסלים גם בעפר ואין עתיד לפנותו בזה כתב שהרי"ף והרמב"ם מחמירים. הגהות והערות).

הש"ע פסק כרבנן וכהרי"ף הרמב"ם והרא"ש שסתם אינו ביטול אפילו בעפר.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: לא הוי מיעוט: ואפילו אם הנוי צילתו מרובה מחמתו, כיון שלא מין סכך הוא. וי"א שאפילו אם מיעט בעשבים ופרחים שכשרים לסכך, אינו ממעט כיון שתלאן רק לנוי ולא לשם צל (כתב הבה"ל (ד"ה ותלה) כתב הפמ"ג שמרש"י משמע שאם עיטרה בעשבים ופרחים ממעטים, והלבוש כתב להפך, וכ"מ בירושלמי שממעטים, ואפשר שגם רש"י יודה שאם תלאם לנוי שאינם ממעטים והירושלמי לא דיבר באופן כזה) (ס"ק ז'). מיעטה בתבן: אבל אם שטח תבואה ע"ג הקרקע לא מועיל ביטול כי בטלה דעתו אצל כל אדם כמו בכרים וכסתות (ס"ק י'). וביטלו: בס' שנח' ס' ב' י"א דווקא שמבטל לעולם, ויש מקלים שמבטל לאותה שבת. ולפי זה לגבי סוכה לבטל לכל ימי החג, ונטו האחרונים להקל בזה (ס"ק יא'). הרי זה מיעוט: וא"צ לנענע הסכך מחדש, אע"ג שהיתה פסולה לפני כן (ס"ק יב'). עד שיבטלנו בפה: במשנ"ב ס' שעב' ס' טז' ס"ק קכא' כתב י"א שביטול בלב מועיל. כתבו האחרונים שלמעט ביו"ט אסור שזה כעין בונה, ועוד שמתקן את הסוכה כמו בהדס בס' תרמו' (ס"ק יג').

סעיף ה'

ש"ע היתה גבוהה מעשרים, ובנה בה איצטבא כנגד הדופן האמצעית על פני כולה, ובה שיעור סוכה, כשרה כל הסוכה, אפילו מהאיצטבא והלאה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד. ופרש"י דופן אמצעי דסתם סוכה בת שלשה דפנות והרביעית כולה פתח (הובא במשנ"ב ס"ק טז'). על פני כולה. שמגיעין ב' ראשי האיצטבא לב' דפנות הצדדין והאיצטבא היא בנין אבנים וטיט (הובא במשנ"ב ס"ק יד-יז' וה"ה מרצפות), אם יש באיצטבא שיעור הכשר סוכה קטנה, כשרה. כל הסוכה שיש לה ג' דפנות והאי הכשר סוכה אפילו מן האיצטבא והלאה דמנין חללה מראש האיצטבא ומעלה ונמצא דופן אמצעי כולו כשר ודפנות הצדדיים ברוחב האיצטבא הוכשרו בה, הרי כאן סוכה קטנה כשרה ואמרינן לקמן (יט). פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, ומפרשין ליה אם יש הכשר סוכה ביחד, ועוד יש בסוכה

משם והלאה פסל וכו' ויוצא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות הלכך כל הסוכה כמות שהיא גדולה כשרה.

כתב הרא"ש שר' ישעיה הקשה על פרש"י, והוא תירצו. כתב ה"מ מהגאונים נראה כפרש"י, והאחרונים חולקים, ונראה שהרמב"ם סובר כרש"י. הר"ן חולק על רש"י. מסיק הב"י לענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים עם רש"י הכי נקטינן.

כתב המשנ"ב (ס"ק יח') ואוכלים וישנים שם, כי אנו רואים כאילו האיציטבא מתפשטת בכל הסוכה.

סעיף ו'

ש"ע אם בנה האיציטבא מן הצד, אם יש מן האיציטבא עד הכותל השני פחות מארבע אמות, כשרה על האיציטבא דווקא, ואם לאו פסולה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד. היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איציטבא וכו' מן הצד (פרש"י כגון אם בנה האיציטבא על פני אחד מדופני הצדדים (הובא במשנ"ב ס"ק טו')) אם יש משפת האיציטבא לכותל ד"א (פרש"י השני שהרחיק ממנו ד' אמות) פסולה (פרש"י דלא הוכשרו באיציטבא זו אלא שתי דפנות אותו שסמך לה מן הצד והאמצעי שראש האיציטבא מגיע לו), פחות מארבע אמות כשרה (פרש"י שאף הוא הוכשר על ידה דקי"ל הלכה למשה מסיני דמכשירין סוכה על ידי עקימת דופן עד ארבע אמות חסר משהו ורואין סך העליון המחובר לדופן כאילו הוא מן הדופן עצמו ועקום עד כנגד שפת האיציטבא (הובא במשנ"ב ס"ק כ') וכאן מודדין את גובהן משפת האיציטבא ולמעלה ואף על פי שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל וראשו אינו כלה ע"כ זהו גובה חללה והרי נתמעט חללה מתחתיו).

כתב הרא"ש שרש"י לא מכשיר את כל הסוכה שהרי אין לה סך כיון שרואים את הסך כאילו הוא כותל עקום (הובא במשנ"ב ס"ק כ'). אבל ה"מ כתב שנחלקו בזה המפרשים כמו שנחלקו בציר שביס' ה' שהאיציטבא באמצע.

הש"ע פסק כרש"י כפי ההסבר ברא"ש.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: פחות מד"א כשרה: דווקא כשהדפנות מגיעות לסך, כי אם לא מגיעות א"א לומר שרואים את הסך והכותל כאילו הם דופן אחת, שהרי אין נוגעים זה בזה כלל (ס"ק כ'). על האיציטבא דווקא: לצד הפתח מותר לשבת אף להלן מהאיציטבא, שיש שם סך אף שהוא גבוהה מעשרים כמו בסעיף קודם (ס"ק כא').

סעיף ז'

ש"ע אם בנה האיציטבא באמצע, אם יש ממנו לכותל לכל צד פחות מארבע אמות כשרה על האיציטבא אפילו גבוהה יותר מעשרה, ואם יש בינה לכותל ארבע אמות, פסולה אפילו האיציטבא גבוהה עשרה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד. היתה גבוהה מ' אמה ובנה איציטבא באמצעיתה, אם יש משפת האיציטבא ולדופן ארבע אמות לכל רוח ורוח פסולה, פחות מארבע

אמות כשרה. **עמ' ב'** היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים (**פרש"י** רחוק מהדפנות הרבה ובו הכשר סוכה יש בראשו שבעה ומשהו על שבעה ומשהו) ויש בו הכשר סוכה, סבר אב"י למימר גוד אסיק מחיצתא (**פרש"י** של עמוד שמבחוץ סביב הגבוהים עשרה סביבות ראשו, והרי יש בהן גובה י' וחשובה סוכה על ראשו ודופני העמוד דופנותיה על ידי גוד אסיק, וסכך של מעלה כשר לה דאינו למעלה מל' מראש העמוד), א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא (הובא **במשנ"ב** ס"ק כד').

הרא"ש דחה את דברי **הרי"ץ** גיאת שאם האיציטבא גבוהה עשרה רשות אחרת היא, כי מאי נפק"מ שרשות אחרת היא הרי אומרים דופן עקומה מד' רוחות והרי האיציטבא מוקפת מחיצות, ודומה לסוכה העומדת בראש הגג שרשות אחרת היא ביחס לחצר, ובעה"ט הכשירה אפילו אם האיציטבא גבוהה עשרה ע"כ. דעת **הר"ן** נוטה לרי"ץ גיאת, וכתב ה"מ שדעת **הרמב"ם** כהחולקים על הרי"ץ גיאת וכן דעת בעה"ט וכן הלכה.

כתב **הר"ן** אע"ג שבשבת אומרים גוד אסיק מחיצתא, לגבי סוכה לא אומרים משום שצריך מחיצות הניכרות כמו דירה, ואפשר שכיון שלענין שבת חולק רשות לעצמו והרי הוא כמוקף מחיצות, אפילו אין ממנו ולכותל ד"א פסולה ולא אומרים בו דופן עקומה ע"כ. כתב **הב"י** נראה שטעמו כמו הרי"ץ גיאת.

הש"ע פסק כרבא שלא אומרים גוד אסיק מחיצתא.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כשרה על האיציטבא: שגם בכמה רוחות בבת אחת אומרים דופן עקומה (ס"ק כב'). אפילו היא גבוהה וכו': ולא אומרים שהיא חולקת רשות לעצמה ואין הכתלים שייכים לה כלל (ס"ק כג').

סעיף ח'

ש"ע סוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים, פסולה.

מקור ההלכה: משנה סוכה ב.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק ח') ר"ל החלל שלה מהקרקע ועד הסכך.

סעיף ט'

ש"ע היתה גבוהה מעשרה והוצין יורדין לתוך עשרה, אפילו אם חמתן מרובה מצילתן, פסולה. אבל אם הנויין יורדין לתוך עשרה אינם פוסלים.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד. היתה גבוה י' טפחים והוצין יורדין לתוך י' סבר אב"י למימר אם חמתן מרובה מצילתם כשרה (**פרש"י** דכי היכי דבגבוהה לא ממעטי להכשיר היכא שחמתן מרובה מצילתן, בנמוכה נמי לא ממעטי לפסול, ואם חמתן מרובה מצילתן כשרה) א"ל רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה (הובא **במשנ"ב** ס"ק כו').

מה שהנויים שיורדים למטה מי' לא פוסלים הובא בס' ג' מדברי רש"י.

כתב **המשנ"ב** (ס"ק כז') שהנויים לא פוסלים שבטלים אגב הסוכה, ולא נקרא דירה סרוחה, וה"ה אם תלה כלים וכדומה.

סעיף י'

ש"ע היתה נמוכה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה, ויש בחקק שיעור הכשר סוכה, אם אין בין חקק לכותל שלשה טפחים, כשרה, יש בניהם שלשה טפחים פסולה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ד. היתה פחות מ' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה (פרש"י כנגד הגומא ובאותה גומא הכשר סוכה באורך ורוחב) אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות משלשה טפחים כשרה (פרש"י כלבוד הלכה למשה מסיני וחשבין ליה כאילו החקק לבד ומגיע עד הכותל, לבד סניף דבר שמאריכין אותו, על ידי סניפין כדי לסנוף חקק על חקק), מאי שנא התם דאמרת פחות מארבע אמות, ומאי שנא הכא דאמרת פחות משלשה טפחים? התם דאיתיה לדופן פחות מארבע אמות סגיא, הכא לשווי לדופן פחות משלשה טפחים אין אי לא לא.

כתב **הב"י** לדעת **הטור** רק מה שנגד החקק כשר, ואיני יודע מה זה שונה מאם היתה גבוהה מעשרים ובנה בה איצטבא שרש"י מכשיר אפילו מהאיצטבא והלאה.

כתב **הר"ן** מה שמכשירים בפחות מג' דווקא כשיש בחקק שיעור סוכה, אע"ג שמה שאנו אומרים לבד לא נחשב כאינו, שא"כ אויר פחות מג' יפסול בסוכה קטנה שהרי הוא מפחית מהשיעור, אפילו הכי אם אין בחקק שיעור סוכה פסולה כי אין חלל עשרה כשיעור הכשר סוכה וזה נחשב לדירה סרוחה, וכ"כ **הרי"ץ** **גיא** ע"כ, וכן דעת **רש"י**.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: וחקק בה להשלימה לעשרה: ה"ה אם היה סכך עב ונטל מלמטה עד שנהיתה גבוהה עשרה, כשרה [מ"א] (ס"ק כח'). ג"ט כשרה: יש מהפוסקים שהחמירו לא לאכול ולישן חוץ מהחקק, בין לצד הפתח בין לצד הכתלים (ס"ק כט'). יש בניהם ג"ט פסולה: ולא מכשירים משום דופן עקומה, שכל שאין גובה י"ט אינה דופן, ולא נאמרו בה הלכות דופן (ס"ק ל').

סימן תרלד' שלא תהיה פחות משבעה על שבעה. ובו ד' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סוכה שאין בה שבעה על שבעה פסולה. ולענין גודל אין לה שיעור למעלה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ג. אמר רב שמואל בר יצחק צריכה שתהא מחזקת ראשו רובו ושולחנו.

שם טז. (על המשנה בטו. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה) אמר רב הונא לא שנו אלא שאין שם חלל טפח במשך שבעה, אבל אם יש שם חלל טפח במשך שבעה הרי זה סוכה (פרש"י גובה במשך אורך ורוחב שבעה טפחים כשיעור סוכה).

כתב **הרא"ש** (שיעור כדי ראשו רובו ושולחנו) היינו שבעה טפחים על שבעה טפחים שמובא בגמ' (סוכה ז): דגברא באמתא יתיב ושולחנו טפח כמובא ב**ירושלמי** (סוכה

פ"ב ה"ח) וכמה כדי שולחן? טפח. וכמה כדי ראשו ורובו ושולחנו? שבעה טפחים על שבעה טפחים (הובא במשנ"ב ס"ק א'). וכן מוסכם מכל הפוסקים.

מש"כ הטור ולענין גודלה אין לה שיעור, כ"כ הרמב"ם, ופשוט הוא שאל"כ היה לחז"ל לפרש כשם שפירשו לענין גובהה. (הגר"א הביא מקור מהגמ' כז: מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ואף שאין זה לאכילה ושתייה מ"מ גדולה הרבה ע"כ. הב"י והב"ח לא הביאו משם ראיה כי לא מדובר שכל ישראל ישבו בסוכה בבת אחת וכפרש"י שישבו בזה אחר זה. הגהות והערות).

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שבעה על שבעה: בין באורך בין ברוחב, ולכן אם יש בצד אחד פחות מז"ט ומהצד השני ארוך הרבה יותר לא מועיל. כתב המ"א אפילו אם הסוכה גדולה הרבה, ובמקום אחד יש קרן משוכה לפנים שאין בה שבעה על שבעה, אסור לישב שם כיון שהמקום צר לו לשבת שם (כתב הבה"ל (ד"ה סוכה) שאין לזוז מדברי המ"א ואכן בפרט זה יש להקל כמש"כ הביכורי יעקב שא"צ להקפיד שלא להכניס השולחן באותה קרן, ולא חוששים שמא ימשך אחר שולחנו. מה שצריך שבעה על שבעה הוא בכל גובה עשרה טפחים, וכתב הפמ"ג שצריך שיהיה הכל בריבוע (אורך ורוחב שבעה על שבעה בגובה עשרה). נו"י סוכה שממעטים מהצד הוא עד גובה עשרה) (ס"ק א'). למעלה: אפילו סוכה גדולה יכול לעשות מחיצותיה עראי בהוצא ודפנה, ולכן אפילו עשאו קבע כשרה [ב"ח] (ס"ק ב').

סעיף ב'

ש"ע אם היא עגולה צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה על שבעה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ז: תניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשובר (פרש"י עגולה) פסולה לפי שאין לה זוויות, אמר ר' יוחנן סוכה העשויה ככבשן (פרש"י עגולה דלית ליה כאחרים) אם יש בהקיפה כדי לישב בה כד' בני אדם כשרה ואם לאו פסולה, כמאן? כרבי דאמר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה.

כתב הב"י מכיון שהגמ' העמידה את דברי אחרים בשיטה, א"כ אין הלכה כמותו, אלא כרבי יוחנן שסוכה עגולה כשרה, ולשיטתו צריך שיהיה כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות, וממילא לדידן שקי"ל שיעור סוכה ז"ט על ז"ט, כשיש לה שיעור היקף כט' טפחים, כי כל טפח בריבוע טפח ושני חומשים באלכסון (סוכה ח. ועירובין נז.), נמצא שאלכסון הסוכה הוא עשרה טפחים פחות חומש, וכל שעוביו טפח יש בהקיפו שלשה טפחים (סוכה ז: ועירובין יג:), נמצא שהקיפו כט' ושני חומשים כדי לרבע ז"ט על ז"ט מצומצמים (הובא במשנ"ב ס"ק ד') (כתב בד"מ שמש"כ בב"י כט' על כט' הוא טע"ס).

הש"ע פסק כר' יוחנן שסוכה עגולה כשרה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שיהא בה כדי לרבע וכו': כל הסוכה כשרה, וא"צ לישב דוקא בתוך הריבוע (ס"ק ג'). שבעה על שבעה: ה"ה כשעושה סוכה בת חמש זוויות או יותר צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה על שבעה (ס"ק ד').

סעיף ג'

ש"ע יש בה שבעה על שבעה ונתן בה בגדים לנאותה וממעטים אותה משבעה על שבעה, פסולה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה י: אתמר נוי סוכה אין ממעטים בסוכה (פרש"י קרמין הפרושים למעלה אין ממעטין בגובהה מעשרים להכשירה וכו' ולא לפוסלה משום פחותה מי') אמר רב אשי ומן הצד ממעטין (פרש"י משיעור ז"ט דהא אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו (הובא במשנ"ב ס"ק ה')).

(כתב הבה"ל (ד"ה בגדים) הפמ"ג מסתפק אולי ממעטים מהצד רק מדרבנן. (ד"ה אותה) הבה"ח כתב הטעם כיון שאסור ליטלם כל שבעה. ולפי זה אם התנה שאינו בודל כל ביה"ש שמותר ליטלם אינם ממעטים).

סעיף ד'

ש"ע מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו אם היא סוכה גדולה, גזרה שמא ימשך אחר שולחנו.

מקור ההלכה: משנה סוכה כח. מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלים וב"ה מכשירין. **גמ' ג.** אמר רב שמואל בר יצחק הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו. א"ל רבי אבא כמאן כב"ש? (פרש"י דאי כב"ה לא בעי שולחנו) א"ל אלא כמאן. איכא דאמרי אמר רבי אבא דאמר לך מני? אלא ב"ש היא ולא תזוז מינה. וכו' לעולם בתרתי פליגי, פליגי בסוכה קטנה, ופליגי בסוכה גדולה (פ' הבה"י סוכה גדולה שיש בה שיעור סוכה, וסוכה קטנה שאין שיעור סוכה), וחיסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש אומרים לא יצא, וב"ה אומרים יצא, ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין.

כתב הרי"ף שהלכה כב"ש בשניהם שהם מאותו הטעם, וכיון שנפסקה הלכה כב"ש בסוכה קטנה ה"ה בסוכה גדולה. כתב הר"ן שחולקים בזה על הרי"ף שאע"ג שהלכה כב"ש בסוכה קטנה, בסוכה גדולה קי"ל כב"ה שב"ש במקום ב"ה אינה משנה (ברכות לז:), ועוד שמשמע שהטעמים חולקים, שבסוכה גדולה טעמם של ב"ש שמא ימשך אחר שולחנו, ובסוכה קטנה ס"ל דבעינן דירת קבע (ז:ז) ואע"ג שקי"ל כרבנן שדירת עראי בעינן, אפילו הכי קצת קביעות צריך שתהא מחזקת ראשו ושולחנו שאל"כ דירה סרוחה היא. **ואפילו** אם נאמר שמטעם אחד פסלו שמא ימשך אחר שולחנו, ומה שמנה אביי את ב"ש עם הסוברים שצריך סוכת קבע, הכוונה שראויה להיות קבע שלא ימשך אחר שולחנו, א"נ אביי סובר שאין הלכה כב"ש משום שמצריכים דירת קבע, אבל אנו פוסקים כמותם מטעם שמא ימשך והוא הטעם בסוכה גדולה, ואף על פי כן בסוכה קטנה שייך לגזור שמא ימשך כי א"א למשוך השולחן אצלו, ובסוכה גדולה אין לגזור, וזה דעת **מקצת גדולים הרי"ץ גיאת והרז"ה**. ודעת **הרמב"ם** כהרי"ף. **הרא"ש** כתב **שהרב ישעיה** סובר כרי"ף ולא נראו דבריהם. ולכן צריך להגיה בלשון **הטור** שכתב לרב ישעיה יצא, שהוא מהסוברים שלא יצא.

הש"ע פסק כשיטת הרי"ף וסיעתו שגם בסוכה גדולה גוזרים שמא ימשך אחר שולחנו.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: מי שהיה ראשו וכו': ואם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו בתוך הבית מותר, אבל אם כל שולחנו בבית אפילו אם הוא יושב כולו בסוכה והיא גדולה אסור (ס"ק ו'). אפילו אם היא סוכה גדולה וכו': כ"ש אם אינה מחזקת רק ראשו ורובו ושולחנו בתוך הבית, שהרבה פוסקים שבזה לא יוצא מהתורה שאינה דירה כלל (כתב הבה"ל (ד"ה כאילו) לדעת התוס' לא יצא מהתורה, ולדעת הריטב"א רק מדרבנן, ולדינא אין נפק"מ שלכ"ע צריך לחזור ולאכול בסוכה, רק לענין אם יחזור לברך, לפמ"ג יברך, והביכורי יעקב חולק. (ד"ה אפילו) כתב רעק"א סוכה קטנה סמוכה לסוכה גדולה וראשו ורובו בסוכה קטנה שאין בה שבעה על שבעה ושולחנו בסוכה הגדולה, בזה לרי"ף יוצא שלא שייך לגזור שמא ימשך, ולתוס' פסולה שסוכה קטנה היא דירה סרוחה) (ס"ק ז'). אחר שולחנו: מי שיש לו סוכה בשדה סמוך לביתו, אסור להוציא מביתו לסוכה דרך רה"ר או כרמלית. וכן שתי סוכות בחצר אחת שלא עירבו עירובי חצרות, אסור לטלטל מזו לזו. וע"י גוי מותר (ס"ק ח').

סימן תרלה' סוכת גנב"ך ורקב"ש. ובו סעיף אחד:

ש"ע סוכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל, כגון סוכת גוים, נשים בהמה, כותיים, רועים, קיצים, בורגנין, שומרי שדות. אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה, לפי שלא נעשית לצל. לפיכך החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה, שהרי לא עמד גדיש זה לצל. (ומה שעושה אחר כך הוי תעשה ולא מן העשוי) (טור). לפיכך אם עשה בתחילה כשנתן שם הגדיש חטט טפח במשך שבעה לשם סוכה, וחטט בה אחר כך והשלימה לעשרה, כשרה, שהרי נעשה סכך שלה לצל. ואם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך שבעה, ושוב חטט בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה, אינה כשרה כולה על ידי משך שבעה שהניח תחילה. ואם חקק משני צדדים ארבע אמות יותר על השבעה, אף השבעה פסולה, דסכך פסול פוסל מהצד בארבע אמות. הגה ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות, ואם עשה טפח סמוך לסכך, מותר לסכך קודם שיעשה שאר הדפנות, כמו בחוטט בגליש (הגה"מ).

מקור ההלכה: גמ' סוכה ח: תנו רבנן גנב"ך וכו' מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. מאי כהלכתה? אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל סוכה (פרש"י דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא, דאע"ג דסוכה לשם חג לא בעינן, לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקריא סוכה שמסככת מן חורב (הובא במשנ"ב ס"ק א')). מכל מקום לאתויי מאי? לאתויי סוכת רקב"ש וכו' האי תנא דגנב"ך אלימא ליה גנב"ך משום דקביעי וקא תנא מכל מקום לאתויי רקב"ש דלא קביעי. והאי תנא דרקב"ש אלימא ליה רקב"ש דבני חיובא נינהו ותנא מ"מ לאתויי גנב"ך דלאו בני חיובא נינהו (פרש"י רועים שעשו סוכה בשדה לישוב בתוכה מפני השרב ושומרים צאנן. קייצים. שומרי קציעות השטוחים בשדה ליבש. בורגנין. שומרי העיר. וכולן ישראלים הם אבל סוכה זו לא לשם חג נעשית (הובא במשנ"ב ס"ק ג-ה). סוכה מ"מ. האי תנא חשיבי ליה הני משום דישראלים נינהו וחייבין בסוכה וראויה סוכתן להכשיר יותר מסוכת גנב"ך: גוים נשים בהמה

כותים שאין חייבים בסוכה. סוכת רקב"ש לא קביעי. פעמים רועין כאן ופעמים רועין כאן כשאכלו את המרעה, וכן קייצים כשיבשו הקציעות הולכין לשם וסותרים סוכתן).

כתב הרא"ש ר"ת פירש שעשאה לצל ולא מעובה להגן מהמטר.

משנה סוכה טו. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה. **גמ' טז.** אמר רב הונא לא שנו אלא שאין שם חלל טפח במשך שבעה (**פרש"י** גובה במשך אורך ורחב שבעה טפחים כשיעור סוכה, ואח"כ הגדיש כל הגדיש על אותו חלל דעכשיו נעשה סכך מאליו ולא היה עליו שם סכך מתחילה), אבל יש שם חלל טפח במשך שבעה הרי זה סוכה (**פרש"י** חלל טפח אוהל הוא, נמצא שם סכך על אותו גדיש וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את החלל לשיעור גובה עשרה אין זו עשיתו שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי, והרי היא כסוכה שפחותה מעשרה וחקק בה והשלימה לעשרה (הובא במשנ"ב ס"ק ז'))).

כתב הר"ן לדייק מלשון רש"י (כתב הב"ח שהר"ן גרס בדברי רש"י וכשחוקק מלמעלה למטה) שחוטט מלמעלה למטה משייר את הסכך כמות שהוא וחוטט למטה בקרקע הסוכה, אבל אם חטט למעלה פסולה שמסלק את הסכך העיקרי, והסכך שיש עכשיו יש בו משום תעשה ולא מן העשוי. ויש מי שמתיר משום שזה אותו הסכך רק שהוא מקליש אותו מלמטה.

כתב הראב"ה אם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך שבעה, ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה אינה כשרה כולה על ידי משך שבעה שהניח תחילה, ולא נחשב כפסול היוצא מן הסוכה, שהרי אין דופן שממשיכה עם הסכך. ואם חקק משני הצדדים ארבע אמות יותר על השבעה, אף השבעה פסולים, שסכך פסול פוסל מהצד בארבע אמות.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כגון סוכת גוים וכו': אפילו אם היו שתי הריעותות כשרה כגון שהיו רועים גוים [**אחרונים**] (ס"ק ב). (כתב הבה"ל (ד"ה כגון) רש"י פרש על סוכת גוים שעשויה לדור בה בימות החמה, משמע שאם דר בה כל השנה נקראת דירה ולא סוכה. ובעשויה לשם דירה או אוצר או לצניעות לא מועיל בה חידוש כל שהוא להכשיר את כל הסוכה. (ד"ה בהמה) אם יש אשפה מסרחת וכ"ש אם נפנה שם אדם לפעמים, לא כשר המקום לסוכה). ולא מן העשוי: שהסיכוך הוא מאיליו, ולא נוגע בו לעשות שום מעשה, אלא פוחת אחת מדפנותיו ומוציא עומרים, והסוכה נעשית מאליה (ס"ק ו'). וחטט בה וכו': בין שהיה מתחילה החלל טפח בגובה ומאותו טפח עד הארץ היה מלא עומרים וחטט מלמעלה למטה עד שנעשה חלל עשרה טפחים, ובין שהיה חללה טפח סמוך לארץ וממנו עד למעלה בגובה היה מלא עומרים, וחטט מלמעלה למעלה עד שנעשה חלל גובה עשרה טפחים, בכל אופן כשרה (ס"ק ח'). (כתב הבה"ל (ד"ה כשרה) אפילו למחמירים שאין המטר יכול להכנס, בזה מותר, שלא אסרו מדרבנן כשאינו המטר יכול להכנס אלא שיש דמיון לבית, ולגדיש אין דמיון לבית כלל [ט"ז]. והא"ר כתב שמדובר באופן שיכול להכנס גשם). ואין לעשות הסכך קודם וכו': שצריך לעשות הסכך תחילה לשם צל, וכל שאין מחיצות אלא גג לחוד, לא נקרא אוהל, ואם יעשה אח"כ המחיצות הוי תעשה ולא מן העשוי (ס"ק ט). הדפנות: ובדיעבד אם עשה קודם הבה"ח מכשיר, והרבה אחרונים חולקים ופוסלים אף בדיעבד (**בחזו"ע** עמ' לח' כתב

שכשרה גם בדיעבד וגם מברכים) (ס"ק י'). טפח: רוחב באורך כל הסוכה, ונתן עליו הסכך ואח"כ גמר המחיצות, שכל שיש מחיצה טפח נקרא אוהל (ס"ק יא').

סימן תרלו' דין סוכה ישנה. ובו ב' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סוכה ישנה, דהינו שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג, כשרה, ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג, ואפילו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד. ואם החידוש על פני כולה, סגי אפילו כל דהו. ואם עשאה לשם החג, אפילו מתחילת השנה, כשרה בלא חידוש.

מקור ההלכה: משנה סוכה ט. סוכה ישנה (פרש"י שעשאה קודם לחג שלושים יום ולא פרש שיהא לשם חג) בית שמאי פוסלין (פרש"י דבעו סוכה לשמה וזו סתם נעשית, ואילו תוך שלושים לחג הוה כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג שלושים יום, סתם העושה לשם חג הוא עושה (הובא במשנ"ב ס"ק ב'), אבל קודם שלושים סתמא לאו לחג), ובית הלל מכשירין (פרש"י דלא בעינן סוכה לשם חג), ואיזו היא סוכה ישנה? כל שעשאה קודם לחג שלושים יום, אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה.

כתב הר"ן שב"ש וב"ה נחלקו בסוכה ישנה שעשאה קודם לחג שלושים יום, שאם בתוך ל' יום אפילו לב"ש כשרה שסתמא לשם חג עשאה, והמשנה באה לפרש שלא תטעה שלב"ה לפני ל' יום פסולה, וכדברי רש"י וכן דעת הטור.

ירושלמי סוכה פ"א ה"ב תני צריך לחדש בה דבר (פ' קו"ה אפילו ב"ה דמכשירין סוברים דלמצוה מן המובחר צריך לחדש בה דבר), חברייא אמרו טפח, ר' יוסה אומר כל שהיא. מ"ד כל שהיא ובלבד על פני כולה.

הרא"ש הביא דברי הירושלמי, וכתב **בעה"ט** שהחידוש צריך להיות בגופה, ודלא **כבה"ג** שכתב מיכנשא ומימניא בסתרכי הוי חידוש (פ' קו"ה לאסוף כסאות לישב עליהן) שאין סוכה שא"א לחדש בה חידוש כזה, וכן דעת הטור. גם **התוס'** הביאו דברי הירושלמי. כתב **הב"י** שמדברי כולם משמע שמה שמצריך הירושלמי לחדש בה דבר זה לעיכובא, אבל **הר"ן** כתב שאינו לעיכובא אלא מצוה בעלמא (כתב בד"מ וכ"כ ר' ירוחם).

הש"ע פסק כבית הלל וכהרא"ש בשם הירושלמי, כדברי החברייא וקרבי יוסה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: סוכה ישנה: הסכך ישן, אבל בדפנות לית לן בה לכ"ע (ס"ק א'). שלושים יום: ה"ה דאפילו מתחילת השנה כשרה, כיון שאפילו אם עשאה שלא לשם חג רק לשם צל כשרה (ס"ק ג'). ובלבד שיחדש וכו': הינו לכתחילה ומצוה בעלמא (כתב **בברכי'** שדעת מרן בב"י משמע שזה לעיכובא, וכתב **הרדב"ז** שלשון צריך יש מקומות שהוא לעיכובא ויש מקומות למצוה בעלמא וזה דעת הר"ן, אבל מהטור משמע לעיכובא, **בחזו"ע** עמ' סג' כתב שאם לא חידש בה דבר, ונזכר ביו"ט אין זה מעכב כלל, ורשאי לברך לישב בסוכה) כדי שלא יבאו להתיר אפילו שעשאה מתחילה לשם דירה, שאז פסול מהתורה. וכ"ש בסוכות גנב"ך רקב"ש מצוה לחדש בהם דבר לשם החג (ס"ק ד). עתה בגופה: יחדש קודם יו"ט בגוף הסכך, שיניח סכך כטפח על טפח

מרובע (בהגהות איש מצליח כתבו שה"ה אם מחדש בה דבר בדופן) (ס"ק ה'). ואם החידוש על פני כולה וכו': די אפילו אם אין באורכן או ברוחבן אלא משהו (ס"ק ו'). אפילו מתחילת השנה וכו': סוכה העומדת משנה לשנה, אפילו אם מתחילה עשאה לשם החג, כיון שעברה שנה בטלה העשיה, ואע"ג שעשויה לשם צל, צריך לחדש בה דבר (ס"ק ז').

סעיף ב'

ש"ע יוצר כלי חרש שיש לו שתי סוכות זו לפנים מזו, ועושה קדרותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה, הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה, כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר שדר בה לשם מצוה, והחיצונה יוצא בה, שהרי אינו דר בה כל השנה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה ח: א"ר לוי משום ר"מ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה, והחיצונה סוכה ופטורה מהמזוזה (פרש"י כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהן עושין להם שתי סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו, בחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור, פנימית אינה סוכה, אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה ואע"ג דלא בעינן סוכה לשם חג דהא כבית הלל קי"ל דמכשרי סוכה ישנה במתניתין (ט). הכא אינה סוכה דלא מינכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו, דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם. החיצונה סוכה. ויוצא בה ידי חובתו ואין צריך לסותר ולעשותה לשם חג כבית הלל, ומשום היכרא דמצוה ליכא למיסר דכיון דכולא שתא לאו הכא דייר והשתא דייר בה איכא היכרא).

הר"ן כתב הפנימית אינה סוכה משום שעשויה לדירה והיא כבית ויש בה משום תעשה ולא מן העשוי, החיצונה סוכה, שאינה עשויה אלא לצל.

הש"ע פסק כפרוש רש"י.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: אינו ניכר: ואם מגביה את הסכך ומניחו לשם סוכה כשרה. וה"ה אם עשאה לשם החג ואח"כ דר בה כל השנה, כשיגיע חג הסוכות צריך להגביה את הסכך ולהניחו לשם סוכה, ולא מספיק לגלות את הגג בלבד (דהינו להסיר את הגג מעל הסכך) (ס"ק ח'). שדר בה לשם מצוה: וחידוש בעלמא לא יועיל בזה, הואיל והיתה דירתו שאוכל וישן בה כל השנה (ס"ק ט'). והחיצונה יוצא בה: מ"מ צריך לחדש בה דבר, שאף שעשאה לשם צל, לא עשאה לשם סוכה (ס"ק י').

סימן תרלז' דין סוכה שאולה או גזולה. ובו ג' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע מי שלא עשה סוכה, בין בשוגג בין במזיד, עושה סוכה בחולו של מועד, אפילו בסוף יום שביעי, וכן יכול לצאת מסוכה זאת ולישב באחרת.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כז: תניא ר' אליעזר אומר אין יצאין מסוכה לסוכה (פרש"י לאכול בזו ולישן בזו, או היום בזו ומחר בזו) ואין עושין סוכה בחולו של מועד (פרש"י מי שלא ישב בסוכה י"ט ראשון), וחכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד, ושון שאם נפלה שחוזר ובונה בחולו של מועד. מ"ט דר'

אליעזר? אמר קרא "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" (דברים טז' יג') עשה סוכה הראויה לשבעה (פרש"י שמעת מינה דאין עושין סוכה בחולו של מועד דאינה לשבעה, ושמעין מינה דאין יוצאין מסוכה לסוכה, דאם כן לאו סוכה לשבעה היא). ורבנן? הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג. ושון שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד. פשיטא? (פרש"י דהא סוכת שבעה היא) מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה, קמ"ל (פרש"י הואיל וישב בה בי"ט וזו להשלים היא, סוכת שבעה קרינא בה שתשלומין לראשונה היא). **שם עמ' א' לר' אליעזר** כל היוצא מסוכה לסוכה ביטל מצותה של ראשונה (פרש"י אפילו ימים שעברו עליו כבר איבדן למפרע ואינו מצוה שצריך לישב כל ז' בסוכה אחת).

כתב הב"י הלכה כחכמים (נדה מט.) וכ"פ הרמב"ם שכך פרוש הפסוק סוכות תעשה לך באיזה יום משבעת הימים שתראה ואפילו ביום האחרון אם לא עשית קודם לכן (הובא במשנ"ב ס"ק ב'). וכ"פ בש"ע בשני הדינים.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: בין במזיד: וביו"ט אסור להקימה, אפילו אם נפל קצת מהסכך אין להוסיף ביו"ט עצמו. וע"י גוי יש להתיר אפילו אם נפל כל הסכך (בכה"ח אות ה' כתב שקשה להתיר כיון שאסור משום עשית אהל וכל דבר שאסור לישראל לעשותו אסור לומר לגוי לעשותו. **בחזו"ע** עמ' מח' פסק שמותר לומר לגוי להחזיר את הסכך, וטוב שיעשה ע"י שיאמר לגוי שיאמר לגוי אחר, שיש אומרים שנחשב כשבות דשבות ובמקום מצוה מותר. ואם אפשר לרמז לגוי שלא בלשון ציווי, עדיף טפי) (ס"ק א'). בסוף יום שביעי: בביה"ש אסור לעשותה ע"י עצמו, שהוא ספק דאורייתא, וע"י גוי מותר לעשותה. גר שנתגיר בתוך ימי החג עושה סוכה בימי החג הנותרים (ס"ק ב'). יכול וכו': שא"צ שתהיה הסוכה לשבעת ימים דוקא (ס"ק ג'). ולישב באחרת: וכן יכול לאכול בזו ולישן בזו (ס"ק ד'). (כתב הבה"ל (ד"ה עושה) כתב **המאמר מרדכי** שלא התירו לבנות את הסוכה באופן שאסור בחול המועד משום בנין וסתירה. ולענ"ד אינו ברור שפשטות הסוגיא שמותר לבנותה מחדש בחול המועד, ואפילו למ"ד שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא, שהוא מצוה כל שבעה).

סעיף ב'

ש"ע יוצאין בסוכה שאולה, וכן יוצאין בשל שותפות.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כז: תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב ראשון של חג בלולבו של חברו דכתיב "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים" (ויקרא כג' מ') משלכם (פרש"י להוציא את הגזול ואת השאול) כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו דכתיב "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" (ויקרא כג' מה') משלך, וחכמים אומרים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב ראשון בלולבו של חברו אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו דכתיב "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג' מב') מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת (פרש"י דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל אחד (הובא במשנ"ב ס"ק ה'), אלא ע"י שאלה) ורבנן האי לך מאי דרשי ביה? מבעי ליה למעוטי גזולה.

כתב הר"ן התוס' הקשו על פרוש רש"י ש"לך" בא למעט שותפות ועל כרחך כיון שמרבים סוכה אחת לכל ישראל ש"מ שלא דורשים "לך" למעט שאולה ולכן "לך" בא למעט גזולה. ואפשר שרש"י הוצרך לפרש כן כדי שלא נלמד לרבות "מכל האזרח" שותפות ומ"לך" למעט שאולה.

כתב הריב"ש נראה לי ברור לכל השיטות (רש"י תוס' ור"ן) שכיון שיוצאים בסוכה שאולה כ"ש שיוצאים בשל שותפים שהרי יש לו קצת חלק בה והשאר בשאלה, שעל דעת כן השתתפו שכל אחד מהם ישתמש בה (הובא במשנ"ב ס"ק ו'), ועוד שהשותף לא יכול לאסור לחברו בו (נדרים מו:), ומשאייל יכול לאסור (ערכין כא.) וא"א לומר שיוצאים בשאולה ולא יוצאים בשל שותפות.

הש"ע פוסק כחכמים וכדברי הריב"ש.

סעיף ג'

ש"ע סוכה גזולה, כשרה. כיצד? אם תקף על חברו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה, שאין הקרקע נגזלת. הגה מיהו לכתחילה לא יסב אדם בסוכת חצרו שלא מדעתו, כל שכן אם דעתו לגזלה, וכן לא יעשה סוכה לכתחילה בקרקע של חצרו שלא מדעתו, וכן בקרקע שהיא של רבים (הגהות אשר"י ואור זרוע), מיהו דליעבד יאל. וכן לא יקלצו ישראל הסכך בעצמם, אלא יקנו אותם מעובדי כוכבים, לכל גזל אין עושין ממנו סוכה לכתחילה (מהרי"ל). ואם גזל עצים ועשה מהם סוכה, אף על פי שלא חיברן ולא שינה בהם כלום, יצא, תקנת חכמים שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד. אבל אם גזל סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה וישב בה, לא יצא. הגה והוא הדין אם ראונו בנה סוכה בקרקע שמעון, ושמעון תקף את ראונו וגזל סוכתו הצנויה בקרקע שלו, לא יאלצו, ואין כאן תקנת השבים, הואיל ולא טרח בה ולא הוציא עליה הוצאות (הגהות אשר"י).

מקור ההלכה: ברייתא סוכה כז: (הובא בס' ב'). גמ' לא. ת"ר סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים (פרש"י הא נמי גזל הרבים) ר' אליעזר פוסל, וחכמים מכשירין. אמר רב נחמן מחלוקת בשתוקף את חברו והוציאו מסוכתו [רב' אליעזר לטעמיה דאמר אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו, או קרקע נגזלת סוכה גזולה היא, ואי נמי קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא. ורבנן לטעמיה דאמר אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו וקרקע אינה נגזלת וסובר שאולה היא] אבל גזל עצים וסיכך בהן דברי הכל אין לו אלא דמי עצים (פרש"י אין זו לא גזולה ולא שאולה דקננה בשינוי מעשה ושינוי השם, ועוד משום תקנת השבים אינו צריך לסתור בנינו אלא יחזיר דמים, ודאמרינן בפ' הישן דמודו רבנן בגזולה, לא בגזול סוכה המחוברת לקרקע ולא בגזול עצים ומסכך בהן, אלא בגזול סוכה העשויה בראש העגלה ובראש הספינה דהיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע, ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו שהיא בנויה דאין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח עליה לבנותה ולא הוציא עליה יציאות, הלכך גזולה היא). אמר רבינא האי כשורה דמטללתא עבדי ליה רבנן תקנתא משום תקנת מריש (פרש"י ליטול דמיו. ולא אמרינן אין כאן הפסד מרובה ויסתור סוכתו דמצוה משוי ליה כל שבעה כעין קבע) פשיטא מאי שנא מעצים? (פרש"י דאמרינן לעיל גזל עצים וסיכך בהם אין לו אלא דמים) מהו דתימא עצים שכיחי אבל היא לא שכיחא אימא לא, קמ"ל.

כתב **הב"י** ואע"פ שלא חיברם ולא שינה בהם כלום יצא, ואינו משלם אלא דמי עצים וכ"כ **הרמב"ם**.

כתב **בעה"ט** אם גזל עצים וסיכך בהם ולא רוצה לתת את דמיהם, הסוכה גזולה.

כתב **הב"י** מלשון **הטור** משמע שבעה"ט חולק על רש"י שלמד דין סוכה גזולה מעשאה בראש הספינה וכו' שמשמע שאפילו אם לא רצה לשלם דמיה אין לה דין גזולה לענין שיוצא ידי חובה, שכתב ובעל העיטור כתב, אמנם אפשר שרש"י מודה לזה ודוקא שרוצה לשלם תיקנו תקנת מריש מפני תקנת השבים, אבל אם לא רוצה לשלם העמידו על דין תורה שהיא גזולה.

הש"ע פסק כדברי חכמים וכפי שהעמיד רב נחמן. וכדברי רש"י שאם גזל סוכה העשויה בראש הספינה לא יצא.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: סוכה גזולה כשרה: דוקא באופן כגון שתקף את חברו, כיון שדורשים "חג הסוכות תעשה לך" למעט גזולה שפסולה (ס"ק ז'). שאין הקרקע נגזלת: שהמחובר לקרקע כקרקע, והיא בחזקת בעליה הראשונים, וכשאולה אצלו היא (ס"ק ח'). שלא מדעתו: שמא בעל הסוכה מקפיד שלא יראה אותו, ולכן אין נכון לברך עליה. אבל מותר להכנס כשבעל הסוכה לא נמצא שנח לו שיעשו מצוה בממונו. מ"מ אם יכול בעל הסוכה לבוא אפשר שיתביש לאכול ולעשות עסקיו בפניו. כתב **בבכורי יעקב** אם נטל רשות מאשת חברו, מועיל כי לא יקפיד כשנכנס בהסכמת אשתו (ס"ק ט'). שהיא של רבים: כתב **המ"א** צ"ע מה שנהגו לעשות סוכה ברה"ר, שאפילו אם נאמר שישראל מוחלים גוים לא מוחלים. ואף שבדיעבד כשרה לא יברך עליה שהיא ברכה לבטלה. **והא"ר** כתב שאינה ברכה לבטלה. ולכן אם אין לו אחרת מברך עליה וכן מצדד **המאמר מרדכי** (בחזו"ע עמ' נב' העושה סוכה ליד פתח ביתו ברה"ר, יש לו על מה לסמוך ויכול לברך עליה, וכתב בהערה בשם הגרשז"א שיש רשות לכך מראשי העיר, אלא שיש להזהר שלא להפריע להילוך הרבים).

בשואל ומשיב כתב שארבע אמות שלפני הבית הם שלו ולא רה"ר ובפרט אם יש מסמך ששר העיר מתיר לעשות סוכה ועירובין (כתב **הבה"ל** (ד"ה וכן) שאם יחמירו שלא לעשות אפילו סמוך לפתח ביתו יכול לצאת קילקול גדול מזה שיעשו מאחורי הבתים איפה שאנשים נפנים, ואפילו אם ירצו לנקות שם לא בטוח שיועיל שהוא בית כסא ישן, וטוב לעשות ברה"ר ממש מלעשות במקומות כאלו) (ס"ק י). לא יקצצו: מיער של גוי אפילו מדעת הגוי (יתבאר בס' תרמט'), ואם יש רשות מהמלכות לקחת עצים מהיער, מותר לקחת משם (ס"ק יא'). אלא יקח אותם מעכו"ם וכו': שהגוי בעצמו יקצוץ אותם. ה"ה אם קצץ ישראל ונתן לחברו שמותר, שהיאוש היה ביד הראשון ושינוי רשות ביד השני (ס"ק יב'). דכל גזל וכו': ר"ל שמא הגוי גזל את הקרקע. מ"מ אם א"א מותר לו לקצוץ בעצמו, ובלבד שיבקש רשות מבעל הקרקע אפילו אם הוא גוי (ס"ק יג'). אין עושין וכו': ואין לברך לישיב בסוכה. מ"מ במקום שא"א, שמותר לקצוץ, במדינות שהקרקעות נתנו לגוי מדין המלכות אפשר שמותר לברך (ס"ק יד'). יצא שתקנת: אף שמדאורייתא פסולה אפילו אם ירצה לשלם על העצים, מ"מ כיון שכח ביד חכמים לתקן מדין הפקר ב"ד הפקר, אם ישלם לו דמי עצים הרי הם שלו ממש ומותר לישיב וגם לברך (ס"ק טו). דמי עצים: ואם לא רוצה לשלם לא יצא (ס"ק טז').

אבל אם גזל סוכה וכו': שאז היא עצמה נגזלת שלא מחוברת לקרקע. ולא מועיל להחזיר דמים אלא צריך להחזירה כמות שהיא בנויה, שלא שייך בזה תקנת השבים שלא טרח עליה (ס"ק יז'). לא יצא: משמע מהמ"א שגם אחרים שישבו בה לא יצאו ידי חובה, ולענ"ד צ"ע בזה (כתב הבה"ל (ד"ה לא יצא) שלגבי לולב כתבה התורה "לכם" שיהיה שלו בעצם ופסול אפילו שאול, לכן אם נתן לחברו אף שהוא לא גזלו לא יצא, משא"כ בסוכה שלא נאסר שאול רק גזל, אפשר שחברו יוצא שלא התכוין לגזול, ואפשר שדעת בעה"ב להרשות לאחר שישב משום שנח לו שיעשו מצוה בממונו) (ס"ק יח). לא יצא בה: שהסוכה לא נמצאת בקרקע של ראובן, ואם כן גזל רק את העצים ולא את הקרקע ולכן היא גזולה (ס"ק יט').

סימן תרלח' סוכה ונוייה אסורין כל שבעה. ובו ב' סעפים:

סעיף א'

ש"ע עצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג, בין עצי דפנות בין עצי סכך, (ואפילו קיסם לחצוץ בו שינוי אסור) (מהרי"ל), ואין נאותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים, מפני שיום השביעי כולו הסוכה מוקצית עד בין השמשות, והואיל והוקצתה לבין השמשות של שביעי הוקצתה לכל היום. הגה ואפילו נפלה הסוכה אסורים, ולא מהני זה תנאי (טור). אבל עצים הסמוכים לסוכה מותרים. ועיין סימן תקיח סעיף ח. ואם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן, לא מתסרא, אבל אם עשה ארבעתן סתם, כולן אסורות ומוקצות. הגה וכל זה לא מירי אלא בסוכה שיש בה פנים אחת, אבל אם הזמינה לסוכה ולא יש בה לא נאסרה, להזמנה לאו מלתא היא (הגהות אשר"י).

מקור ההלכה: גמ' סוכה ט. אמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה? ת"ל "חג הסוכות שבעת ימים לה" (ויקרא כג' לד') ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה (פרש"י לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין) כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר "חג הסוכות שבעת ימים להשם" מה חג לה' אף סוכה לה'.

הקשו התוס' כאן משמע שעצי סוכה אסורים כל שבעה מהתורה, ואילו בגמ' שבת (מה.) משמע שמדרבנן. והגמ' ביצה (ל:) מביאה את הדרשה כאן ובכל אופן מסיקה שאסורים משום מוקצה? ויש לתרץ שבעודה קיימת אסור ליטול ממנה עצים, אבל אם נפלה בטלה מצותה ואסור מדרבנן.

ר"ת מפרש שרק העצים של שיעור הכשר סוכה אסורים מהתורה אבל היתר אסור מדרבנן. דהיינו שתי דפנות והשלישית אפילו טפח, ואם עשה גדולות יותר אסורות משום מוקצה.

הרא"ש הביא את דברי התוס' וכתב שכל מה שדרשו לאסור "מחג הסוכות" זה דוקא לגבי הסכך, כמו גבי פסולת גורן ויקב, אבל הדפנות מותרות. ודלא כהרמב"ם שכתב שעצי סוכה אסורים בין הדפנות ובין הסכך.

הרא"ם תמה על הרא"ש שהרי התוס' בביצה בפרוש הזכירו שיעור גודל הדפנות? ואפשר לדחוק שמה שכתבו התוס' הוא לשיעור אבל לאו דוקא לדפנות דהיינו שהסכך נאסר בשיעור סוכה.

הקשה **הב"י** מדוע תמה הרא"ש על הרמב"ם שיש איסור גם בדפנות שנכון ש"חג לה" נדרש לענין סכך, מ"מ אפשר לומר שהדפנות אסורות מדרבנן משום מוקצה? ונראה שלרא"ש כיון שאפילו דפנות בשיעור סוכה לא נאסרות אלא מדרבנן, לא היו רבנן גוזרים עליהם כיון שאין בהם צד איסור תורה כגון הסכך שאסור מהתורה שיעור הכשר סוכה, גזרו גם על היותר, אבל בדפנות שאין בהם איסור תורה לא גזרו. אולם נראה שאין טעם זה מספיק כיון שקצת מהסוכה דהיינו חלק מהסכך אסור מהתורה גזרו חכמים גם על הדפנות ולא חילקו בין שיעור הכשר סוכה ליותר כמו שלא חילקו בסכך, ואפשר שזה טעמו של הרמב"ם.

הרא"ם כתב לישב דברי הרמב"ם שאיסור דפנות לא נלמד מהפסוק, אלא שהסוכה לא יכולה להתקיים בלי דפנות והם בטילות לסכך ונאסרות כמותו, כמו דבר הסמוך לסכך שבטל אליו ואם נוטל ממנו הרי הוא סותר את הסכך (ביצה ל: ע"כ).

דעת **הר"ן** כהרמב"ם שהדפנות נאסרות, אולם אם עשה שיעור הצריך מהדפנות, ואח"כ הוסיף דופן לא נאסרת, אבל אם עשה ארבעתן סתם כולן אסורות ומוקצות.

כתב **הגהות אשר"י** בשם **או"ז** (הובא בב"י ס' תקיח') מה שמותר ליטול סמוך מהדפנות דוקא שלא התכוין לעשות כותל עבה אבל אם נתכוין לכך אסור כמובא **בירושלמי** (סוכה פד ה'ב'). אם סמך לדופן או שזרק לסכך חבילות מקושרות, אפילו בסוכה של מצוה מותר ליטול מהם שלא בטלו לדופן ולסכך ולא חל שם שמים עליהם (הובא **במשנ"ב** ס"ק ח') אולם אפשר שאסור מדרבנן משום מוקצה כמו שאסרו על היותר מכדי הכשר סוכה.

כתב **בהגהות אשר"י** **מהאו"ז** אם עשה סוכה ולא ישב בה, מותרת שהזמנה לא מלתא היא.

כתוב **באורחות חיים** אם עשה סוכה חדשה בחול המועד וכבר לא צריך לישנה, עציה אסורים בהנאה כל שבעה (הובא **במשנ"ב** ס"ק א').

עו"כ שאין מועיל תנאי לעצי סוכה והדפנות, ולכן העושים סוכה או דפנות משומר לא מועיל בו תנאי, אבל על הנוי מועיל תנאי.

כתב **הר"ן** כאן נאמר שסוכה אסורה מהתורה, ובפרק במה מדליקין (שבת כב.) הטעם משום ביזוי מצוה ובפרק כירה (שבת מה.) הטעם משום מוקצה. תירץ **הרמב"ן** שהכל נכון עצי סוכה אסורים כל שבעה מהתורה, נויי סוכה אסורים כל שבעה משום ביזוי מצוה, ובשמיני של חג סוכה ונוייה אסורים משום מוקצה.

הש"ע פסק כדברי הרמב"ם שעצי סוכה אסורים בין הדפנות ובין הסכך. וכדברי הר"ן שאם השלים השיעור ואח"כ הוסיף דופן לא נאסרת, ואם עשה ארבעתן סתם כולן אסורות.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שמונת: לדין גם בתשיעי, שהרי בשמיני עדין מחויב לאכול בסוכה, וכיון שהוקצה ביה"ש הוקצה לכל היום. ואם חל שבת אחר יום טוב, נוהגים שלא להסתפק ממנה שהרי זה כמכין מיו"ט לשבת (ס"ק ב'). בין עצי דפנות וכו': אין נפק"מ בין סוכה חדשה או ישנה כל שסככה לשם החג, אבל היושב בסוכת רועים בורגנין או קיצים שלא נתקדשה בזה שנכנס לאכול בה (ס"ק ג'). נאותין: דרך ביטול, אבל מותר לסמוך עליה או להניח עליה שאין זה מבטל קדושתה (ס"ק ד'). ואפילו נפלה הסוכה וכו': שאפילו הפוסקים שס"ל שאינה אסורה אלא בעודה קיימת, מדרבנן אסור להנות ממנה מטעם מוקצה (ס"ק ה'). ולא מהני בה תנאי: אף אם יאמר איני בודל כל בין השמשות, כיון שלא יכול ליטול שסותר אהל ונאסר כל שבעה. מסתימת הרמ"א משמע שלא מועיל תנאי דוקא שבעה ימים אבל ביום השמיני, שאסור משום מוקצה מועיל תנאי שכשיפלו יוכל להשתמש בהם (ס"ק ו'). אבל עצים הסמוכים וכו': בס' תקיח ס' ח' כתב **הש"ע** נוטלים עצים הסמוכים לדופני הסוכה ומסיקים בהם. וכתב **המשנ"ב** שם ס"ק לט' ר"ל שעצים של הסוכה עצמה או סכך שלה בודאי אסור ליטול מטעם סתירת בנין, רק קנים שסמכן סביבות הדפנות כיון שלא נארגו עם הדופן לא בטלים לגביה ואין בהם משום סתירה, ומשום מוקצה לא נאסרו שדעתו עליהם מאתמול אם יצטרך להם שאינו סותר אהלו בזה, ומדובר שאינם קבועים בקרקע. ושלא סמכם לעבות הסוכה (ס"ק ז'). אפילו בסוכה שישב בה פעם אחת: כתב **המ"א** שאפילו אם לא נעשתה לשם סוכה אלא לשם צל, כיון שכשרה היא וישב בה פעם אחת, אסורה כל ימי החג. נ"ל שהזמינה תחילה לשם החג, או שבעת שישב בה היתה דעתו לישב בה כל ימי החג, שאל"כ לא התקדשה בפעם אחת. מי שיש לו סוכה בנויה משנה לשנה אינה אסורה עד שישב בה בחג כ"כ **המ"א**, ויש מפקפקים בזה וטוב להחמיר (ס"ק ט'). (כתב **הבה"ל** (ד"ה סתם) לאפוקי אם פרש שהג' עושה לשם סוכה והרביעית להוספה בעלמא. (ד"ה אבל) אפילו עשאם לשם סוכה. (ד"ה לא נאסרה) הינו לענין קדושת החג אבל משום מוקצה דסתירת אהל שאסור בכל יו"ט, לא תלוי בישב בה, ודוקא ביו"ט אבל בחול המועד מותר [מור וקציע].

סעיף ב'

ש"ע וכן אוכלים ומשקים שתולין בסוכה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמונה אפילו נפלו. (וביום טוב ושבת אסור לטלטלם דמוקצים הם) (טור). **ואם התנה עליהם בשעה שתלאם ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות** (של שמונה ימים) (ב"י בשם אורחות חיים), **הרי זה מסתפק מהם בכל עת שירצה, שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה. ודוקא שמתנה בזה הלשון, אבל אם אמר אני מתנה עליהם לאכלם כשיפלו, אינו כלום. ואם אמר אני מתנה עליהם לאוכלם אימתי שארצה, מהני, שגם בין השמשות בכלל.** **הגה** ולריך לעשות התנאי קודם צין השמשות הראשון (ד"ע כסברת אורחות חיים שהביא הב"י ודלא כמהר"ל). י"ש מן האחרונים שכתבו דצומן הזה חזין נוהגים להתנות (מהר"ל), והכי נהוג צוויין התלוים בסכך, אצל צוויין שנותנים בדפנות, כגון סדינים המאוררים, נוהגין לטלטלם מפני הגשמים אפילו בליל תנאי, מקום דיך אומרים דחזין איסור אפילו בדפנות

עלמנן כל סכן צנויין, ומכל מקום טוב להתנות עליהם (ד"מ). אם סיכך זהם או תלה בסוכה אחרת לנזק מותר להריח בו, ללא הוקצה מריח, רק שלא יגע בו, לאסור בטילטול. ויש אוסרים זהם (ר"ן) כדלקמן סימן תרנג.

מקור ההלכה: גמ' ביצה ל: תניא ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה, ורבי שמעון מתיר (פרש"י אפילו מן הסכך). בסוכת החג בחג שאסורה (פרש"י אפילו בחוש"מ) ואם התנה עליה (פרש"י לפני יו"ט) הכל לפי תנאו. ומי מהני בה תנאי? והאמר רב ששת משום ר' עקיבא מנין לעצי סוכה כל שבעה שנאמר "חג הסוכות שבעת ימים לה" (ויקרא כג' לד') וכו' אמר רב מנשיא בריה דרבא (הב"י גרס רב יוסף) סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאי. וסוכה דמצוה לא? והתניא סככה כהלכתה ועטרה בקרמים ובסדינין המצוירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורימונים ופרכלי ענבים ינות שמנים וסלתות ועטרות שיבולים אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו. אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חלה קדושה עליהו, אבל לענין עצי סוכה דחלה קדושה עליהו אתקצאי לשבעה (פרש"י דלא דמו לסוכה לענין תנאה ואע"ג דבטלי לגבה דכי מהני תנאה באומר מבעוד יום איני בודל מהם מהיות כוחי וזכותי בהם ליטלן כל שהות אורך של בין השמשות של ערב יום טוב הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם לא חלה לפיכך לא הוקצה, אבל עצי סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי על כרחו יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא ובין השמשות ספק י"ט הוא חלה קדושה עליהו ועל ידי קדושה זו הוקצה לשבעה).

כתב הטור האומר אני מתנה עליהם לאוכלם כשיפלו אינו כלום, כתב הב"י הטעם כיון שחלה עליהם קדושה בבית"ש תו לא פקעה וכ"כ הגה"מ בשם הסמ"ק.

כתוב באורחות חיים הרמב"ן פסק שצריך לעשות תנאי סמוך לבית"ש ויאמר איני בודל מהם כל בית"ש של שמונה ימים, ואם לא יאמר כן לא יחול רק בבית"ש הראשון אבל בשאר ימים יחול, ואם לא אמר תנאי, בין השמשות הראשון לא יועיל תנאי שכבר חל האיסור בבית"ש הראשון (כתב בד"מ מש"כ סמוך לבית"ש לאפוקי מהמהרי"ל שכתב שצריך לומר בתוך בין השמשות עצמו, ואין דבריו נכונים כי כשנכנס ספק בין השמשות לא מועיל תנאי).

מש"כ הטור שמתנה לאכלם מתי שירצה, הטעם שגם בשעת ביאת היום לא הוציא זכותו מהם שגם הוא בכלל כל זמן שארצה, לכן לא חלה הקדושה עליהם, וכ"מ מדברי בה"ג שכל זמן שארצה הרי זה כאומר איני בודל מהם כל בית"ש. אבל מדברי הר"ן משמע שרק אם אמר איני בודל מועיל שלא ביטלו לגבי הסוכה מעולם, אבל כשאומר כשארצה אטול לא מועיל כיון שפעם אחת ביטלו לגבי הסוכה.

לפי תרוץ אחר של התוס' לא מועיל תנאי בנויים רק לאחר שיפלו, וכ"נ מדברי בה"ג וכ"כ הגה"מ בשם הסמ"ק שכתב שבעודם מחוברים אסור לתלוש משום ביזוי מצוה אפילו אם עשה תנאי ואע"ג שנדחה תירוץ זה, טוב להחמיר ע"כ. ולשון הטור אינו מדויק שמשמע שגם לגבי עצי סוכה יועיל תנאי לאחר שיפלו ואינו נכון.

והר"ן כתב אע"ג שאיסור נויים הוא משום ביזוי מצוה, כיון שהם טפלים לסוכה הרי הם כסוכה ואם נהנה מהם לאחר שנפלו יש בזה ביזוי מצוה, ואפילו אם התנה לא מועיל כמו שהסוכה לא מועיל אפילו לאחר שנפלה, אולם ביום השמיני מועיל התנאי לסוכה ולנוי אם נפלו, כיון שאסורים משום מוקצה מועיל בהם תנאי כמו שמועיל במוקצה.

[הקשה הרא"ם מש"כ הטור שבה"ג לא התיר בתנאי אלא לאחר שנפלו, אינו מחזור כיון שלא חלה עליהם קדושה ולא ביטלם לסכך אפילו אם לא נפלו יועיל. ומש"כ נפלו רצה ללמדנו שאסור לטלטלו בשבת וביו"ט מותר, ובחול המועד מחזירים למקומם, אבל אם התנה מותר בין נפלו בין לא נפלו. עוד כתב עמש"כ הטור שלא מבין מדוע חילק בה"ג בין שבת ליו"ט לענין טילטול, שהדין עמו שהגמ' בשבת (קטו:) מקשה מסתם משנה ביום טוב על ר' יוחנן שדיבר על שבת משמע שאין חילוק בניהם, וכ"ש לרב נחמן (ביצה ב:) שסובר ששבת חמורה יותר ולא יבוא לזלזל בה סתם כר' שמעון ע"כ. כתב הב"י ולי נראה שאין בזה ראייה שאפשר שבה"ג פוסק בשבת כר' יהודה משום שחמורה היא וביו"ט שקל כר' שמעון שאין לו מוקצה. אבל קשה שבה"ג פסק להקל כר"ש בין בשבת בין ביו"ט. וגרסת סמ"ג והגה"מ כבה"ג לפי גרסת הטור, אבל המרדכי גורס שאין חילוק בין שבת ליו"ט שאם אסור לטלטלם ולאכלם, ואם נפלו בחול המועד מותר לטלטלם ואסורים באכילה מפני שהוקצו למצוה, ועל גרסא זו קשה את קושית הרא"ם (על הטור) הרי שבה"ג לא מחלק בין שבת ליו"ט. אבל עדין קשה שהוא אוסר לטלטל בין בשבת בין ביו"ט והרי הוא פוסק כר"ש, ויש לתרץ שהוא מחלק בין מוקצה מחמת איסור לבין מוקצה מחמת ביזוי מצוה].

הרא"ש מסיק שתנאי מועיל בנוי סוכה אפילו בעודם מחוברים ואין בהם משום ביזוי מצוה, וכשלא התנה אסורים משום ביזוי מצוה בעודם תלולים, ולכן הם אסורים משום שהוקצו למצותם ואסורים אפילו אם נפלו בחול המועד. **עו"כ** שנוי סוכה שלא התנה עליהם מוקצים ביו"ט ואסור לטלטלם, אבל אם התנה מותר לטלטלם מפני הגשמים והגנבים.

[מה שנאמר שעצי סוכה אסורים בטיילטול ולא מועיל בהם תנאי הוא לפי הגרסא שלנו בגמ', אבל הרי"ף גורס אב"י ורבא דאמרי תר"ייהו באומר איני בודל מהם כל ביה"ש דלא חיילא קדושה עלייהו כלל, אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו אתקצאי לשבעה ופ' הר"ן לפי גרסא זו שאומר אינו בודל שהתנאי לא מפסיק קדושה שחלה, אבל התנאי מועיל גם לסוכה עצמה, וגם לנוי כשאמר איני בודל מהם כל ביה"ש, ודוקא תנאי של איני בודל אבל תנאי אחר לא מועיל ע"כ].

כתב **הרשב"א** שמסתבר לו כדברי הרי"ף. וגרסת **הרא"ש** נראה שהוא כגרסא שלפנינו, וכ"נ מדברי **הרמב"ם** שלעצי סוכה לא מועיל שום תנאי.

בגמ' סוכה לז: אמר רבא (לגרסת הב"י) הדס של מצוה אסור להריח בו. כתב **הר"ן** שמסתבר שה"ה להדס שנותנים בסוכה שהוקצה מריח, אבל יש חולקים שהדס של סוכה כיון שאפשר לו בעצים בעלמא, הוקצה מהבערה בלבד, אבל לא הוקצה מלהריח בו.

הש"ע פסק כפי האוקימתא של אב"י ורבא בביצה, וכדברי הפוסקים שמועיל תנאי דוקא בלשון איני בודל כל ביה"ש, וכדברי בה"ג שגם תנאי שאוכלם מתי שארצה מועיל.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שתולין בסוכה וכו': בין שתלולים בסכך בין בדפנות (ס"ק י'). כדי לנאותה: אם יודע שהילדים יאכלו אותם ויתלשו את החוטים ויגיעו לידי חילול שבת, או שיאכלום מוטב שלא יתלם. אא"כ יתלה בגובה שלא יוכלו להגיע לשם שמצוה לתלות נוי סוכה [א"ר בשם ס"ח] וכן כתב השל"ה (ס"ק יא'). אסור להסתפק מהם: משום ביזוי מצוה (ס"ק יב'). אפילו נפלו: אפילו נפלו בחול המועד אסורים (ס"ק יג'). וביום טוב ושבת: בחול המועד לא שייך איסור טילטול

לכן מותר להחזירם למקומם [טור] (ס"ק יד'). אסור לטלטלם: אפילו למתירים מוקצה ביו"ט כמו בשבת, שהוקצה למצותו אסור (ס"ק טו'). בשעה שתלאום: ולא צריך דוקא סמוך לביה"ש (ס"ק טז'). כל בין השמשות: ולא מספיק רק תחילה או סוף (ס"ק יז'). של שמונת ימים: לאפוקי אם אמר איני בודל מהם כל ביה"ש של ערב יו"ט ראשון, שאז חלה עליהם קדושה בביה"ש של שאר הימים, ואם אמר סתם אפשר שכלול בזה כל שמונת הימים (ס"ק יח'). בכל עת שירצה: אפילו כשהם תלויים, וכ"ש שמועיל תנאי לאחר שיפול (ס"ק יט'). ואם אמר וכו': בשעה שתלאום, או קודם ביה"ש (ס"ק כ'). התנאי קודם וכו': ביה"ש מתחיל תכף אחר השקיעה, לכן צריך לעשות התנאי קודם השקיעה (ס"ק כא'). הראשון: כיון שאם חל האיסור בביה"ש הראשון חל כל הימים שכיום אחד ארוך דמי, ולא מועיל תנאי מכאן ולהבא (ס"ק כב'). אין נוהגין להתנות: משום שלא בקיאים בתנאי. ויש מפקפקים בזה שהתנאי מבואר בגמ' ואין שייך בקיאות (ס"ק כג'). כל שכן בנויין: הרבה אחרונים חולקים ע"ז שודאי שנוי סוכה אסור בלא תנאי שהנוי כסכך. **הט"ז** הקל בסדינים משום גנבים משום שלא תלאם ע"מ להיות שם תמיד לכן לא הוקצו אפילו אם לא התנה. מ"מ לכתחילה טוב להתנות. מי שדעתו להסיר את נוי הסוכה ביו"ט מפני גשמים או גנבים, יזהר לא לקשרם בקשר גמור שאסור להתיר ביו"ט, אלא בעניבה. אין לעשות יריעות הסוכה משעטנז, וכן לא יתלה לנוי אא"כ גבוהים מתשמיש אדם. אסור לחקוק פסוק על דלעת שיבוא לידי בזיון, וגם אסור לכתוב פסוקים מהתורה אא"כ ספר שלם, ואע"ג שנוהגים היתר להתלמד דוקא, אבל לא שלא לצורך [אחרונים]. (כתב בחזו"ע עמ' צב' לכתחילה אסור לכתוב פסוקים על נייר או על קלף, כגון "בסוכות תשבו שבעת ימים", כדי לקשט הסוכה, ואם כבר נכתב או נדפס בדפוס, מותר לקנותו ולקשט בו את הסוכה). אחר סוכות לא יפסע על עצי סוכה, שתשמיש מצוה הם כמו ציצית ולולב. יש למחות באנשים שזורקים אחר סוכות את עצי הסכך למקום שרבים דורכים בו, ואפילו אינו מקום אשפה (ס"ק כד'). אם סיכך בהדס: אם תולה אותו בסוכה לנוי, ודאי הקצהו מריח [פמ"ג]. ובאתרוג אפילו אם תלאו לנוי מותר להריח בו, שעיקרו עומד לאכילה (ס"ק כה'). ויש אוסרים בהדס: אבל באתרוג לכ"ע מותר, שהקצהו מאכילה. **והט"ז** פסק להתיר כדעה ראשונה (ס"ק כו'). (כתב הבה"ל (ד"ה אסור להסתפק) אם תלאם ביום ראשון או בחול המועד, מתחיל איסורו מביה"ש הראשון שאחר זה עד סוף יו"ט, אבל מעת התליה עד הערב לא נאסר. (ד"ה כל שמונת) כתב **החת"ס** אחד תלה אתרוג לנוי בסוכה, מותר לתת לישראל אחר לצאת בו למצות ארבעת המינים, נכון שביו"ט מוקצה הוא אבל בחול המועד שאסור משום ביזוי מצוה ועוד שמצוות לאו להנות ניתנו ומברכין עליו, ומותר לו גם לקחת כסף עבור האתרוג. (ד"ה וביו"ט ובשבת אסור) אם נפלו הנויים על השולחן וא"א לאכול, י"א שמשום אוכל נפש ביו"ט מותר לטלטל המוקצה ולהסירו. **והפמ"ג** סובר שאם אפשר ע"י טילטול מהצד יעשה כגון לנער השולחן, ולא יטלטל בידים. ולענ"ד גם קיימים הנושרים על השולחן, אפשר לטלטל אף בשבת אם נמאס בזה כמו הגרף

של רעי). **סימן תרלט' דיני ישיבת סוכה.** ובו ח' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע כיצד מצות ישיבה בסוכה? שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום ובין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר

ימות השנה. וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע. כיצד? כלים הנאים ומצעות הנאים בסוכה, וכלי שתיה, כגון אישיות וכוסות, בסוכה. אבל כלי אכילה (לאחר אכילה) (טור), כגון קדרות וקערות, חוץ לסוכה. המנורה בסוכה, ואם היתה סוכה קטנה, מניחה חוץ לסוכה. הגה' ואל יעשה קום תשמיש צווי בסוכה, כדי שלא יהיו מלוות בזויות עליו (ב"י בשם ארחות חיים).

מקור ההלכה: משנה סוכה כח: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע (פרש"י להיות כל עיקר דירתו בה) וביתו עראי. **גמ'** מה"מ? דת"ר "תשב" (ויקרא כג' מב') כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי, כיצד? היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה.

שם כט. אמר רבא מאני משתיה במטללתא (פרש"י קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאן) בר ממטללתא (פרש"י חוץ לסוכה), חצבא (פרש"י כד של חרס ששואבין בו המים) ושחיל (פרש"י דלי של עץ) בר ממטללתא. ושרגא (פרש"י נר של חרס קטן) במטללתא, ואמרי לה בר ממטללתא, ולא פליגי הא בסוכה גדולה, הא בסוכה קטנה (פרש"י של שיעור מצומצם ז' טפחים אסור להניח בתוכה).

כתב **המרדכי** שהטעם בכלי מאכל כתב **בספר המצוות** משום מיאוס כגון קערות שנמאסו לאחר אכילה, ויש **מפרשים** כגון קדירה ואגני לישה והטעם שצריך שיהיה כעין תדורו ואלה אין מקיימם בבית אלא יש להם בית לבדם, ולא מטעם מיאוס, וכ"כ **הראב"ה** שמותר להניח קערות בסוכה לאחר האכילה, ובה"ג מפרש כלי אכילה כגון קדירה ושפוד ע"כ. **התוס'** כתבו כדברי ה"מ.

כתבו **התוס'** שגר אף בעודו דולק אין להניחו בסוכה כדמוכח בגמ' (מח.) וכ"כ **הרא"ש** והטעם מחשש דליקה, וכן פרש **הר"ן**, ואע"פ שמדברי ה"מ נראה שמדובר שהנר כבוי, אבל אם הוא דולק מניחו בסוכה, אנו סומכים על דברי רבותינו שהם הרבים ודבריהם מפורשים והביאו ראייה לדבריהם. כתב **בהגהות אשר"י** שה"ה בנר של זהב וכ"כ **ראב"ה מאו"ז** שטעמו של הרא"ש שייך גם בנר זהב, ולפי זה רש"י לא פרש נר של חרס לאפוקי שאר מינים אלא אורחא דמלתא נקט. **הרוקח** כתב נר של חרס צריך להוציאו מסוכה קטנה אבל לא מגדולה, אבל המנהג שלא מביאים נר של חרס לסוכה אלא מנורת ברזל או נחושת ונר שעוה ע"כ. (כתב בד"מ שטעמו משום מיאוס וכ"ד **המהרי"ל** שכתב שאם היא מחופה בקוניה מותר).

כתוב **בארחות חיים** נהגו שלא להשתמש בסוכה תשמיש של בזיון כגון שטיפת קדרות וקערות וכיוצא בזה שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

כתב בד"מ כתב **מהר"י וייל** הרוצה לשחק בקוביות וכדומה ישחק בסוכה, וכ"כ **מהרי"ל** הרוצה לדבר שמועות ילך לסוכה כאילו היא ביתו.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כיצד וכו': מי שצריך לעבור לסוכה דרך הנגר ע"י סירה או מעבורת, יש מקלים שיעבור ע"י גוי משום שהוא לדבר מצוה, אבל הרבה מחמירים בזה (ס"ק א'). וישן ומטייל: וכן אם רוצה לדבר עם חברו ידבר בסוכה.

ולפי שקדושתה גדולה מאד ראוי למעט מלדבר בה דברי חול וכ"ש לשה"ר ורכילות ושאר דברים אסורים (ס"ק ב'). כגון אשישות וכוסות: אפילו של חרס ואפילו לאחר שתיה שאינם נמאסים ככלי אכילה, ועוד שאין קבע לשתיה ומצוי ששותה כמה פעמים ביום (ס"ק ג'). אבל כלי אכילה וכו': כלים שהדרך להחזיקם רק בבית החיצון כגון כלי קמח ולישה וכלי בשמים, בכלל כלי אכילה הם וכן כלי ששאובים בו מים. כלל הדבר כל שאין דרכו להיות בביתו אין להחזיקו בסוכה (ס"ק ד'). לאחר אכילה כגון קדרות וקערות: משמע שגם קדרות בשעת אכילה מותר. והעולם נזהרים בקדרה אפילו קודם האכילה שחששו לדעת המחמירים ואפשר שזה גם דעת הש"ע (בתפילה למשה כתב שכמו שקערות משמע לאחר אכילה ה"ה קדרות, ולכן המקל יש לו על מה שיסמוך, ובפרט בקדרות שלנו שאינן מאוסות, והמחמיר תע"ב. אולם בחזו"ע עמ' קכז' כתב שאין הדרך להביא קדרה לשולחן לערות ממנה, ונשים עצלניות שנהגו כן בטלה דעתן ועכ"פ לא יעשו כן בסוכה) ובפרט מי שאין דרכו להביא קדרה לשולחן. מ"מ מי שאין לו כלי אחר וצריך לאכול מהקדרה מותר להכניסו [ח"א] (ס"ק ה'). חוץ לסוכה: אם הכניס כלי מאכל או שעשה בה תשמיש בזוי אין הסוכה נפסלת בכך [אחרונים] (כתב בכה"ח אות טז' מ"מ בשעה שהם בתוך הסוכה י"א שפסולה מדרבנן ואין מברכים לישב בסוכה עד שיוציאם) (ס"ק ו'). המנורה בסוכה: המנהג לא להכניס נר של חרס, וכן קערה של חרס אפילו חדשה. ואם מצופים בקוניה יש להם דין כלי זכוכית ומותר (ס"ק ז'). ואם היתה סוכה קטנה: אפילו אינה מצומצמת בשיעורה אלא שיש חשש לדליקה צריך להניחה מחוץ לסוכה אפילו נר של זהב. ואם הוא מצטער שלא אוכל במקום הנר, יש להקל להעמידו בתוך עששית, אא"כ היא נמוכה מאד (ס"ק ח'). שום תשמיש בזוי: כגון שטיפת קערות. ובכוסות אין להקפיד. אסור להשתין בסוכה אפילו בתוך כלי, גם אם רגיל לעשות כן בביתו [ח"א] (כתב בחזו"ע עמ' קמז' לא ישוחח בה דברים בטלים אלא בדברי תורה, ולא ישחק שם בקוביא, ויתרחק מהכעס וההקפדה ולא ירים קולו על בני ביתו. כתב הבה"ל (ד"ה ואל) תה"מ לא נקרא תשמיש בזוי, שהוא בכלל תשובו כעין תדורו. והוא מצות עשה של פו"ר או עונה [אחרונים] (ס"ק ט').

סעיף ב'

ש"ע אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה, בין ביום ובין בלילה. ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שנת עראי, אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עראי? כביצה מפת. ומותר לשתות מים ויין ולאכול פרות (ואפילו קבע עליהו) (ד"ע) חוץ לסוכה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח. ותבשיל העשוי מחמשת המינים. אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה. הגה ומה שנוהגין להקל עכשיו בשנה שאין ישנים בסוכה רק המדקדקים במאות, יש אומרים משום כינה, דיש לער לישן במקומות הקרים (מרדכי). ולי נראה משום דמאות סוכה איש וזיתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה, ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו, שאין לו סוכה מיוחדת, פטור. וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה, אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת.

מקור ההלכה: משנה סוכה כה. אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. גמ' כו. וכמה אכילת עראי? [אמר רב יוסף תרתי או תלת בעי, א"ל אביי והא זימנין סגיאיין סגי ליה לאיניש בהכי והוה ליה

סעודת קבע, אלא] **אמר אביי** כדטעים **בר בי רב** ועייל לכלה (**פרש"י** בבוקר כשהולכין לבית המדרש ודואג שמא ימשכו השמועות וטועם מלא פיו ושותה). **ת"ר אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שנת עראי חוץ לסוכה, מ"ט?** [אמר רב אשי גזירה שמא ירדם, א"ל אביי אלא הא דתניא ישן אדם שנת עראי בתפילין אבל לא שנת קבע, ליחוש שמא ירדם? אמר רב יוסף בריה דרב עילאי במוסר שנתו לאחרים. מתקיף לה רב משרשיא ערבך ערבא צריך. אלא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן במניח ראשו בין ברכיו עסקינן] **רבא אמר אין קבע לשינה (פרש"י סוכה היינו טעמא דאסור שנת עראי לפי שאין קבע לשינה ואין בה חילוק בין קבע לעראי לענין סוכה, שאין אדם קובע עצמו לשינה שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך הלכך זו היא שינתו (הובא במשנ"ב ס"ק יא'))**.

משנה שם כו: מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולר"ג שני כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה. וכשנתנו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו. **גמ'** מעשה לסתור? חיסורי מיחסרא והכי קתני אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא.

כתבו **התוס' והרא"ש** ששיעור אכילת עראי הוא כביצה שטועם בבת אחת מלא פיו ובית הבליעה מחזיק כביצה (יומא פ.). ודוקא פת אבל פירות א"צ סוכה, שמסיקה הגמ' (יומא עט:) שהקבע שלהן היא אכילת עראי של פת ע"כ. וזה מש"כ **הטור** כביצה מפת, מפת ולא מפירות.

כתב **הרא"ש שהר"מ** היה מחמיר לא לאכול פירות חוץ לסוכה, (נראה שלמד כן מר"ג) ונראה שמוכח משם שאפילו אם פירות צריכים סוכה הינו דוקא כשקובע עצמו לאכילת פירות והקבע שלהם הוא כאכילת עראי של פת, אבל אכילת פירות עראי אין מי שאוסר. ושתיית יין עראי היא. **ור' פרץ** כתב שדוקא פירות אבל בשר וגבינה צריכים סוכה כמוכח בגמ' (סוכה כז.) שאם השלים במיני תרגימא יצא, ומיני תרגימא הם בשר, ואם מועילים להשלים משמע שצריך לאכלם בסוכה, ודלא כפרש"י שפירש שתרגימא הם פירות. **ובתוספתא** (ברכות פ"ד ה"ד) משמע שהם מיני מאכל העשוי מחמשת מיני דגן, ולכן אין ראייה ממני תרגימא להצריך סוכה לאכילת בשר וגבינה, וגם שאין דרך לקבוע סעודה עליהם ואינם נחשבים כאכילת עראי של פת ע"כ.

נראה **שלטור** שתית יין היא כפירות ולמ"ד שאם קבע על פירות חייב בסוכה ה"ה בקבע על היין.

כתב **הטור** שתבשיל מחמשת המינים חייב בסוכה. כתב **הב"י** שכן משמע בגמ' שמיני תרגימא צריכים סוכה, ובתוספתא משמע שתרגימא הוא תבשיל מחמשת המינים.

הרי"ף לא כתב את התירוצ' בגמ' (ביומא עט:) שפירות אינם מצריכים סוכה, וכתב **הר"ן** שמשמע שהרי"ף לא סובר את התירוצ' הזה, אבל **הרמב"ם** כתב שמותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה והמחמיר הרי זה משובח ולמד כן מהמעשה עם ריב"ז ור"ג, ולא נחשב כמי שאינו מצווה בדבר ועושהו שנקרא הדיוט (ירושלמי ברכות ושבתי). וכתב **הר"ן** שמרבי צדוק לומדים שאם רצה ת"ח שלא להחמיר בזה רשאי ולא נחשב שאינו מדקדק במצוות (הובא בבה"ל ד"ה אבל).

כתב בד"מ נראה **משבולי הלקט** שכתב **האגור** ששתיה קרויה עראי, ומדברי הרב **אביגדור** משמע שאם קבע על היין צריך סוכה, וכ"מ **בהגהות אשר"י**, וכן נראה **מאו"ז** שאם קבע עצמו לשתיה חייב בסוכה, אולם לדינא המקל בשתיה לא הפסיד וה"ה יין מ"מ טוב להחמיר.

הש"ע פסק כרבא ששיעור אכילת עראי הוא כביצה פת. וכמסקנת הגמ' ביומא שמותר לשתות מים ולאכול פירות מחוץ לסוכה. וכהרמב"ם שהחמיר הרי זה משובח, וכהרא"ש שהקובע על תבשיל מחמשת המינים צריך סוכה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: עראי: הוא שיעור הילוך מאה אמה ופחות מכן אינו אפילו עראי (**בכה"ח** ס' מד' אות ד' כתב שלדעת מרן בב"י אין לזה שיעור. כתב **הבה"ל** (ד"ה אפילו) ואפילו מניח ראשו בין ברכיו שודאי לא יבוא להשתקע בשינה ג"כ אסור [פמ"ג]) ואפשר שה"ה לענין סוכה [פמ"ג]. מי שנאנס ונרדם חוץ לסוכה כשיקיץ מיד צריך להכנס לסוכה (ס"ק יא'). אכילת עראי: ה"ה שמותר לטעום התבשיל כמה פעמים ואפילו לבלוע חוץ לסוכה (כתב **הבה"ל** (ד"ה כביצה פת) אבל מעט יותר חשוב קבע אפילו אכל דרך עראי [שע"ת] (ס"ק יב'). מים ויין ולאכול פירות ואפילו קבע עליהו: וכמה אחרונים מפקפקים ודעתם שאם שותה יין בקביעות חייב בסוכה, ובפרט בני חבורה שקבעו לשתות. מ"מ אין לברך לישב בסוכה רק על פת מחמשת המינים או תבשיל מחמשת המינים אם קובע עליו. ראוי לכתחילה לא לשתות בקביעות אפילו שאר משקים אלא תוך הסעודה, או שיאכל תבשיל ויקבע עליו ויברך לישב בסוכה יוצא לכל הדעות (ס"ק יג'). אפילו מים: וכ"ש פת אפילו דרך עראי (ס"ק יד'). אם קובע עליו וכו': שאוכלם בחבורה (**במחזיק ברכה** אות ה' כתב שראה לגדולים שלא היו מברכים על פת הבאה בכסנין אף על יותר מכביצה) או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו ולא די מכיותר מכביצה. ולדעת **המ"א** שיותר מכביצה חייב בסוכה. רק לענין ברכה דעת האחרונים שלא יברך רק אם קבע עליו סעודה. ונכון להחמיר לא לאכול בשר דגים וגבינה חוץ לסוכה, ודוקא בקביעות, אבל בלא קביעות אין להחמיר כלל (ס"ק טו'). וצריך סוכה: מדינא ולברך. כתב **המאמר מרדכי** מי שאוכל פת כיסנין עם הקפה צריך סוכה שהוא קביעות ונהגו לברך לישב בסוכה. וה"ה בלא קפה אם קבע סעודה על פת כיסנין. ואם לא קבע ואכל יותר מכביצה דעת **השע"ת** שבשבת בבוקר שאוכלים במקום קידוש יכול לברך לישב בסוכה כיון שאוכל בתורת סעודה הצריכה לקידוש. ובחול אין לברך משום סב"ל, ומנהג העולם לברך אף בחול, וכדי להנצל מברכה לבטלה ישב זמן מה בסוכה ויכון על הישיבה ועל האכילה (**בכה"ח** אות לג' העלה שלא יברך, אך אם יש שנהגו כדעת השע"ת אין למחות) (ס"ק טז'). משום צינה: וכן מי שאין לו כרים וכסתות כראוי ויש צינה, אין לו להחמיר ונקרא הדיוט (ס"ק יז'). פטור: **הגר"א** חולק ע"ז וגם **המ"א** כתב כן רק ללימוד זכות. ואם לא מצטער כגון שאין זה זמן עונה, לא יכול להפטר מהשינה. מי שלא יכול לישן עם אשתו שאין לו סוכה מיוחדת לא יבטל מצות עונה וליל טבילה, ואין לחייבו לחזור לסוכה לאחר המצוה אלא ישן בביתו עד עלות השחר (ס"ק יח').

סעיף ג'

ש"ע אכילה בסוכה בליל יום טוב הראשון חובה. אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו. מכאן ואילך רשות, רצה לאכול סעודה, סועד בסוכה, רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וקליות חוץ לסוכה אוכל, כדין מצה בפסח. הגה ולא יאכל כלילה הראשון עד שיהא ודאי לילה (ב"י בשם ארחות חיים), ויאכל קודם חלות לילה (מהרי"ו ומהרי"ל). ולא יאכל זיום מחלות ואילך, כדי שיאכל בסוכה לתאבון (מהרי"ל), דומיא לאכילת מלה.

מקור ההלכה: משנה סוכה כז. רבי אליעזר אומר ארבעה עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה. וחכ"א אין לדבר קצבה (פרש"י אם רצה להתענות אין אנו זקוקים לו, אלא אם יאכל לא יאכל חוץ לסוכה) חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג בלבד (פרש"י שאינו רשאי להתענות). **גמ'** מ"ט דר' אליעזר? "תשבו" כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה, ורבנן? כדירה, מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, אף סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, אי הכי אפילו ליל יום טוב ראשון נמי? א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק נאמר כאן חמשה עשר ונאמר חמשה עשר בחג המצות, מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות (פרש"י דהכי ילפינן בפסחים (קכ.) ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת, מה שביעי רשות אף ששה רשות, לפי שהשביעי בכלל שבעת ימים תאכל מצות, ויצא מן הכלל ללמד שאכילת מצה האמור בו אינו חובה, אלא אם באת לאכול תהיה אכילתך מצה ולא חמץ, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא), והתם מנלן? (פרש"י דליל ראשון חובה) אמר קרא "בערב תאכלו מצות" (שמות יב' יח') הכתוב קבעו חובה.

גמ' ברכות מט: אמר רב נחמן אמר שמואל טעה ולא הזכיר של ראש חדש בתפילה מחזירין אותו בברכת המזון אין מחזירין אותו. אמר ליה רב אבין לרב עמרם מאי שנא תפילה ומאי שנא ברכת המזון וכו' נחזי אנן תפילה דחובה היא מחזירין אותו, ברכת מזונא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו.

כתב הרא"ש לא שמותר להתענות בראש חדש שבגמ' (תענית י. ע"פ מעדני יו"ט) ובמגילת תענית מובא שאסור להתענות, אלא שיכול לאכול דברים שא"צ לברך עליהם ברכהמ"ז, ולפי שבשבתות וימים טובים שחייב לאכול פת צריך לחזור (לומר יעלה ויבוא), וקשה שבגמ' (סוכה כז.) לרבנן כדירה שאם רצה אוכל רצה לא אוכל אפילו פת, שאם כן אוכל פת חייב להיות בסוכה, לכן נראה לרבנן יהודה שחייב לאכול פת ביו"ט משום חציו לאכילה (פסחים סח: ביצה טו.) ועיקר האכילה היא לחם, ומה שאמרו בגמ' (סוכה) מכאן ואילך רשות, הכוונה משום מצות סוכה אבל חובה מצד יו"ט. ונפק"מ שכשהוא מצטער מחמת גשם ופטור מהסוכה (סוכה כח:) חייב לאכול מחוץ לסוכה. ודוקא מיום ראשון ואילך אבל בלילה הראשון אפילו אם יורד גשם חייב לאכול בסוכה.

כתב הטור אע"ג ששיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה, בלילה הראשון שהוא חובה אפילו אם רוצה לאכול רק כזית אסור לאכלו מחוץ (הובא במשנ"ב ס"ק יט') ולכן יוצא בו גם ידי חובה בסוכה. כתב הב"י שהיה לו לכתוב שלא יכול ולא אם

רוצה, ועוד שמנין לו ששונה יום ראשון, היה לו לומר שכיון שנלמד מחג המצות הרי הוא כמצה בליל פסח (הובא במשנ"ב ס"ק יט').

הר"ן כתב שיו"ט ראשון של סוכות לומדים מהחייב שחייב לאכול בסוכה, כי אם מיו"ט (בלבד) די לו לאכול פחות מכביצה עראי מחוץ לסוכה שלומדים בליל פסח שמחייב לאכול שיעור המחייב לאכול בסוכה, ולפיכך נראה שהוא חייב לאכול יותר מכביצה, אלא שיש אומרים כך: כיון שהוא נלמד מחג המצות לומדים ממנו הכל, מה שם בכזית אף כאן בכזית. ואע"ג שבשאר לילות כזית נחשב עראי ורשאי לאוכלו מחוץ לסוכה, אפילו הכי בלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה לאכול בסוכה עשאו אכילת קבע.

הש"ע פסק כחכמים שחלקו על ר' אליעזר. ושאפילו אכל כזית פת בליל יו"ט ראשון בסוכה יצא.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: בליל יו"ט ראשון חובה: אפילו בשבת ויו"ט שחייב לאכול פת, אינו חייב לאכול בסוכה אלא כ"כ אוכל יותר מכביצה (ס"ק יט'). כזית: כמו שבפסח כזית דגן ה"ה כאן (ס"ק כ'). פת: ולא מיני תרגימא ולא פת כיסנין [שע"ת] (ס"ק כא'). יצא ידי חובתו: וצריך לברך לישב בסוכה. ודוקא שאין לו יותר, אבל אם יש לו נכון שיאכל יותר מכביצה, לחוש לדעת הסוברים (ר"ן) שצריך שיאכל שיעור המחייב לאכול בסוכה כל שבעה. כתבו **האחרונים** שצריך שלא ישהה באכילת הכזית יותר מכדי אכילת פרס (בכה"ח כתב שצריך שלא ישהה בכדי אכילת פרס באכילת יותר מכביצה. אולם **בחזו"ע** עמ' קיד' בהערה בשם **הגר"ז** כתב והאוכל שיעור כביצה צריך שאכילת כל כזית ממנה תהיה בתוך כדי אכילת פרס) (ס"ק כב'). כל שבעה וכו': בחול המועד, אבל בשבת ויו"ט צריך לאכול כזית פת, אך לא חייב בסוכה. ואף שה**מ"א** כתב שלסעודת שבת צריך כביצה ויותר, זה למצוה בעלמא, ובדיעבד די בכזית [אחרונים] (ס"ק כג'). כדין אכילת מצה בפסח: לכאורה **לגר"א** שסובר שמצוה לאכול מצה כל שבעת ימי הפסח, אפשר שה"ה כאן מצוה לכתחלה לאכול פת כל שבעה ולברך לישב בסוכה (ס"ק כד'). ודאי לילה: כמו באכילת מצה בליל פסח שכתוב "בערב תאכלו מצות", משתחשך. אם ברך ביה"ש ואכל כזית, צריך לחזור ולאכול כזית בלילה ודאי, אבל לא יברך שוב לישב בסוכה, שסב"ל (ס"ק כה'). קודם חצות לילה: כמו במצה. בדיעבד אם לא אכל קודם חצות חייב לאכול אחר חצות שה"ה במצה. וכדי לברך לישב בסוכה יאכל יותר מכביצה שאז דינו כשאר ימי החג (ס"ק כו'). מחצות ואילך: האחרונים הסכימו שאין איסור אלא מתחילת שעה רביעית אחר חצות כמו בערב פסח (ס"ק כז'). (כתב **הבה"ל** (ד"ה בליל) מה שהקשו שגם בשבת ויו"ט חייב לאכול פת, נפק"מ שאם רגיל להתענות והאכילה בשבת היא צער לו, בליל סוכות האכילה משום עשה ולא משום עונג. (ד"ה ולא יאכל) מכיון שמברך לישב בסוכה ואח"כ זמן, לכן צריך לעשות גם את הקידוש בלילה [מ"א]. ולפי זה בליל שני שיכול לומר זמן ואח"כ סוכה יכול לקדש מבעוד יום קצת ויברך זמן, והמוציא ולישב בסוכה יעשה בלילה [פמ"ג]. מלשון הרמ"א משמע שבלי לילה שני מותר לאכול בביה"ש משום שיו"ט שני דרבנן).

סעיף ד'

ש"ע כל שבעת הימים קורא (ולומד) בתוך הסוכה. וכשמבין ומדקדק במה שיקרא (וילמד, יכול ללמוד) חוץ לסוכה, כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו. המתפלל, רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כח: ומשנן בסוכה. איני והאמר רבא מקרא ומתני (פרש"י מקרא שבכתב ולשנות משניות הערוכות ושגורות בפה) במטללתא, ותנוי (פרש"י הש"ס דהוא סברא לטרוח ולשנן וכן שמעתתא דאמוראי שאינן באות אלא מכלל דקדוקים שהן לומדים מתוך דברי משנה דמדמו מלתא למלתא) בר ממטללתא (פרש"י אם ירצה דמצטער הוא, ומצטער פטור מהסוכה והאזיר יפה לו להרחיב דעתו, קא סלקא דעתיה תנוי היינו משנן)? "ל"ק הא במגרס הא בעיוני (פרש"י תרי גוויי שינון הוו למגרס גמרא הברורה לו כבר והיינו שמעתתא צריך סוכה והיינו משנן. לעיוני. בר ממטללתא).

הרי"ף הרמב"ם והרא"ש פרשו כרש"י שלעיון צריך להתבודד ולישב בישוב הדעת, ומצטער הוא בסוכה והאזיר יפה לו להרחיב דעתו (כתבו בחדושי הגהות שזה מלשון הרא"ש, ורק ממלת והאזיר הוא מרש"י).

כתב **הר"ן** שיש אומרים להפך שעיון שהוא קבע צריך בסוכה, וצריך להחמיר כשתי השיטות כל זמן שזה לא מטריד אותו, שאם מטרידו המצטער פטור מהסוכה.

הש"ע פסק כפרוש רש"י, וכהרמב"ם שאם רצה מתפלל בסוכה רצה חוץ לסוכה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: מיושבת עליו: הכל לפי הענין, שאם דעתו מיושבת עליו לומד בסוכה. ואם קר בסוכה פטור. אם יש טורח להביא הרבה ספרים אפשר שפטור, ואם יש לו מקום להניחם בסוכה כל החג, חייב שאין זה טורח (ס"ק כט'). רצה מתפלל וכו': שמתפלל במקום שיכול לכוין. ואם יש בית כנסת בעיר, הולך לבית הכנסת. הבדלה בסוכה (ס"ק ל').

סעיף ה'

ש"ע ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית. מאמתי מותר לפנות? משירדו לתוך הסוכה טיפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל, אפילו תבשיל של פול. הגה אפילו אין תבשיל לפניו (סמ"ג והגהות אשר"י). ומי שאינו צקי בזה השיעור, יסער אם ירדו כל כך גשמים לבית אם היה יולא, יולא מסוכתו גם כן (או"ז והגהות אשר"י ומרדכי מיומני ומהרי"ל). וכל זה בשאר ימים או לילות של סוכות, אבל לילה הראשון צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין (טור הר"ן והרא"ש), ויקדש בסוכה כדי שיאמר זמן על הסוכה (תרה"ד).

מקור ההלכה: משנה סוכה כח: ירדו גשמים מאמתי מותר לפנות (פרש"י הימנה ולירד)? משתסרח המקפה (פרש"י משתתקלקל המקפה, כל תבשיל קפוי לא רך ולא עב קרוי מקפה). **גמ' כט.** תנא משתסרח המקפה של גריסין (פרש"י ממהרת לקלקל בגשמים מעט). אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשב זיקא וקא מיתי ציבותא (פרש"י קיסמין של סכך היה משיר על המאכל) אמר רב יוסף פנו לי מאני מהכא,

אמר ליה אביי והא תנן משתסרר המקפה? אמר ליה לדידי כיון דאנינא דעתאי כמי שתסרר המקפה דמי לי (הובא במשנ"ב ס"ק לב').

כתב הרוקח בשם הירושלמי (סוכה פ"ב ה"י) לא סוף דבר מקפת גריסין אלא אפילו מקפת כל דבר.

כתב הסמ"ג שאפילו אם לא היה שם מקפה, כל שירדו גשמים שנראה באומד הדעת שאילו היתה שם מקפה היתה מתקלקלת יכול לצאת, וכ"כ הגהות אשר"י בשם או"ז וכ"כ הרמב"ם. כתב הטור שלא משמע כן שלא נאמר כדי שתסרר המקפה אלא משתסרר, משמע תסרר ממש. כתב הב"י שאין זה דיוק, שלא יתכן שהמשנה לא נתנה שיעור למקום שאין מקפה.

כתוב בהגהות אשר"י בשם הירושלמי כשם שמפנים מפני הגשמים, מפנים מפני השרב והיתושים (הובא במשנ"ב ס"ק לא').

כתב הרא"ש שבבבליה הראשון אפילו ירדו גשמים חייב לאכול כזית פת בסוכה, שלומדים מחג המצות. וכ"כ הר"ן בשם אחרים שלכן לומדים ליל יו"ט ראשון מחג המצות, אע"ג שבשאר הימים פטור מהסוכה (הובא במשנ"ב ס"ק לה'). ולא כדברי הרשב"א שכתב שאפילו בבבליה הראשון אינו חייב דתשבו כעין תדורו, שלא חייבה התורה אלא כדרך שאדם עושה בביתו, שאל"כ היתה הגמ' צריכה לכתוב כן, והמחייב עליו הראיה. ומדברי הכל בו בשם הראב"ד שכתב מי שלא אכל בסוכה בליל ראשון של חג מפני הגשמים למחר צריך לברך לישב בסוכה, משמע כהרשב"א.

בתרה"ד כתב שפסקו הסמ"ק ואשר"י שבבבליה הראשון חייב לאכול בסוכה אפילו ירדו גשמים, ותוס' ר' פרץ פירש שאם ירדו גשמים ונמלך ואכל בביתו ופסקו שחוזר ואוכל כזית בסוכה. ומהסמ"ג ואו"ז משמע שלא חייב לאכול בבבליה הראשון אם ירדו גשמים, ונראה שאם ירדו גשמים בבבליה השני לא מחמירים לאכול כזית בסוכה וסומכים על הסמ"ג ואו"ז, וכ"ש אם ירדו כל הלילה שסומכים על תירוץ ר' יהודה בתוס' ר' פרץ שכיון שבקיאם בעיבור החדש אינו חייב לאכול כזית שהוא רק מדרבנן, ודלא כאשר"י שכתב שלדידן (בני הגולה) יום ב' כיום א', ודומה למש"כ סמ"ג (מרדכי הגהות והערות) בחיטה הנמצאת במעי תרנגולת ביו"ט אחרון של פסח (שיש בו רק איסור דרבנן מותר להשהותה) או לפסולי לולב ואתרוג שיוצא בהם ביו"ט שני ע"כ מתרה"ד.

הש"ע סתם ולא חילק בין הלילה הראשון לשאר הימים, ונראה שפסק כסמ"ג שאפילו לא היה שם תבשיל, מזה שכתב שאם יפול לתוך התבשיל יפסל וגם בב"י דייק כסמ"ג.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: ירדו גשמים וכו': אפילו אם האדם לא מצטער, אלא שהמאכל מתקלקל מפני החום והיתושים. וה"ה אם נקרש מחמת הקור מאכל שומני, יכול לאכול בבית. וא"צ לחזור עד שיסיים סעודתו, ואפילו אם אוכל עוד מאכלים שלא נקרשים. כתב בבכורי יעקב שאם יכול לתקן בלי טורח גדול שלא יקרשו המאכלים, צריך לתקן ולא נפטר מהסוכה (ס"ק לא'). טיפות וכו': אם לא יורד

למקום שהוא יושב שם, צריך לאכול בסוכה עד שיגיע אליו ולשולחנו, ואפשר שיכול לברך לישב בסוכה [בכורי יעקב]. ואם הוא איסטניס ומצטער בזה יכול לצאת, ולא יברך (ס"ק לג'). אבל לילה וכו': יש ראשונים הסוברים שהגזירה שוה טו' טו' לא באה להקיש לגמרי לחג המצות ולכן אין לחלק בין לילה ראשון לשאר ימים, ולכן הכריעו האחרונים שאף שמחויב לאכול בסוכה מחמת הספק, לא יברך משום סב"ל. (כתב בכה"ח אות עג' את דברי הפוסקים שלא חילקו בירידת גשמים בין הלילה הראשון לשאר ימים וכו' דעת הש"ע שהשמיט דינו של הרא"ש. וכ"פ בחזו"ע עמ' קכד' שהעיקר להקל, והמחמירים לא יברכו). וראוי להמתין עד חצות לילה שאולי יעבור הגשם, ויש שכתבו שאין להמתין כ"כ הרבה מפני שנמנע משמחת יו"ט [שע"ת]. וכן בא"ר ופמ"ג הזכירו שימתין שעה או שתיים, ואם לא פסקו יעשה הקידוש בסוכה (ס"ק לה'). ויקדש בסוכה כדי שיאמר זמן וכו': משום שאין להרבות בברכות שיברך שוב זמן על הסוכה, [שאפילו אם אכן פטור מהסוכה יוצא בזה שלא גרע מאילו ברך זמן בשעת עשיתה], ויאכל כזית בסוכה ושאר הסעודה בבית. ואם פסק הגשם אפילו אם ברך ברכת המזון, יאכל עוד הפעם יותר מכביצה בסוכה כדי לצאת את שיטת הפוסקים שלא יצא במה שאכל בזמן הגשם. ואם שכב לישן א"צ לקום מהמטה. ובלילה השני מקדש בבית ומברך זמן על יו"ט ואוכל, ובסוף הסעודה יאכל כזית בסוכה, ולא יברך לישב בסוכה ולא שהחינו, ויסמוך על שהחינו שברך ביום הראשון. לכתחילה טוב להמתין גם בלילה השני מעט עד שיפסק הגשם. ואם אכל בביתו, ורק כזית בסוף הסעודה אכל בסוכה, ואח"כ פסק הגשם, צריך להכנס לסוכה ולאכול יותר מכביצה ולברך לישב בסוכה [אחרונים] (ס"ק לו').

סעיף ו'

ש"ע היה אוכל בסוכה וירדו גשמים, והלך לביתו ופסקו הגשמים, אין מחיבים אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כט. תנו רבנן היה אוכל בסוכה וירדו גשמים (פרש"י וירד מהסוכה לגמור סעודתו בבית וכשישב לו פסקו גשמים) אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור.

כתב הטור פסקו הגשמים קודם שגמר סעודתו אין צריך לחזור.

כתב הר"ן על מש"כ במשנה שמותר לפנות משתסרח המקפה, דוקא שהתחיל לאכול, אבל לא התחיל כל שמצטער מחמת הגשמים פטור כמובא בגמ' (סוכה כו') שהתירו (לישן תחת כילה) משום יתושים, והתירו לצאת מהסוכה משום סירחא דגרגישתא (פרש"י קרקע לבנה שהיו טחים בה קרקעית הסוכה). והברייטא נקטה לרבותא היה אוכל וירדו גשמים אף שכבר היה אוכל והתחיל במצוה כיון שירד לא מטריחים אותו לעלות, וכ"ש אם התחיל לאכול חוץ לסוכה מחמת הגשמים ופסק שלא מטריחים אותו עד שיגמור סעודתו (הובא במשנ"ב ס"ק לז').

כתב המשנ"ב (ס"ק לח') אם לא ישב עדין לאכול בביתו, אף שפסק מלאכול בסוכה והלך לבית, צריך לחזור לסוכה אם פסקו הגשמים.

סעיף ז'

ש"ע היה ישן וירדו גשמים בלילה, ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר, הגה ויעור משנתו (טור). מי שהולך ישן בסוכה וירדו גשמים אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דגשמים מועטים היו לער לישן שם ויכול ללכת (מהרי"ו). וכל הפטור מן הסוכה ואינו יולא משם אינו מקבל עליו שכר, ואינו חלל הדיוטות (הגה"מ). וכשיולא מן הסוכה מכח הגשמים אל יזעט וילא, חלל ילא כנכנע, כעבד שמוזג לרבו וספכו על פניו (מהרי"ל).

מקור ההלכה: גמ' סוכה כט. היה ישן בסוכה וירדו גשמים אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור. איבעיא להו עד שיעור או עד שיאור (פרש"י עד שיעלה עמוד השחר, או עד שיעור משינתו הא אם הקיץ אפילו היה בחצי הלילה יקום משינתו ויעלה לישן בסוכה)? ת"ש עד שיאור ויעלה עמוד השחר (פרש"י ועל כרחך עד שיעור הוא דתניא בה דאל"כ מאי ויעלה עמוד השחר) תרתי? (פרש"י בתמיה שני דברים אלו סותרים זה את זה שיאור משמע שיאיר לו המזרח, ועלה עמוד השחר משמע קודם לכן) אלא אימא עד שיעור ויעלה עמוד השחר (פרש"י על כרחך שיעור קתני, וה"ק עד שיעור משיעלה עמוד השחר, לאפוקי אם הקיץ משינתו בלילה דאין מטריחין אותו, ואם עלה השחר ולא ניעור אין מקיצין אותו).

הרא"ש גורס **כרש"י** עד שיעור משיעלה עמוד השחר, אבל **הרי"ף** גורס עד שיאור משיעלה עמוד השחר (לפניו הגרסא ברי"ף שיעור, ובעל המאור גרס כהב"י שיאור. הגהות והערות) וכן נראה שגרס **הרמב"ם** שכתב אין מטריחין אותו לעלות לסוכה כל אותו הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

כתב **הר"ן** לפי מי שגורס עד שיעור תרתי בעינן שיהא ניעור אחר שיעלה עמוד השחר. ואם נעור לפני לא מטריחים אותו לעלות, ואם עלה השחר ולא נעור אין מקיצים אותו. אבל **הגאונים** גורסים עד שיאור משיעלה עמוד השחר, שאם נעור אפילו לפני אור היום מעלות השחר מטריחים אותו לעלות לסוכה, אבל אם לא נעור אין מטריחים אותו לעלות אף שעלה השחר שלא גרע מסעודה, ושמא לפי גירסא זו שזמן השנה הוא בלילה, אם עלה השחר הרי זה כגמר סעודה. אולם אם תקפתו שנה פטור משום מצטער. וכתב **ה"מ** שהעיקר לפי גרסת הגאונים שאם לא נעור אחר עמוד השחר לא מעירים אותו.

כתב **הב"י** לפי דברי הר"ן מתבאר שמש"כ **הטור** א"צ לחזור פרושו הוא שאין בני ביתו צריכים להקיצו, שלא יתכן שמדובר עליו כיון שישן הוא אין בו דעת להצריכו לחזור.

מלשון **הש"ע** שכתב אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר, משמע שפסק כפי גרסתו ברי"ף וכהרמב"ם שאם עלה השחר צריך להקיצו, והרמ"א כתב כדברי הטור שדוקא אם התעורר כגרסת רש"י והרא"ש.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: היה ישן וירדו גשמים וכו': ה"ה כשישן בביתו בתחילת הלילה מחמת גשמים ופסקו [ח"א] (ס"ק לט'). אין מטריחין אותו וכו': ודוקא כששכב כבר, אבל אם עדין לא שכב יחזור לסוכה [מ"א]. ובספר **בגדי ישע ומאמר מרדכי** מסתפקים בזה שכבר טרח להכניס כרים וכסתות לבית (ס"ק מ'). להחזיר לסוכה: ה"ה מי שסגר את גגון הסוכה ואח"כ פסק הגשם א"צ לעלות לגג לפתחו, אבל אם יכל לפתחו ע"י חבלים מתוך הסוכה צריך לפתוח שזה טירחה מועטת ואינו נקרא מצטער [בכורי יעקב] (ס"ק מא'). ישן בביתו עד וכו': ואפילו אם הקיץ א"צ לחזור לסוכה בלילה (ס"ק מב'). ויעור משנתו: מעצמו, וא"צ להקיצו, וגם לא חייב לבקש מאחרים שיעירו אותו שיאור היום (כתב **בחז"ע** עמ' רז' בזמננו שרוב העולם נוהגים להמשיך לישן אף לאחר שעלה עמוד השחר, אפילו אם התעורר מעצמו אחר עמוד השחר ועדין רוצה להמשיך לישן, אין מטריחין אותו ללכת לישן בסוכה, כיון שעדין הוא זקוק לשינה, הו"ל כאמצע סעודתו) (ס"ק מג'). וכל הפטור וכו': כגון במצטער (כתב **הבה"ל** (ד"ה וכל) זה הכלל הוא דוקא במקום שיש בו צד איסור כמו במצטער שהוא חילול יו"ט, ואפילו בחול המועד חייב לכבדו, אבל אם אינו מצטער רשאי להחמיר [פת"ש בשם עולת שמואל]). הדיוטות: ק"ו מי שרוצה לברך לישב בסוכה והמוציא ואח"כ לאכול בבית שזה ברכה לבטלה אפילו אם יאכל בסוכה סעודת קבע (כתב **הבה"ל** (ד"ה הדיוטות) כתב **הביכורי יעקב** דוקא שפטור שמצטער וכדומה, אבל מי שפטור משום טירחה כגון שפסקו גשמים בלילה או באמצע הסעודה או ההולך לסוכת חברו, יש לו שכר על זה, שלא גרע משתית מים שהרי זה משובח) (ס"ק מה').

סעיף ח'

ש"ע נהגו שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת אכילה (והכי נהוג).

מקור ההלכה: גמ' סוכה מה: אמר רב יהודה אמר שמואל לולב שבעה וסוכה יום אחד [מ"ט? לולב דמפסקי לילות מימים כל יום מצוה באפי נפשיה הוא, סוכה דלא מפסקי לילות מימים כלהו שבעה כחד יומא אריכא דמו] ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן סוכה שבעה (פרש"י לברכה) [ולולב יום אחד (פרש"י ואע"פ שניטל כל שבעה זכר למקדש אין מברכין בו אלא יום ראשון שהוא מן התורה) מאי טעמא? סוכה דאורייתא שבעה לולב דרבנן סגי ליה בחד יומא, כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אחד זה ואחד זה שבעה] **אמר רב יוסף** נקוט דרבה בר בר חנה בידך (פרש"י דאמר סוכה שבעה ולא דרב יהודה אמר שמואל דאמר סוכה יום אחד) דכולהו אמוראי קיימי כוותיה בסוכה (פרש"י משמיה דר' יוחנן קיימי כוותיה בסוכה ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן).

כתבו **התוס'** שכל פעם שנכנס כדי שיאכל וישתה וישן אפילו עשרים פעמים ביום מברך על כל אחת ואחת, כמו בתפילין. כ"כ **הרי"ף הרא"ש והרמב"ם**. וכתב **ה"מ** דוקא כשיצא יציאה גמורה לעשות עיניו ושלל לחזור לאלתר, אבל אם יצא לדבר עם חברו או להביא דבר לסוכה לשעתו, לא נחשב יציאה לחייבו בברכה כשיחזור.

כתב **הרא"ש** בשם **ר' האי** הנכנס לסוכת חברו לבקרו מנהג ידוע הוא שמברך, בין סעד בין לא סעד. **ר"ת** כתב כיון שעיקר הקביעות שהאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה, מברך עליה ופותר את כל הדברים אפילו את השינה שהיא חמורה מאכילה. כ"כ **הרא"ש והמרדכי** בשמו, וכתב **המרדכי** שכן נוהגים וכ"כ **ה"מ**, וכן פשט המנהג.

הש"ע הביא את המנהג כדעת **ר"ת** וכ"פ **הרמ"א**.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: נהגו וכו': ואפילו אם יושבים בסוכה שעה קודם אכילה, לא מברכים שהברכה על האכילה אח"כ פוטרת הכל. נכון לצאת גם את שיטת הראשונים (הסוברים שגם על הכניסה טיול וכו' צריך לברך) ולא לישב בלי ברכה, ותיכף בבואו מבית הכנסת יברך על דבר שהוא מחמשת המינים, ויאכל ממנו מעט יותר מכביצה ויברך לישב בסוכה, ולא יברך אח"כ בשעת האכילה (כתב בכה"ח אות צח' שיאכל יותר מכביצה פת, אבל פת הבאה בכיסנין כל שלא אכל שיעור סעודה יש מחלוקת אם יברך אפילו אם יתכוון גם על הישיבה) (ס"ק מז'). אכילה: המתענה בסוכות או שאין דעתו לאכול פת באותו יום, אז לכ"ע אם יצא מהסוכה יציאה גמורה צריך לברך [ט"ז ואחרונים]. (כתב הכה"ח אות צז' שהמאמר מרדכי כתב להשיג על הט"ז ולפי מה שנהגו כר"ת יש לחוש לברכה לבטלה. ולכן יש לשמוע הברכה מאחר ויתכוון לצאת או שיברך בלבו). כתב הח"א ה"ה אם יצא יציאה גמורה לאחר האכילה וחוזר ונכנס ולא יאכל עד הערב, וקודם האכילה (בערב) יצטרך לצאת לבית הכנסת גם בזה לכ"ע יצטרך לברך. מי שהולך באמצע הסעודה לסוכת חברו, לדעת המ"א אפילו אם היה בדעתו בשעת הברכה ללכת לשם ולשוב אח"כ מיד, צריך לברך שם לישב שההליכה מהוה הפסק, ולכן אם רוצה לאכול שם דבר שאסור לאכול מחוץ לסוכה צריך לברך שם לישב בסוכה. אולם דעת האחרונים שההליכה לא מהוה הפסק אם היה בדעתו (בשעת הברכה לצאת ולחזור) ולכן אומרים סב"ל [לבושי שרד]. אם שכח לברך לישב בסוכה עד שהתחיל לאכול, יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול, ואפילו אם כבר ברך ברכהמ"ז יכול לברך, שגם הישיבה מצוה, שמהאכילה ואילך כל זמן שיושב שם נחשב קביעות אחת (בחזו"ע עמ' קפא' בהערה כתב אבל אם סיים סעודתו לגמרי וברך ברכהמ"ז אין לברך לישב בסוכה דהוי סילוק מהאכילה שאכל כבר) מ"מ כל שעדין לא ברך ברכהמ"ז יברך לישב ויאכל קצת. מי שקידש בליל סוכות והתחיל לאכול ואח"כ ראה ששכח לפתוח את הגג, יאכל שוב כזית (לאחר שפתח הגג) ויברך לישב בסוכה, אבל על קידוש א"צ לחזור וכן ברכת זמן (כיון שמדין הגמ' מועיל לברך זמן גם בשעת עשיית הסוכה כ"ש בזה) [בכורי יעקב] (ס"ק מח').

סימן תרמ' מי הם הפטורים משיבת סוכה. וכו' י' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה. טומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק, וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב.

מקור ההלכה: משנה סוכה כח. ובגמ' סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות (הובא במשנ"ב ס"ק א' ועבד דינו כאשה).

כתב הרמב"ם שטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק. כתב ה"מ שזה נלמד מדין שופר (ר"ה כט.).

דינים היוצאים מהמשנ"ב: נשים ועבדים וכו': נוהגות הנשים לברך (כתב בחזו"ע עמ' קמט' שלא יברכו כיון שהן פטורות), אבל אחרים לא יברכו להן אפילו לא יודעות לברך לעצמן (ס"ק א'). חייבים מספק: מ"מ לא יברכו שסב"ל. אבל אם רוצים לברך הרשות בידן שלא גרע מאשה (בהגהות איש מצליח כתבו שלדין אין לברך) (ס"ק ג').

סעיף ב'

ש"ע קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש כבן שש, חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצוות.

מקור ההלכה: משנה סוכה כח. קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. **גמ':** היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו? אמרי דבי רבי ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו, רבי שמעון [בן לקיש] אומר כל שנעור משנתו ואינו קורא אמא (פרש"י שאינו כרוך אחריה לקרותה בכל שעה שניעור) [אמא] גדולים נמי קרו? (פרש"י אפילו גדול שאינו צריך לאמו רגיל לקרותה כשניעור) אלא כל שניעור ואינו קורא אמא אמא (פרש"י שאינו כרוך אחריה לקרות ולשנות עד שתבוא אליו, אבל קורא ושותק לא צריך לאמו הוא).

גמ' עירובין פב. אמר רב אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו (פרש"י עירבה אמו לעצמה ולא זיכתה לו בעירוב מוליכתו עמה דכגופה דמי דמסתמא דעתה עליה דלא סגי ליה בלא אמו) וכו' ותנן נמי גבי סוכה כי האי גוונא (פרש"י כלומר וכי תימא בן שש צריך לאמו קרי ליה, הא ליכא למימר דתנן נמי גבי סוכה כי האי גוונא ופרשין התם הי קטן צריך לאמו) וכו' וכמה? (פרש"י בר כמה שני הוי) כבר ארבע כבר חמש (פרש"י קרי ליה אין צריך לאמו כל חד לפום חורפיה אלמא מכי הוי בר חמש בעי לזכויה וטפי מבר חמש (ע"פ הב"ח) לא קרי ליה צריך לאמו דליפוק). [אמר רבי יהושע בריה דרב אידי (פרש"י ודאי כדאמרת בן ה' אינו יוצא עד שיערבו עליו ורב אסי נמי בשעירבה אמו עליו קאמר וקמ"ל דאם עירב עליו אביו לרוח אחרת בתר אמו שדין ליה) כי קאמר רב אסי כגון שעירב עליו אביו לצפון ואמו לדרום דאפילו בר שש בצוותא דאימיה נחא ליה, מיתיבי קטן שצריך לאמו יוצא בעירוב אמו עד בן שש וכו' לימא תהוי תיובתיה דרבי ינאי וריש לקיש? (פרש"י דמפרשי גבי סוכה בר ארבע בר חמש קרי ליה אין צריך לאמו, והכא תני יוצא בעירוב אמו, ותניא לעיל דקטן שאינו צריך לאמו אינו יוצא בעירובה)] **ל"ק הא דאיתיה אבוהי במתא** הא דלא איתא אבוהי במתא (פרש"י והתינוק נכנס ויוצא עמו לא קרי ליה צריך לאמו מבן ד' ולמעלה, והברייתא בדליתיה לאבוה במתא).

כתב הב"י ששמע שר' ינאי וריש לקיש סוברים שמגיל ארבע וחמש אינו צריך לאמו.

כתב הר"ן כל שצריך לאמו כיון שאמו פטורה מהסוכה אינו ראוי לחינוך סוכה כל שהוא צריך לה. ובאופן שאינו צריך לאמו הגיע לחינוך לענין סוכה וחייב מדרבנן, ואין החינוך שוה בכל מקום שכאן כשאינו צריך לאמו, וגבי ראייה ביכול לעלות (חגיגה ב.) ומשמע שא"צ לאמו הוא מבן שש ומעלה שקטן הצריך לאמו לא יוצא בעירובה ופירשו שם שהוא עד בן שש. וכו"כ הרמב"ם שאינו צריך לאמו הוא כבן חמש כבן שש, וכתב ה"מ שיש לו סמך מהסוגיא בעירובין, ופירוש כבן חמש שמלאו לו חמש כבן שש שמלאו לו שש ע"כ. לפי זה אפשר שדברי הטור שכתב אינו צריך לאמו כבן שש שבע הם כדברי הרמב"ם שבן חמש שלמות שנכנס לתחילת שש ובן שבע היינו בן שש שלמות שנכנס לתחילת שבע, מ"מ יש לתמוה שר' ינאי וריש לקיש פירשו שאינו צריך לאמו לענין סוכה הינו כבן ארבע כבן חמש ואיך אפשר לדחותם וללמוד מעירוב? ואפשר לדחוק **שבירושלמי** (סוכה פ"ב ה"ט) תני רבי הושעיא קטן שא"צ לאמו חייב בסוכה ויוצא בעירוב אמו. משמע שסוכה ועירוב שוים. וקצת סעד לזה שלא הוזכר ארבע חמש בסוכה שהוא סוגיא בדוכתא. ועדין קשה שאם לומדים מעירוב לא היה לרמב"ם לומר כבן חמש כבן שש, אלא בן שש

סתמא, ואפשר שהטור שכתב בן שש דיבר כשאביו בעיר ובן חמש שלמות ונכנס לשש הוא, ובן שבע שאין אביו בעיר ובן שש שלמות הוא כמו שפסק לגבי עירוב. כתוב **בתרה"ד** שקטן שאין לו אב ואינו צריך לאמו נראה שאין חייבים לחנכו, מ"מ אין להקל.

הש"ע פסק כהרמב"ם ע"פ הבריתא בעירובין כבן חמש כבן שש שלמות (באר הגולה).

דינים היוצאים מהמשנ"ב: כבן חמש כבן שש: כל חד לפום חורפיה [ט"ז ומ"א] דעת כמה אחרונים שמגיל חמש ומעלה אם אביו בעיר, חייב לחנכו לסוכה אפילו אם אינו חריף, שאינו צריך לאמו כ"כ (ס"ק ד'). לחנכו במצוות: אם אין לו אב, י"א שאמו וב"ד חייבים לחנכו, לכ"ע אסור להאכיל קטן בידים חוץ לסוכה אפילו אדם אחר, לתת לתוך פיו או לצוותו לאכול (בהגהות **איש מצליח** כתבו שהעיקר להקל בזה ששיבת סוכה היא מצות עשה, וכשמאכילו ומשכיבו מחוץ לסוכה לא מבטל המצוה בידים אלא בשב ואל תעשה) (ס"ק ה').

סעיף ג'

ש"ע חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה. ולא חולה שיש בו סכנה, אלא אפילו חש בראשו (או) חש בעיניו. ויש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא בשעה שהחולה צריך. (ומי שמקיז דם חייב בסוכה) (או"ז והגהות אשרי').

מקור ההלכה: משנה סוכה כה. חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה. **גמ' כו.** תנו רבנן חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חולה שאין בו סכנה אפילו חש בעיניו ואפילו חש בראשו, אמר רשב"ג פעם אחת חשתי בעיני בקיסרי והיתיר ר' יוסי בריבי לישן אני ומשמשי חוץ לסוכה.

כתוב **בארחות חיים** משמשי חולים אינם פטורים אלא בעת שצריך להם.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: חולים וכו': משום תשבו כעין תדורו, ואם היה לו חולי זה כל השנה, היה הולך למקום שמקל עליו ולא נמצא בביתו (ס"ק ו'). ומשמשיהן פטורים: שהעוסק במצוה פטור מהמצוה (ס"ק ז'). בראשו או חש בעיניו: ושיבת הסוכה קשה לו (ס"ק ט'). בשעה שהחולה וכו': אם יש שם שני משמשים וא"צ את שניהם בבת אחת, צריך האחד לאכול בסוכה בשעה שהשני משמשו (ס"ק י'). צריך להם: ואם יש בו סכנה, יש להקל גם בשעה שלא צריך לו (ס"ק יא'). ומי שמקיז דם: לצורך בריאותו ולא מרגיש שום חולי, שאז אינו מצטער בסוכה אלא מרבה באכילה ושתיה, אבל אם הקיז מחמת חולי, פטור. השותה משקה משלשל, אם מתירא שתזיק לו הצינה פטור (כתב **בכה"ח** אות יט' שחייב בסוכה שהיה לו לעשות קודם החג או אחריו, ובדיעבד פטור אם יש שם קרירות, אף אם עשה כן לתענוג, פטור שמא יצטנן (ס"ק יב').

סעיף ד'

ש"ע מצטער פטור מהסוכה, הוא ולא משמשיו (אבל בלילה הראשון אפילו מצטער חייב לאכול שם כזית) (כל בו). איזהו מצטער? זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם או מפני הריח. ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה, אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחילה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני. הגה ואם עשאה מתחילה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשנה, או שאי אפשר לעשות לו אחד מהם בסוכה מחמת דמתירא מליסטים או גנבים כשהוא בסוכה, אינו יולא בלילה סוכה כלל אפילו בדברים שלא מצטער בהם, ללא הויא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל דרכיו (מרדכי). מי שצבו לו הנרות בסוכה בשבת ויש לו נר בביתו, מותר ללכת מהסוכה כדי לאכול במקום נר ואין צריך לסוכת חצרו שיש שם נר אם יש טורח בדבר (תרה"ד). ואם בא רוח לכבות הנרות בסוכה, מותר לפרוש סדין או בגד מן הלך, אבל לא תחת הסכך (או"ר). מי שלא יוכל לישן בסוכה מחמת שכל לו בפיסוט ידיו ורגליו, לא מקרי מצטער, וחייב לישן שם אף על גב דלריך לכפוף ידיו ורגליו (תרה"ד). ולא יוכל לומר אדם מצטער אני אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו (טור). ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, אבל בלחו הכי חייב לישב בסוכה אף על גב דמצטער (מרדכי).

מקור ההלכה: גמ' סוכה כו. רב שרא לרב אחא ברדלא למגנא בכילתא (פרש"י ואע"ג שיש לה גג וגבוה עשרה והוי כאילו חוץ לסוכה) משום בקי. רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא למגנא בר ממטללתא משום סירחא דגרגישתא (פרש"י קרקע לבנה שהיו טחין בה קרקעית הסוכה). רבא לטעמיה דאמר רבא (ע"ז ג:) מצטער פטור מהסוכה (פרש"י שהסוכה מצערתו). והא אנו תנן חולין ומשמשיהן פטורים מן הסוכה, חולה אין מצטער לא? אמרי חולה הוא ומשמשיו פטורים, מצטער הוא פטור משמשיו לא.

כתב הרא"ש גבי סירחא דגרגישתא שמדובר באכסניה. שאין לו לעשות סוכה מדבר שיצטער בה ויפטר מהסוכה. אי נמי גרגישתא היא גופסיס וכשירד גשם הוא מסריח. וכתב הר"ן לא מדובר שהגרגישתא ריחה מאוס לכל שא"כ הסוכה פסולה כמו בשוצי ושווצרי (סוכה יב:) שאין מסככין בהם שריחם מסריח ויוצא מן הסוכה, אלא כאן מדובר שרק הוא מצטער מזה (כתב בד"מ שהטור בס' תרכט' כתב שהמסכך בירקות שריחם רע בדיעבד לא פסול).

כתב הרא"ש בספר המצוות כתב שדוקא לשכב בסוכה פטור, אבל לאכול חייב. ואין זה מסתבר שהריח מזיק יותר בשעת אכילה, ונקט שינה לרבותא שאפילו שינה שחמורה פטור (הובא במשנ"ב ס"ק טז').

כתב בתרה"ד מי שצר לו בסוכה שלא יכול לישן בפישוט ידיו ורגליו לא פטור משום שדרך לישן לפעמים בגוף כפוף ולא נקרא מצטער בכך (הובא במשנ"ב ס"ק כו').

עו"כ אם כבו לו הנרות בשבת ויש לו נר בביתו יכול לאכול בביתו, ולא מחייבים אותו לאכול בסוכת חברו לאור הנר, שנחשב לצער שלא ערב לו אלא בשלו, אולם אם אין בזה טורח גמור אין להקל.

כתב **המרדכי** כתב ר' **אליעזר ממיץ** דוקא מי שביציאתו מהסוכה ינצל מהצער כעין דירה, ומי שלא בקי בשיעור הצער יחשוב אם היה יוצא מביתו בצער כזה רשאי לצאת מהסוכה, ודוקא אם עשה סוכתו תחילה במקום ראוי לאכול לשתות ולישן, ואח"כ נולד הצער, אבל אם עשה תחילה במקום שראוי להצטער כגון מפני גנבים לא יצא ידי חובה אפילו באכילה ושתיה שאין סכנה כיון שלא יכול לעשות בה כל צרכיו.

עו"כ (המרדכי) העולם שישנים חוץ לסוכה סומכים ע"ז שנחשב כמצטער או כחולה שאב"ס מחמת הקור.

כתוב **בארחות חיים** בשם ר' **פרץ** המצטער פטור רק מלישן אבל לא מלאכול, שרב התיר רק לישן חוץ לסוכה מחמת היתושים, ואולי משום שהאוכל הוא רק לזמן מועט. **והר"ש** כתב שפטור אפילו מאכילה וכן דעת רוב הפוסקים.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: הוא ולא משמשיו: שאם רוצים לאכול או לישן חייבים בסוכה. ואם הם שכירים אצלו וגם כל השנה לא אוכלים וישנים בביתם אלא אצלו רשאים גם בסוכות לעשות כן כמו שומרי גינות ופרדסים (כתב **בכה"ח** אות כג' יש לחלק כי שומרי גינות ופרדסים אם ילכו תיכף יבוא הגנב, משא"כ במצטער שא"צ שימוש בכל שעה) (ס"ק יד'). אבל בלילה הראשון וכו': הרמ"א לשיטתו בס' תרל"ט, אבל שאר פוסקים שפוטרים שם ה"ה כאן. יש להתנהג במצטער כמו לענין ירדו גשמים (ס"ק טו'). שאינו יכול לישן וכו': אם הצער רק בשינה חייב באכילה (ס"ק טז'). או מפני הריח: עיין לעיל תרכט' ס' יד' גבי עשבים שריחם רע. ובתרל"ט ס' א' שלא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע. ובס' עט' ס"ק כג' כתב ריח רע הינו כל שדרך בני אדם להצטער מאותו הריח. כתב **הח"א** דבר שטיבעו ריח רע כגון עיטרן וכדומה מותר, ולא נקרא צואה אלא דבר שמסריח מחמת עיפוש (ס"ק יז'). או בשנה: במקום שלא קר והצער הוא מהרוח. שבמקומות הקרים יוצא ידי חובת אכילה אע"ג שלא יכול לישן שם, ועוד שנקרא ראוי לשנה אם יש לו כרים וכסתות (כתב **הבה"ל** (ד"ה מפני הרוח) כתב **הלבוש** שאפילו אם יש לו כרים וכסתות פטור שלא כל אחד יכול לטרוח להביאם ולהחזירם [אבל אם יש לו מקום להניחם שם כל החג פטור מהסוכה]. הסכמת רוב הפוסקים שהמצטער פטור אף מאכילה, לכן צריך להתלבש היטב בקור, שלא יהיה מצטער ויש חשש לברכה לבטלה) (ס"ק יח'). דמתירא מלסטים או גנבים: שיזיקו לו בגופו, ואפילו במקום שמפחד רק בלילה ולא ביום. אבל אם מפחד רק שיגנבו לו ולא יפגעו בגופו יוצא ידי חובה בסוכה שיכול להכניס את הכלים לבית (ס"ק יט'). אינו יוצא וכו': אפילו ידי חובת אכילה. ויש חולקים שבדיעבד יוצא שבאכילה לא מצטער (ס"ק כ'). ואין צריך לילך לסוכת חברו: ובלילה הראשון צריך לטרוח ולילך לסוכת חברו, אבל לא יברך, אלא אם לא מצטער מזה [א"ר], **והח"א** כתב שיכריח את עצמו במצטער כזה להיות בשמחה ולברך (ס"ק כג'). אם יש טורח גדול: וכן אם פסקו הגשמים ועדין נוטפים מים מהאילנות ואצל חברו יש גג נפתח, צריך ללכת לחברו אם אין לו טורח גדול

(ס"ק כג'). בדבר: הינו בשעת האכילה. אבל מי שאין לו מקום בחצרו לבנות סוכה חייב למצוא לו מקום לבנות סוכה [חת"ס ובכורי יעקב] (ס"ק כד'). אבל לא תחת הסכך: שיפסול את הסוכה. אולם בשעת הדחק שיצטרך לצאת מן הסוכה יסמוך על הדעה בס' תרכט' ס' ט' שמותר לתלות סדין כדי להגן, ולא אסור רק אם ירחיק ד"ט מהסכך. [ובשבת ויו"ט יזהר שלא ירחיק ג"ט מהסכך מחשש אהל]. וה"ה שבשעת הדחק מותר לפרוס מעל הסכך כדי להגן, בין בחול בין בשבת ויו"ט. אכן אין להקל בזה מפני חשש הרואים שיחשבו שסיכך בסדין אא"כ ניכר שעשה כן להגן מהרוח, מ"מ לא יברך לישב בסוכה (ס"ק כה'). לא מקרי מצטער: וראיה מזה ששיעור סוכה ז"ט על ז"ט, ואפילו אם עשאה גדולה ואח"כ מסיבה כל שהיא נעשה דחוק וצר, חייב לישן שם. כתב **בנהר שלום** שמי שהוא מעונג ויש לו צער לישן כפוף, פטור. ואף על פי כן יוצא ידי חובת אכילה, כיון שבשעת העשיה היתה ראויה לדירה (ס"ק כו'). אף על גב שצריך לכפוף ידיו ורגליו: אם פושט רגליו חוץ לסוכה לכ"ע לא נקרא מצטער בכך. אף שצריך להזהר שיהיה השולחן בתוך הסוכה, שאל"כ חוששים שימשך אחר שולחנו (כתב **בחוז"ע** עמ' קצח' לכאורה דבריו מתמיהים, שבודאי בשעת שנה לא שייך שימשך אחר שולחנו. ואין כל הגיון להצריך שיהיה שולחנו בסוכה בעת שינה, וכ"כ המ"א, וצריך לדחוק שדבריו חוזרים על האכילה כדמשמע מהפמ"ג שהוא מקור דבריו) (ס"ק כז'). אלא בדבר וכו': שאל"כ אף שהוא מצטער בטלה דעתו אצל כל אדם (ס"ק כח'). שדרך בני אדם להצטער בו: אם לא שהוא מאניני הדעת, וכל אניני הדעת מצטערים בו (ס"ק כט').

סעיף ה'

ש"ע אבל חייב בסוכה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כה: אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בסוכה. פשיטא? (פרש"י מאי שנא הא משאר מצוות דאשמעינן רב לעיל דאבל חייב בכל המצוות) מהו דתימא הואיל וא"ר אבא בר זבדא אמר רב מצטער פטור מן הסוכה, הא נמי מצטער הוא, קא משמע לן ה"מ צערא דממילא (פרש"י שהסוכה מצערתו כגון חמה או צינה או סירחה בדברים שסיכך בהן) אבל הכא איהו דקא מצטער נפשיה איבעי ליה ליתובי דעתיה (פרש"י חובה עליו לישב דעתו למצוה).

כתב **המשנ"ב** (ס"ק לא') כתב בספר **תניא** אם המת היה חביב כ"כ שלא יכול להסירו מלבו פטור. ומדובר שמצטער בישיבתו בסוכה [מ"א]. בספר **ישועות יעקב** חולק על התניא. **הפמ"ג** מסתפק לענין אונן בחול המועד או ביו"ט שרוצה לקוברו ע"י גוי, או ביו"ט שני ע"י ישראל, שאז חל דין אנינות, האם חייב בסוכה. **הביכורי יעקב** מצדד שפטור.

סעיף ו'

ש"ע חתן ושושביניו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה. (וסעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל היולדת, חייבין בסוכה) (מהר"ק).

מקור ההלכה: גמ' סוכה כה: א"ר אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מ"ט? משום דבעו למחדי (פרש"י לשמוח), וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה? אין שמחה אלא בחופה. וליכלו בסוכה וליחדו בחופה? אין שמחה אלא במקום סעודה (הובא במשנ"ב ס"ק לב'). וכו' א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדתי בחופה, וכ"ש דחדאי לבאי דקא עבידנא תרתני (פרש"י שתי מצוות סוכה ומצות נישואין, וכגון שנשא ערב הרגל (הובא במשנ"ב שם)). ת"ר חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפילה (פרש"י דבעי כוונה) ומן התפילין (פרש"י משום דשכיחא שכרות וקלות ראש) וחייבין בק"ש (פרש"י דמצות כוונתה אינו אלא פסוק ראשון ויכולים ליישב דעתן שעה קטנה כדי לקרוא פסוק ראשון). משום רבי שילא אמרו חתן פטור (פרש"י מקריאת שמע דטריד, ושאר בני חופה חייבין. ולית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה) והשושבינין וכל בני החופה חייבין.

ירושלמי סוכה פ"ב ה"ב רבי יצחק בר מריון הוה שושביניה דחד בר נש שאיל לר' לעזר אמר ליה איזיל דמיך גו מטללתך.

כתב הרא"ש יש פוסקים כר' זירא ומביאים ראיה מהירושלמי, אבל הרי"ף הביא רק את דברי ר' אבא, ונראה שיש לעשות כירושלמי וכ"כ בעה"ט.

עו"כ (הרא"ש) לגבי הבריייתא שבני חופה פטורים מהתפילה וכו' התנאים סוברים שהעוסק במצוה פטור מהמצוה (ודלא כרש"י), ת"ק מחייב בק"ש משום שעיקר כוונת הקריאה היא בפסוק הראשון ובקל יכול לישב דעתו, ור' שילא סובר שחתן לא יכול לכוין כלל, ושושבינין ובני חופה חייבים רק בק"ש ופטורין מהתפילה ומהתפילין, ולא משום שעוסקים במצוה שא"כ היו נפטרים גם מק"ש, שהם לא נקראים עוסקים במצוה כדי להפטר, והטעם שהם פטורים משום שלא יכולים לכוין בתפילה מחמת השמה וקלות ראש, ופטורים מהסוכה משום שאם לא ישמחו עם החתן הרי הם מצטערים. והלכה כר' שילא שהחתן פטור מק"ש ע"כ. כתב ה"ב"י פשוט שמש"כ שפטורים מהסוכה לדברי הפוסקים כר' אבא, אבל הוא סובר כהירושלמי ששושבינין חייבים בסוכה ומשמע שה"ה לחתן וכו' זירא. ולכן היה הטור צריך להביא מש"כ הרא"ש ששושבינין לא נקראים עוסקים במצוה, שהרא"ש פסק שאפילו החתן עצמו חייב אע"ג שעוסק במצוה, ואין לומר שכתב כן לפרש דברי הרמב"ם שפוטרים, משום שלא פטר בגלל שעוסקים במצוה אלא שאם לא יהיו שמחים עם החתן היו מצטערים.

כתב מהר"י קולון סעודת ברית מילה יש שרצו לדמות את מנהג אכילת הפירות אצל היולדת לסעודת חתן שהותרה חוץ לסוכה. ונראה שאינו דומה ששם מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ונקראת סעודת מצוה, ואין לומר שמשום שקובעים עליה חמור יותר.

הש"ע פסק כר' אבא וכדברי הרמב"ם.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: פטורין מהסוכה וכו': ויש מחייבים שאפשר לאכול בסוכה ולשמוח בחופה. ולכן ראוי לחתן להחמיר על עצמו ולישב בסוכה ולא יברך, וכן השושבינין שאוכלים אצל החתן, אבל אם אוכלים בביתם חייבים בסוכה

ומברכים (בכה"ח אות דן' כתב שעכשיו גם החתן ובני חופה קובעים סעותם בסוכה ומברכים לישב בסוכה. בחזו"ע עמ' קנח' כתב שלא יברכו) (ס"ק לג'). וסעודת ברית מילה וכו': אם המקום צר וא"א לשמוח בסוכה אע"ג שסעודת מצוה היא, אינה מצוה כ"כ כמו סעודת חתן, ודי להם בעשרה אנשים [מ"א]. מ"מ בסעודת מילה בשמיני עצרת (בחז"ל) אם רוצים יכולים לאכול בבית [א"ר דה"ח] (ס"ק לד').

סעיף ז'

ש"ע שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה, בין ביום ובין בלילה (ועיין לעיל סימן לח).

מקור ההלכה: משנה סוכה כה. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה (פרש"י הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים (הובא במשנ"ב ס"ק לה'). פטורין מהסוכה. אפילו בשעת חניתן). **גמ' כו.** הולכין לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה (פרש"י אף על פי שאין הולכין אלא ביום ומשום דטרודים ודואגים במחשבת המצוה ובתיקוניה פטורין מן המצוה).

כתב **הרא"ש** אע"ג שהולכים רק ביום, שאם היו הולכים גם בלילה אפילו לדבר רשות פטורים. ותימה אם יכולים לקיים את שניהם למה יפטרו? וצ"ל שאם יחזר אחר סוכה לצורך הלילה יתבטל ממצותו ביום, וכ"כ **הר"ן** בשם **התוס'**, אלא שהוא (הר"ן) סובר שפטור מהמצוה אפילו אם יכול לקיים את שתיהן, אא"כ לא צריך לטרוח כלל שאז יקיים את שתיהן. **והמרדכי** כתב שהולכי בדרך מצוה פטורים בין ביום בין בלילה, נראה **לראבי"ה** הטעם כיון שאם ישנים ונחים טוב יכולים לעסוק למחרת במצוה טוב יותר (הובא במשנ"ב ס"ק לז').

דינים היוצאים מהמשנ"ב: פטורים מן הסוכה: אפילו בשעת חניתן ויש לפניהם סוכה בנויה (ס"ק לו'). ועיין לעיל סימן לח' סעיף ח' בהגה שמוכח שדוקא כשצריך לטרוח אחר הסוכה, אבל אם יש סוכה מזומנת לפניו צריך לאכול ולישן בסוכה, ואם יהיו יגעים למחר ולא יוכלו לקיים את המצוה כראוי פטורים (ס"ק לח').

סעיף ח'

ש"ע הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבם בלילה. הולכי דרכים בלילה, פטורים בלילה וחייבם ביום. הגה ודוקא כשיוכלו למצוא סוכה, אצל אס אינם מוצאים סוכה יוכלו לילך לדרכם אף שלא יסבו בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו (ר"ן). ואף על פי שאינו הולך רק ביום פטור אף בלילה, דאין לו לעשות קס דירה. וההולכים לכפרים לתצוה חובותיהם ואין להם סוכה בלילתם הכפרים, יחמירו על עצמם לשבץ לבתיהם בכל לילה לאכול בסוכה. ואף על פי דיש להקל, מכל מקום המחמיר תצוה עליו צרכה (ב"י בשם ארחות חיים).

מקור ההלכה: גמ' סוכה כו. ת"ר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום (פרש"י דכתיב בסוכות תשבדו כעין ישיבת ביתו כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע) וחייבין בלילה, הולכי דרכים בלילה

פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום, הולכי דרכים ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה.

כתבו התוס' הטעם משום "תשבו" (ויקרא כג' מב') כעין תדורו כשם שאדם בביתו אין נמנע מלצאת לדרך (הובא במשנ"ב ס"ק לט').

דברי הארחות חיים והר"ן הובאו בהגה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: פטורים מן הסוכה ביום: הינו שא"צ להמתין מלאכול עד שיגיע לסוכה. אא"כ תזדמן לפניו בעת האוכל בלי טורח (ס"ק מ'). וחייבין בלילה: כשנלן בלילה במקום ישוב, אפילו אם אין לו במלון סוכה, חייב להשתדל למצוא מאיזה שכן יהודי (ס"ק מא'). אבל אם אינם מוצאים סוכה וכו': שהשתדל ולא מצא, ואינו חייב לעשות סוכה. אפילו אם ידע בביתו קודם שיצא לדרך שלא ימצא שם סוכה, מותר לצאת שתשבו כעין תדורו (ס"ק מב'). דאין לו לעשות שם דירה: אם לא מוצא, לא חייב לעשות סוכה (ס"ק מג'). מ"מ המחמיר וכו': בהולך מכפר לכפר, אבל אם שוהה בכפר אחד ג' או ד' ימים חייב לעשות סוכה [אחרונים] (כתב בכה"ח אות עו' דוקא אם אפשר) (ס"ק מה').

סעיף ט'

ש"ע שומרי העיר ביום, פטורים ביום וחייבים בלילה. שומרי העיר בלילה, פטורים בלילה וחייבים ביום.

מקור ההלכה: ברייתא סוכה כו.

כתב המשנ"ב (ס"ק מו') שומרי העיר מגיסות שצריכים להסתובב סביב העיר כל הזמן, ולכן לא יכולים לעשות סוכה במקום אחד. אבל שומרי ממון שדרכם לשמור כל הזמן, דינם כמו שומרי גינות ופרדסים, והכל תלוי לפי ענין השמירה, שומרי חנויות שדרכם לשמור בלילה, פטורים רק בלילה. היושבים בחנות אע"פ שדרכם כל השנה לאכול בחנות, בסוכות חייבים לאכול בסוכה. אפילו אם דרים מחוץ לעיר והחנות בעיר חייבים לעשות סוכה, אם לא יכולים לשוב לביתם לאכול [אחרונים].

סעיף י'

ש"ע שומרי גינות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה, שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע, ויבוא ויגנוב ממקום אחר. לפיכך אם היה שומר כרי של תבואה, שיכול לשמור כולו ממקום אחד, חייב לעשות סוכה במקום ששומרו. הגה והעוסקה יין אלל העוזדי כוכבים צסוכות פטוריס זין זיוס וזין זלילה, זלריכיס זסמור זללל יגעו העוזדי כוכבים (הגה"מ בשם סמ"ק וכל בו). ולס הול זענין זלזין זריך זימור, זיזיזין.

מקור ההלכה: גמ' סוכה כו. שומרי גינות ופרדסים פטורין בין ביום ובין בלילה. ולעבדי סוכה התם וליתבו? אמר אביי תשבו כעין תדורו (פרש"י כדרך שהוא דר כל השנה בביתו הזקיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מיטותיו וכלי תשמישו ומצעותיו

זזה אינו יכול להביאן שם מפני הטורח), רבא אמר פרצה קוראת לגנב (פרש"י משל הדיוט הוא ואף כאן הגנב רואה אותו יושב בסוכה בלילה והוא נכנס וגונב הפירות לרוח אחרת) מאי בנייהו? איכא בניהו דקא מנטר כריא ופירי (פרש"י כרי של פירות שהוא תמיד לפניו ויכול לשומרן ואין כאן פרצה קוראה לגנב).

כתב הב"י וידוע שהלכה כרבא.

כתב המרדכי בשם ראבי"ה יהודים השכורים לתקן יין בסוכות ושוהים שם דומים לכריא ופירי וחייבים בסוכה. הרמ"א הביא את דברי הגה"מ בשם סמ"ק שסוברים שפטור.

כתב המשנ"ב (ס"ק מז') אם היין מונח בחצר צריך לעשות סוכה בחצר, שיכול לשמור מתוך הסוכה ע"פ המבואר ביו"ד ס' קלא'.

סימן תרמא' שאין מברכין שהחינו על עשית סוכה. ובו סעף אחד:

ש"ע העושה סוכה בין לעצמו בין לאחר, אינו מברך על עשיתה. אבל שהחינו היה ראוי לברך כשעושה אותה לעצמו, אלא שאנו סומכים על זמן שאנו אומרים על הכוס של קידוש. הגה' ואם לא חל לילה ראשון בסוכה. אף על פי שצריך זמן צדיתו, כשאוכל בסוכה לרדף לזמן זמן משום הסוכה. ואם צריך זמן צדית עשיה, כגי ליה (ר"ן).

מקור ההלכה: ירושלמי ברכות פ"ט ה'ג' העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעשות סוכה. לאחרים לעשות לו סוכה לשמו. (הב"י בשם הרא"ש גרס על עשית סוכה).

גמ' מנחות מב. קסבר רב חסדא כל מצוה שכשרה בעובד כוכבים אין צריך לברך (פרש"י דאין יכול לומר אשר קדשנו דהא עכו"ם נמי כשר בה) וכו' הרי סוכה דכשרה בעובד כוכבים דתניא סוכת עובדי כוכבים וכו' סוכה מכל מקום כשרה. **עמ' ב'** וכל מצוה דעשיתה לאו גמר מצוה וכו' אינו צריך לברך.

כתב הרא"ש שאנו סומכים על הגמ' במנחות.

גמ' סוכה מו. ת"ר העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחינו וכו' נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קדשנו וכו' היתה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר מברך, ואם לאו לכשיכנס לישב בה מברך שתיים (פרש"י לישב בסוכה וזמן). אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקדושא.

כתב המרדכי שעכשיו לא מברכים שהחינו על עשית הסוכה כמו בזמן חז"ל, והטעם לפי שאז כל אחד היה עושה סוכה לעצמו, אבל עכשיו אחד בונה להרבה אחרים, א"א שאחד יברך והרבה לא יברכו, וסומכים על מה שעשה רב כהנא לברך על כוס הקידוש, וכן נוהגים.

כתבו התוס' הרא"ש והר"ן משמע מהברייתא שאם ברך שהחינו בשעת עשיה לא מברך בשעה שנכנס לישב בה, ותמוה שהרי צריך לברך זמן על היו"ט? ואפשר

שכיון שהסוכה באה מחמת החג, ברכת זמן שלה אף שמברך בחול פוטרת ברכת זמן שבחג.

כתב הר"ן בשם הראב"ד מי שלא אכל בלילה הראשון בסוכה אע"פ שברך זמן בביתו, למחר שיכנס לסוכה צריך לברך שוב זמן אם לא ברך בשעת עשיה, כמו שמברכים על הלולב אע"פ שכבר ברך זמן בלילה.

כתב בד"מ כתב המרדכי מי שברך זמן בליל סוכות על יין חדש פוטר גם את היין, אבל אם לא היה לפניו בזמן הקידוש לא פטרו וצריך לברך עליו כשיגיע אליו.

הש"ע פסק כרב חסדא שלא מברך על עשיתה. וכרב כהנא שברכת זמן על הכוס פוטרת גם שהחינו על עשיתה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: אינו מברך על עשיתה: שאין עשיתה גמר מצוה, שהרי צריך לישוב בה (ס"ק א'). אבל שהחינו וכו': דוקא על דבר שעושים משנה לשנה, אבל שופר מגילה וחנוכיה שעושים אותם לכמה שנים לא מברכים שאינו ניכר שעושים לשם מצוה (ס"ק ב'). כשעושה אותה: ואם היתה עשויה, מחדש בה דבר כגון שמשלים דופן ג' אם היו ב', או שמחדש הסכך [ריטב"א] (ס"ק ג'). (כתב הבה"ל (ד"ה כשעושה) דוקא כשעושה שלושים יום קודם לחג. (ד"ה לעצמו) משמע שעושה לאחרים לא יכול לברך שהחינו, אבל אם בעה"ב נמצא ומבקש שיכון להוציאו אפשר, אלא שאם יכול לברך בעצמו לא כדאי שיוציאו בברכתו. (ד"ה אלא) אם ברך שהחינו בשעת עשיה, כיון שיש בזה מחלוקת לא יברך משום סב"ל [ביכורי יעקב]).

סימן תרמב'. ובו סעף אחד:

ש"ע ואם חל יום הראשון של סוכות להיות בשבת אומרים בערבית ברכה אחת מעין שבע, וחותרם בה בשבת בלבד.

[כתב הטור סדר היום ערבית נכנסים לבית הכנסת וקורין ק"ש בברכותיה וחותרים פרוס. ומתפללים ג' ראשונות וג' אחרונות ואומרים קדושת היום באמצע. אתה בחרתנו ותתן לנו וכו' את יום חג הסוכות הזה זמן שמחתנו באהבה (ד"מ לא אומרים באהבה וכו' בתשב"ץ (חובא במשנ"ב ס"ק ב') מקרא קודש יעלה ויבוא והשיאנו וקדיש. ואם הוא שבת מזכיר של שבת את יום המנוח הזה ואת יום חג הסוכות הזה וחותרם מקדש השבת וישראל והזמנים. ויכולו מגן אבות בדברו וחותרם בשל שבת בלבד. ומקדש שליח ציבור ונפטרים לבתיהם לשלום ואוכלים ושותים בסוכה (כתב הב"י ופשוט הוא).]

כתב המשנ"ב (ס"ק א') אין אומרים מערבית בליל א' כיון שלא רגילים בו יש חשש שיטלו נרות לראות בהם, ובליל שני אומרים מערבית של יום ראשון. וה"ה כשחל שביעי של פסח בשבת שאומרים במוצ"ש מערבית של יום שביעי, וה"ה בשמחת תורה אומרים מערבית של שמיני עצרת, חוץ מליל ראשון ושני של פסח שאומרים בליל ב' השייך לו משום ספירת העומר [פמ"ג].

סימן תרמג' סדר הקידוש. ובו ג' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע סדר הקידוש: יין קידוש וסוכה ואחר כך זמן, לפי שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה.

מקור ההלכה: גמ' סוכה נו. [איתמר רב אמר סוכה ואח"כ זמן, רבה בר בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה (פרש"י מי שלא בירך שהחינו בעשיתה) רב אמר סוכה ואחר כך זמן חיובא דיומא עדיף, רבה בר בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה תדיר ושאינו תדיר קודם (פרש"י זמן תדיר שנוהג בכל הרגלים) וכו' והלכתא סוכה ואחר כך זמן].

דינים היוצאים מהמשנ"ב: יין קידוש וסוכה: שא"א לברך על הסוכה קודם קידוש היום, שתחילה נתקדש היום ואח"כ התחייב בסוכה (ס"ק א'). ואחר כך זמן: אין נפק"מ אם הסוכה היתה מוכנה עם הסכך קודם, או שעשאה קודם חג הסוכות, כיון שלא בירך עליה בשעת עשיה. אם לא בירך זמן בלילה, יכול לברך כל שבעה אפילו בלי כוס, שיכול לאמרו אפילו בשוק [גמ'] (ס"ק ב'). לפי וכו': בדיעבד אם בירך זמן ואח"כ סוכה אינו חוזר ומברך, שהזמן חוזר גם על הסוכה (ס"ק ג').

סעיף ב'

ש"ע לרמב"ם מקדש מעמד, ומברך לישב בסוכה ויושב, ואחר כך מברך זמן. (ואין נוהגין כן, אלא מקדשין מיושב, וכן דעת הרא"ש).

מקור ההלכה: כתב הרמב"ם כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אקב"ו לישב בסוכה, ובליל יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואחר כך אומר זמן ומסדר כל הברכות על הכוס נמצא מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן ע"כ.

כתב ה**ב"י** טעמו (של הרמב"ם) שמפרש ברכת לישב ישיבה ממש, וכדי לברך עובר לעשיתה מברך מעומד. ומש"כ שיושב ואח"כ מברך זמן לאו דוקא, אלא שאם רצה לישב קודם שיברך זמן רשאי, ואין לפרש שיושב כדי לקיים קצת המצוה ואז יברך שהחינו, ולא דומה לברכת המצוות שצריך לברך עובר לעשיתה, כי מברך למי שהגיעו לזמן הזה שהוא מקיים המצוה, וזה לא שייך אא"כ התחיל לקיים, שהרי (כאן) מזמן עשיתה ראוי לברך שהחינו.

כתב ה**רא"ש** שלדברי הרמב"ם היה לו לקדש קודם שנכנס לסוכה. אלא כיון שמצות סוכה היא האכילה והטיול אף אם מברך לאחר שיושב נקרא עובר לעשיתה שהמצוה נמשכת כל זמן האכילה והשהייה בתוכה, ופרוש תשבו תתעכבו (הובא במשנ"ב ס"ק ד'). מרב צמח גאון אע"פ שמשנכנס היה ראוי לברך, כיון שאין קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש היום וסעודה לפניו סודרן על הכוס. כדברי הרא"ש כתב ה**מ"מ**.

כתב ה**משנ"ב** (ס"ק ה') לדעת הרמב"ם לא יברך קודם שישב שצריך להסמיק עשיית המצוה לברכה וכיון שברך לישב בסוכה צריך לישב תכף. בס' תפח' ס"ק ח' כתב כשיושבים בסוכה כמה בעלי בתים ומקדשים להוציא בני ביתם, משום שהקידוש חביב להם נותנים דעתם ושומעים, ויותר טוב שלא יקדשו בבת אחת. ראוי לומר את ברכת הסוכה בקול ובנעימה, וה"ה שאר ברכות יתרגל לומר בקול שמעורר הכוונה **של"ה**.

סעיף ג'

ש"ע בשאר ימים מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא. ונוהגים לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא קודם שיטעום. הגה הכי נוהגין בחול לכל צצצת ויום טוב שיש בהן קידוש, מצדד לאחר קידוש (מהר"ו). ואם קידש צצצת ואכל צסוכה או איפכא, עיין לעיל סימן רעג סעיף צ.

מקור ההלכה: הר"מ מרוטנבורק היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אף בחול משום ששנינו בברייתא (סוכה מו.) נכנס לישב בה מברך, לכן ראוי להקדים הברכה לברכת המוציא (הובא **במשנ"ב** ס"ק ו'). **והרא"ש** כתב שהעולם לא נהגו כן כי רגילים שלא מברכים על הסוכה אם נכנס לטיול ולשינה, ולא נוהגים כהברייתא, אלא המנהג לברך בשעת אכילה. ולכן ראוי שתתחיל הסעודה קודם שיברך שיהיה הוכחה שהוא מברך בעבור הסעודה (הובא **במשנ"ב** ס"ק ט').

כתב **הב"י** משמע מדברי הרא"ש שאוכל מהמוציא ואח"כ מברך על הסוכה, שאם לא יטעם, ברכת הסוכה מהוה הפסק בין ברכת המוציא לטעימה, אלא שהעולם נוהגים לברך ברכת הסוכה קודם הטעימה, כיון שברכת הסוכה באה מחמת האכילה, מצרכי אכילה היא נחשבת ואינה הפסק כמו (ברכות מ.) טול כרוך (ברוך) או גביל לתורי שאינם הפסק. ודברי הר"מ נראים כיון ששיביה זו היא לצרכי אכילה מברך עליה, וצריך לסמוך הברכה לשיביה כמה שאפשר, ולכן מברך על הסוכה קודם המוציא אפילו אם היה יושב קודם לכן מברך לפני ברכת המוציא.

הש"ע בסתם פסק כשיטת הר"מ, ונוהגים כשיטת הרא"ש.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: אבל בשבת ויו"ט וכו': שאז מקדש על היין ואומר על הכוס סוכה וזמן, ואח"כ המוציא. ואם מקדש על הפת אומר המוציא וקידוש סוכה וזמן, משא"כ בחול שאין שם רק המוציא, מברך סוכה תכף אחר המוציא (ס"ק ח'). מברך לאחר קידוש: שאז הוא זמן התחלת הסעודה, ושייך לברך אז ברכת הסוכה. ובשבת ויו"ט שחרית שאין שם ברכת קידוש רק ברכה על הכוס, י"א שלא כדאי לעשות הפסק בין הברכה לשתייה, שאין על השתייה חיוב סוכה כלל, לכן יברך אותה לאחר המוציא. וי"א שכיון שמכין עצמו בקידוש לאכילה יברך קודם שיטעם מהכוס ודעביר כמר עביד ודעביר כמר עביד. (בכה"ח אות יח' כתב בשם **שכנה"ג** שדעת מרן והרמ"א שגם בקידוש היום יברך על הסוכה על הכוס קודם שישתה. **בחזו"ע** עמ' קעב' כתב בכל ימי חג הסוכות בזמן שיש קידוש, יש לקדש מעומד, ולברך לישב בסוכה בסוף הקידוש, ואח"כ יושב וטועם, ובזמן שאין קידוש כשנכנס לסוכה ועודנו על עומדו, יברך לישב בסוכה מעומד, ואז יושב ויברך המוציא. והמברכים המוציא ואח"כ לישב בסוכה יש להם על מה שיסמכו). וכל זה בנוטל ידיו אח"כ לסעודה, אבל אם אחר שמברך על הכוס אוכל מזונות כדי שיהיה קידוש במקום סעודה מצדד **השע"ת** שלכ"ע יברך על הסוכה קודם שיטעם מהכוס (בכה"ח ס' תרלט' אות לג' כתב שאין לברך לישב בסוכה אלא כשאוכל שם פת) (ס"ק ט').

סימן תרמד' סדר ההלל כל ימי החג. ובו ב' סעיפים:

סעיף א'

ש"ע שחרית אחר חזרת התפילה נוטלין הלולב, ומברכין על נטילת לולב ושהחינו. וגומרים ההלל, וכן כל שמונת ימי החג. ומברכים לגמור את ההלל, בין ציבור בין יחיד. ואין מפסיקין בו אלא כדרך שאמרו בקריאת שמע, באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, בין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. ואם פסק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולו, אין צריך לחזור אלא למקום שפסק.

מקור ההלכה: גמ סוכה מו. ת"ר העושה לולב (פרש"י בערב יום טוב) לעצמו (פרש"י ולא לאחרים) אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. נטלו לצאת בו אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וציונו על נטילת לולב, ואף על פי שברך עליו יום ראשון חוזר ומברך כל שבעה.

כתב הרא"ש שעכשיו לא נהגו לברך שהחינו בשעת עשיה אלא בשעת נטילה כמו לגבי סוכה שרב כהנא מסדר הברכות על כוס הקידוש.

כתב הרמב"ם נטל את הלולב מברך **על** נטילת לולב, שכיון שהגביהו יצא ידי חובתו, אבל אם ברך קודם שיטול מברך **ליטול** לולב כמו לישב בסוכה, שהמברך לאחר שעשה מברך **על** העשיה ע"כ.

כתב הב"י העולם נהגו בכל מקרה לברך **על** נטילת לולב, שלא רצו לחלק בסגנון הברכה בין קודם נטילה ללאחר נטילה.

גמ' ערכין י. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק שמנה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל, שמונה ימי החג, שמנה ימי חנוכה, ויום טוב ראשון של פסח, ויום טוב של עצרת, ובגולה עשרים ואחד, תשעה ימי החג, ושמנה ימי חנוכה, ושני ימים טובים של פסח, ושני ימים טובים של עצרת. מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא? דחג חלוקין בקרבנותיהן, דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן (הובא במשנ"ב ס"ק ד').

כתב הב"י אע"פ שקריאתו מדרבנן מברכים עליו כדרך שמברכים על מצוות דרבנן (שבת כג. סוכה מו.) וכ"כ הרמב"ם.

משמע מדברי התוס' והרא"ש שבימים שגומרים בהם את ההלל מברכים **לגמור** שמסיק (הרא"ש) שאין הבדל בין לגמור ללקרוא (שמוכח בגמ' שלא ניכר לפי הברכה מתי מדלגים, ומברכים על מקרא מגילה, ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה לפי פרוש ר"ח), ומה שנהגו לומר לפעמים לקרוא הוא כדי לרמוז לציבור מתי גומרים את ההלל ומתי מדלגים. **והר"מ מרוטנבורק** היה מברך **לקרוא** אפילו כשגומרים אותו שאם יברך לגמור ויחסיר אפילו אות אחת ברכתו היתה לבטלה.

גמ' ברכות יד. בעא מינה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל ובמגילה מהו שיפסוק אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא פרסומי ניסא עדיף? א"ל פוסק ואין בכך כלום. אמר רבה (ברי"ף ובב"י רבא) ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק, באמצע הפרק אינו פוסק. וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק.

משנה שם יג. בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב, ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם.

כתבו הרי"ף והרא"ש שהלכה כרבא. וכתב הרא"ש שימים שהיחיד גומר בהם את ההלל פוסק בהם כדין קריאת שמע, וכ"כ ה"מ שכן דעת רוב המפרשים ובדין ק"ש קי"ל כר' יהודה ודין הלל שוה לק"ש בין בהפסק באמצע בין בהפסק בין הפרקים. אבל ר' יונה פירש שמה שאמר רבא באמצע הפרק אינו פוסק אפילו מפני היראה כיון שאפילו יחיד חייב לגמור בהם את ההלל שלא פוסק בהלל שהוא שבחו של מקום, והטור כתב כדברי הרא"ש וה"מ שזה דעת רוב המפרשים.

מקום בין הפרקים פשוט הוא חוץ מ"מן המיצר" שנראה שהוא התחלת פרק. והרד"ק כתב שאינו תחילת המזמור שתחילת המזמור הוא "מהודו לה' כי טוב" שקודם מן המיצר.

כתב הטור שאם פסק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולו אין צריך לחזור. הש"ע פסק כדברי הרא"ש שמברכים לגמור את ההלל, וכדברי רוב הראשונים לענין הפסק שדינו כק"ש.

דינים היוצאים מהמשנ"ב: שחרית וכו': משמע מהטור שצריך להשכים משום זריזים מקדימים למצוות [ב"ח] (ס"ק א'). התפילה: אין אומרים קל נא ביום הראשון של סוכות (כי אומרים במקומו אז היתה חנית סוכו). כשחל יום הראשון בשבת ראוי לומר קל נא ביום ראשון ולא בשני (ס"ק ב'). על נטילת לולב ושהחינו: ואח"כ ינענע. ואע"פ שברך שהחינו בלילה, שם היה על מצות סוכה ויו"ט, זה על הלולב. ואם שכח לברך שהחינו ביום הראשון, יכול לברך כל שבעה כשיזכר, ודוקא בשעת נטילה. ואם ברך ביום הראשון לא יברך ביום השני (ס"ק ג'). ומברכין לגמור: כתב הרמ"א בס' תפח' ס' א' שבמדינתנו המנהג לברך לקרות את ההלל (ס"ק ה'). בין בציבור בין יחיד: ולא כמו ר"ח וחול המועד פסח שלכמה פוסקים לא מברכים על ההלל אפילו בציבור (כתב הש"ע בס' תכב' ס' ב' שכן המנהג בארץ ישראל) ובפרט יחיד, ששם הוא רק מנהג ישראל אבל כאן הוא מדינא (ס"ק ו'). ואין מפסיקין בו וכו': כתב הח"א אם הביאו לו לולב באמצע ההלל, מותר להפסיק בין הפרקים, דהינו בין מזמור למזמור ולברך (ס"ק ז'). אלא כדרך שאמרו בק"ש וכו': דינו שוה להלל בשני ימים טובים של פסח שנתבאר בס' תפח', וכאן כל שמונת הימים שוים. ובחול"ל גם בשמחת תורה שגומרים את ההלל (ס"ק ח').

סעיף ב'

ש"ע בהלל אפילו עשרה קורין כאחד.

מקור ההלכה: גמ' מגילה כא: תנו רבנן בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין, ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהיו שנים קורין ושנים מתרגמין, ובהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין, מאי טעמא? כיון דחביבה יהבי דעתיה ושמעיה.

